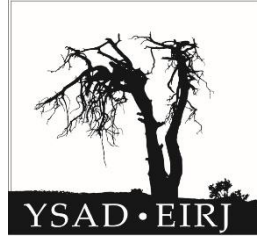

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

- Yaşlı bireylerin geniş aileden kopuş nedenleri ve alternatif yaşam aranjmanlarına dair algıları: Gaziantep örneği (*Reasons for the separation of elderly individuals from the extended family and their perception of alternative life arrangements: The case of Gaziantep*) / Hasan SEVER (s.1-9)
- Hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları (*Opinions of students of nursing and engineering departments on elderly and attitudes toward the elderly*) / Işık ATASOY (s.10-18)
- Medyada yaşlı temsillerinin 87 yıllık dönüşümü: Cumhuriyet Gazetesi örneği 1930-2017 (*87-Year transformation of elderly representations in the media: The sample of Cumhuriyet newspaper 1930-2017*) / Emrah APAK & Veysi AKA (s.19-26)
- Yaşlı bireylerde sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu (*Virtual media loneliness, internet addiction and life satisfaction in elderly individuals*) / Faruk AY & Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK (s.27-35)
- Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış (*Designing elderly friendly interiors: From users' perspective*) / Arzu CILASUN KUNDURACI, Çiğdem ÇETİN, Müge SEVER, Selin KARAGÖZLER, Fatma GÜNTÜRKÜN & Nil TEKİN (s.36-47)
- Y kuşağı gençliğinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları: Nevşehir örneği (*Attitudes of generation Y towards agedness and aging: The case of Nevşehir*) / Hamza KURTKAPAN (s.48-55)
- Geriatrik bireylerde düşme riskinin değerlendirilmesi (*Evaluation of fall risk in the elderly*) / Dilek DORUK KONDAKÇI & Aslı KILAVUZ (s.56-63)

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği adına
Prof. Dr. Velittin KALINKARA - **Sahibi / Owner**

Baş Editör / Editor in Chief
Doç.Dr. Kadir ÖZKAYA (Pamukkale Üniversitesi)

Editörler / Editors
Prof.Dr. Gülay GÜNAY (Karabük Üniversitesi)
Doç.Dr. Nihal BÜKER (Pamukkale Üniversitesi)
Doç.Dr. Ahu ARICIOĞLU (Pamukkale Üniversitesi)
Doç.Dr. Ufuk YAĞCI (Pamukkale Üniversitesi)
Dr.Öğr.Üyesi Gülay YİĞİTOĞLU (Pamukkale Üniversitesi)

Yabancı Dil Editörü / Language Editor
Prof.Dr. Ayfer AYDINER BOYLU (Hacettepe Üniversitesi)

Mizanpaj Editörleri / Layout Editors
Prof.Dr. Velittin KALINKARA (Pamukkale Üniversitesi) –**Editör / Editor**
Öğr.Gör. İsmail SARI (Pamukkale Üniversitesi) –**Yardımcı Editör / Editor Assistant**

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof.Dr. Fatma ARPACI (Gazi Üniversitesi)
Prof.Dr. Ayfer AYDINER BOYLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof.Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN (Hacettepe Üniversitesi)
Prof.Dr. Gülay GÜNAY (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Velittin KALINKARA (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Şahin KAPIKIRAN (Pamukkale Üniversitesi)
Prof.Dr. Ayfer KARADAKOVAN (Ege Üniversitesi)
Prof.Dr. Tülay ZORLU (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Doç.Dr. Harun CEYLAN (Yalova Üniversitesi)
Doç.Dr. Işıl KALAYCI (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç.Dr. Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK (Akdeniz Üniversitesi)
Doç.Dr. Murat ŞENTÜRK (İstanbul Üniversitesi)

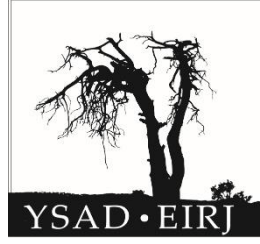
İletişim Adresi / Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, Siteler Mahallesi 6212 sok. No:21/C
Güner Apt. Zemin Kat, 20160 Pamukkale / Denizli
Tel: +90 530 4758377 **Web:** <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad> **E-posta:** yasaddergi@gmail.com

DANIŞMA KURULU / Advisory Board	
Prof.Dr. Esat ADIGÜZEL / Pamukkale Üniv.	Prof.Dr. Mehmet ZENCİR
Prof.Dr. Emine ASLAN TELCİ / Pamukkale Üniv.	Doç.Dr. Semra AKAR ŞAHİNGÖZ / Gazi Üniv.
Prof.Dr. Serpil AYTAÇ / Uludağ Üniv.	Doç.Dr. Gülbahar ARSLAN KORKMAZ / Pamukkale Ün.
Prof.Dr. Hasan Hüseyin BAŞIBÜYÜK / Akdeniz Üniv.	Doç.Dr. Yener BEKTAŞ / Nevşehir Hacı Bektaş Veli
Prof.Dr. Ayşe BEŞER / Koç Üniv.	Doç.Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN / Anadolu Üniv.
Prof.Dr. Nail BİLGİLİ / Gazi Üniv.	Doç.Dr. Seher ERSOY QUADIR / Necmettin Erbakan Ün.
Prof.Dr. Melih BULUT	Doç.Dr. Havva KAÇAN SOFTA / Kastamonu Üniv.
Prof.Dr. Ayşe CANATAN / Hacı Bayram Veli Üniv.	Doç.Dr. Nilüfer KORKMAZ YAYLAGÜL / Akdeniz Üniv.
Prof.Dr. Pınar ÇAKIROĞLU / Ankara Üniv.	Doç.Dr. Özlem KÖRÜKÇÜ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Tunç DEMİRBİLEK / Dokuz Eylül Üniv.	Doç.Dr. Hamza KURTKAPAN / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv.
Prof.Dr. Aybala DEMİRCİ AKSOY / Kastamonu Üniv.	Doç.Dr. Sema OĞLAK / Adnan Menderes Üniv.
Prof.Dr. Şenel ERGİN / Dokuz Eylül Üniv.	Doç.Dr. Özlem TAGAY / Mehmet Akif Ersoy Üniv.
Prof.Dr. Sibel ERKAL / Hacettepe Üniv.	Doç.Dr. Arzu TAŞDELEN / Akdeniz Üniv.
Prof.Dr. Gönül İÇLİ / Pamukkale Üniv.	Doç.Dr. Nil TEKİN / Narlidere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
Prof.Dr. Ali KİTİŞ / Pamukkale Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Eyllin AKTAŞ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Aliye MANDIRACIOĞLU / Ege Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Taner ARTAN / İstanbul Cerrahpaşa Üniv.
Prof.Dr. Fatma ÖZ / Girne Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Gökhan BAYRAK / Bursa Teknik Üniv.
Prof.Dr. Ayşe Özfer ÖZÇELİK / Ankara Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Davuthan GÜNAYDIN / Namık Kemal Üniv.
Prof.Dr. Özlen ÖZGEN / Atılım Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Seval GÜVEN / Hacettepe Üniv.
Prof.Dr. Hülya ÖZTOP / Hacettepe Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Hatice Emel İNCİ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Ayşe Sezen SERPEN / Ankara Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Habibe SARI / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Metin Saip SÜRÜCÜOĞLU / Uluslararası Kıbrıs	Dr.Öğr.Ü. Asiye KARTAL / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Hande ŞAHİN / Kırıkkale Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Cengiz KILIÇ / Atatürk Üniv.
Prof.Dr. H. Elçin TEZEL / Bahçeşehir Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Yıldız ÖZTAN ULUSOY / Kocaeli Üniv.
Prof.Dr. Zeynep TEZEL / Kırıkkale Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Meryem SALMAN / Siirt Üniv.
Prof.Dr. Osman TUTAL / Anadolu Üniv.	Dr.Öğr.Ü. Sergender SEZER / Muğla Sıtkı Koçman Üniv.
Prof.Dr. Güzin TÜREL / Konya Karatay	Dr.Öğr.Ü. Feryal SÖYLEMEZOĞLU / Ankara Üniv.
Prof.Dr. Ş. Reyhan UÇKU / Dokuz Eylül Üniv.	Dr. Raziye ŞAVKIN / Pamukkale Üniv.

İNDEKS / INDEX

e-ISSN 1308-5816

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

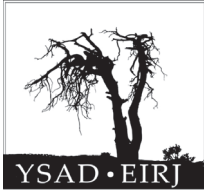
İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleler / Research Article

- **Yaşlı bireylerin geniş aileden kopuş nedenleri ve alternatif yaşam aranjmanlarına dair algıları: Gaziantep örneği** (*Reasons for the separation of elderly individuals from the extended family and their perception of alternative life arrangements: The case of Gaziantep*) / Hasan SEVER (s.1-9)
- **Hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları** (*Opinions of students of nursing and engineering departments on elderly and attitudes toward the elderly*) / Işık ATASOY (s.10-18)
- **Medyada yaşlı temsillerinin 87 yıllık dönüşümü: Cumhuriyet Gazetesi örneği 1930-2017** (*87-Year transformation of elderly representations in the media: The sample of Cumhuriyet newspaper 1930-2017*) / Emrah APAK & Veysi AKA (s.19-26)
- **Yaşlı bireylerde sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu** (*Virtual media loneliness, internet addiction and life satisfaction in elderly individuals*) / Faruk AY & Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK (s.27-35)
- **Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış** (*Designing elderly friendly interiors: From users' perspective*) / Arzu CILASUN KUNDURACI, Çiğdem ÇETİN, Müge SEVER, Selin KARAGÖZLER, Fatma GÜNTÜRKÜN & Nil TEKİN (s.36-47)
- **Y kuşağı gençliğinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları: Nevşehir örneği** (*Attitudes of generation Y towards agedness and aging: The case of Nevşehir*) / Hamza KURTKAPAN (s.48-55)

Derleme Makaleler / Review Article

- **Geriatrik bireylerde düşme riskinin değerlendirilmesi** (*Evaluation of fall risk in the elderly*) / Dilek DORUK KONDAKÇI & Asli KILAVUZ (s.56-63)

ARAŞTIRMA MAKALE

Yaşlı bireylerin geniş aileden kopuş nedenleri ve alternatif yaşam aranjmanlarına dair algıları: Gaziantep örneği.^{1,2}

Hasan SEVER³

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Mersin / Türkiye
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-8946-0411>

ÖZET

Modernleşme, endüstrileşme ve kentleşme ile beraber yaşanan demografik değişimler, sağlık alanında ilerlemeler ve azalan doğum oranları ile yaşlılık olgusu dünya genelinde tüm toplumları ilgilendiren bir olguya dönüşmektedir. Bunu yanı sıra, değişen ve dönüşen aile yapısı ve oluşan yeni yaşam kompozisyonları yaşlılık durumunun toplumlar ve bireyler tarafından farklı biçimlerde deneyimlenmesine yol açmıştır. Bu deneyimlerden biri tek başına yaşamak konusudur. Niteliksel araştırma yöntemine dayanarak derinlemesine görüşmelerle gerçekleştirilen bu çalışma, yaşlı bireylerin geniş aileden kopuş nedenlerini ve tek başına yaşamaya alternatif olarak yeniden evliliği ve huzurevinde yaşamayı nasıl değerlendirdiklerini incelemiştir. Bu kapsamda, çalışma Gaziantep ilinde, 65 yaş ve üstü, tek başına, kentte yaşayan, ciddi bir sağlık engeli bulunmayan ve farklı sosyoekonomik düzeylere sahip 30 kişi ile yürütülmüştür. Bu çalışma, yaşlı bireyler için tek başına yaşama aranjmanının geniş ailenin çözülüşünün bir göstergesi olduğunu ve en ideal yaşam aranjmanının çocuklarına yakın tek başına yaşamak olduğunu ortaya koymuştur.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 29 Temmuz 2019
Kabul 28 Ocak 2020

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlılık, yaşam aranjmanı, tek başına yaşama

Reasons for the separation of elderly individuals from the extended family and their perception of alternative life arrangements: The case of Gaziantep

ABSTRACT

Demographic changes that occur due to modernization, industrialization and urbanization, as well as the reducing birth rates and the advances in healthcare, aging issue has become an important phenomenon for all societies. In addition, the changing and transforming family structure and growth of new life compositions have led to the societies and individuals experience aging in different ways. One of these experiences is 'to live alone'. This study, which is conducted through in-depth interviews based on qualitative research methodology, examines reasons for the separation of elderly individuals from the extended family and how they evaluate remarriage and living in nursing home as an alternative to live alone. In this context, the study was executed in Gaziantep province with 30 people aged 65 and over, living alone, living in the city, not having a serious health disability and having different socioeconomic levels. This study reveals that the arrangement of living alone for elderly individuals is an indicator of the dissolution of the traditional extended family and that the ideal living arrangement is living alone close to their children.

ARTICLE HISTORY

Received 29 July 2019
Accepted 28 January 2020

KEYWORDS

Old age, life arrangements, living alone

1.GİRİŞ

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de, demografik değişimler, sağlık alanında yaşanan gelişimler ve doğum oranlarında azalma ile beraber gittikçe artan yaşlı nüfusu ve bu artışla ortaya çıkan nüfusun yaşlanma olgusu ve problematiği yaşlılık konusunun daha ciddi çalışılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Yaşlılık olgusu çok geniş bir konudur, çünkü yaşlılık kendi içinde heterojen deneyimlere işaret etmektedir. Ailesi ile birlikte, huzurevinde veya tek başına yaşayan, kırdan,

kentte veya başka biçimlerde yaşayan, fiziksel, bilişsel sağlığa sahip olan veya olmayan yaşlı bireylerin kendi içinde homojen olmadığı; farklı durumlara, dolayısıyla da farklı sorunsallara işaret ettiği ortaya çıkmaktadır.

Özellikle modernleşme ve endüstrileşmenin yarattığı toplumsal değişim yaşlıların statülerini, saygınlıklarını ve rollerini negatif yönde değiştirmenin yanı sıra ekonomik durumlarını, sosyal çevrelerini, aile düzenlerini, sağlık durumlarını, yaşlanma süreçlerini ve yaşlılıklarını doğrudan etkilemiştir (Giddens, 2013; Hooyman,

¹ Bu çalışmanın bir bölümü 2019 yılında Denizli'de gerçekleştirilen 10. Ulusal Yaşlılık Kongresi'nde sunulmuştur.

² **Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi:** Sever, H. (2020). Yaşlı bireylerin geniş aileden kopuş nedenleri ve alternatif yaşam aranjmanlarına dair algıları: Gaziantep örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 1-9.

³ Sorumlu Yazar e-mail: hasan_sever@yahoo.com

Kiyak & Kawamoto, 2015; Quadagno, 2002; Tufan, 2002). Bu değişim “yaşlıların yaşam zorluklarını ailenin problemi olmaktan çıkararak kamusal bir problem haline getirmiştir” (Tufan, 2003:22). Yaşlı bireyler bu toplumsal değişim dönüşüm sürecinde yeni yaşam aranjmanları ile karşı karşıya kalmışlardır.

Yaşam aranjmanı, yaşlıların farklı “hane halkı kompozisyonlarından” ve “yaşlılıkla baş etme stratejilerinden biri” olup “kendilerine ait olmayan ve dışına itildikleri dünyada nasıl konum aldıkları ve ne tür çözümler ürettikleri” ile ilgilidir (Kalaycıoğlu, Küçükural & Kurtuluş, 2003:15). Yaşam aranjmanı, yaşlıların “yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim düzeylerini, kentlilik-kırsallık” değişkenlerini, “mekâna ilişkin yaşam tercihleri”nin (Şentürk & Altan, 2015:28) yanı sıra gündelik hayattaki etkinliklerini, sosyalleşme süreçlerini ve aile ilişkilerini içeren derin ve çok yönlü bir kavramdır. Geleneksel geniş ailede birden fazla kuşak ile beraber yaşayan yaşlılar, yaşanan değişimlerle beraber, yalnız (tek başına) yaşama, eşyle yaşama, çocuklarının yakınında veya uzağında yaşama, huzurevinde yaşama gibi alternatif yaşam aranjmanları geliştirmek durumunda kalmışlardır (Kalaycıoğlu vd., 2003:18-19).

Bu çalışmanın odak konusu olan tek başına yaşama aranjmanı, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya genelinde hızla yaygınlaşmaktadır. Tufan’ın da belirttiği gibi, “yalnız yaşamak genel bir yaşam stili” haline gelmekte ve gerek dünya genelinde gerekse Türkiye özelinde, değişen ve dönüşen aile yapısında yaşlıların tek başına kalma isteği ve mecburiyeti artmaktadır (Tufan, 2003:54). Türkiye’nin bölgeleri arasındaki ekonomik, kültürel, sosyal nedenlerle aile yapısının içerdiği farklılıklar, kentleşme ve göç olgusuna rağmen büyük ölçüde korunsun da bu farklılıkların zamanla ortadan kalkacağı ve nüfusun da yaşlanması ile beraber, Türkiye’de tek başına yaşayan yaşlıların sayısının artacağı tahmin edilmektedir (Murakami, 2014:148; Tufan, 2003:195).

Türkiye genelinde olduğu gibi Gaziantep’te de yaşlı nüfusu artmaktadır. TÜİK, adrese dayalı nüfus kayıt sistemi, 2018 verilerine göre Gaziantep ilinin toplam nüfusu 2.028.563’tür. Bu nüfus içerisinde 65 yaş üstü nüfusun 108 429 olduğu görülmektedir. 65 yaş üzeri nüfusun toplam nüfusa oranı %5,3 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). Gaziantep’te cinsiyete göre tek kişilik yaşlı hane halkı oranı ise erkeklerde %19,5 iken kadınlarda %80,5 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016).

Gaziantep nüfusu son 30 yılda gerek Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis ve Adıyaman gibi çevre illerin kırsal bölgelerinden gerekse Suriye’den aldığı göçle gittikçe artmaktadır. “Kentın ekonomik gelişme hızı göç merkezi olmasının en büyük nedenlerinden biridir” ve “Gaziantep bugün halen Güneydoğu Anadolu bölgesinin sanayi merkezi olma özelliğini korumaktadır” (Geniş & Adaş, 2011:297). Bununla beraber geleneksel, yerel kültürel yapısını da belli ölçüde koruyan Gaziantep’te “akraba ve/veya hemşeriler gibi geleneksel yardımlaşma ve dayanışma kurumları birinci sırada yer almaktadır” (Geniş & Adaş, 2011:310). Bu bağlamda bir yandan modern diğer yandan geleneksel kültürü ve ilişkileri barındıran kentte yaşlıların toplumsal konununun ve koşullarının da değişime uğradığı ve yeni yaşam aranjmanlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu makale, Gaziantep’te 65 yaş üstü, tek başına yaşayan yaşlı bireylere odaklanan niteliksel bir çalışmaya dayanmaktadır. Çalışmada yaşlı bireylerin değişen toplumsal yapıya adaptasyon süreçlerinde tek başına yaşama aranjmanını seçmelerindeki temel faktörlerin neler olduğu; başka alternatiflerinin olup olmadığı; bu alternatifler – çocuklarıyla geniş ailede yaşamak, huzurevinde yaşamak, yeniden evlenmek- hakkında ne düşündükleri incelenmiştir.

2.TEORİK ÇERÇEVE: YAŞLILIK TEORİLERİ

Yaşlılık teorileri yaşlanma olgusunu ve yaşlılık sürecini anlayabilmek, betimleyebilmek ve ilgili sorunlara çözüm bulabilmek için çeşitli bakış açıları sunmuşlardır. Ancak belirtmek gerekir ki hiçbir teorinin yaşlılık durumunu ya da aynı yaş grubu içindeki insanların, neden farklı olduğunu tek başına açıklayabilme gücü yoktur. Bu çalışma, yaşlılık teorileri içinde Modernleşme, Rol, Politik Ekonomi ve Feminist yaşlılık kuramlarına dayanarak modernleşme ve kentleşme sürecinde yaşlı bireylerin yaşam aranjmanı seçimini belirleyen dinamikleri incelemektedir. Bu bağlamda, çalışma yaşlı bireylerin geleneksel ailenin çözülme sürecinde nasıl tekilleştiğini, bununla beraber alternatif olarak yeniden evlilik ve huzurevi yaşam aranjmanlarına dair algılarını ve geleneksellikten modernliğe geçiş sürecinde nasıl bir yaşam aranjmanına ihtiyaç duyduklarını anlamaya çalışır.

Modernleşme kuramın göre “teknolojik değişimler, yaşlıların yaşam deneyimine ya da bilgeliğine az değer verilmesine neden olmuş, bunun sonucunda yaşlılarda statü ve güç kaybı meydana gelmiştir” (Görgün-Baran, 2004:50). Quadagno (2002) gelişme süreçlerini yaşlıların statüsüne bağlayan ilk kişinin Ernest Burgess olduğunu belirtir. Burgess “Batı Toplumlarında Yaşlanma” (1960) adlı eserinde endüstri devriminin yaşlılar için negatif etkileri olduğunu açıklarken, emeğin evden fabrikaya taşındığında kendi işinde çalışanların sayıya azaldığını, yaşlıların ekonomik bağımsızlıklarını kaybettiğini ve emekli olmaya zorlandıklarını anlatmıştır. Kentleşme genç insanları kırsal bölgelerden kente çekmiş, geniş haneleri dağıtmış ve yaşlıları izole etmiş ve yaşlılar “rolsüzlük rolüne” hapsedilmiştir (Quadagno, 2002: 42).

Rol Kuramına göre ise, rol kaybının yaşlılık deneyimini etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunu vurgular. Her insan yaşamı boyunca öğrenci, anne, eş, kız çocuğu, işçi, gönüllü ve büyükanne gibi çeşitli roller oynar (Cottrell, 1942, Akt. Hooyman vd., 2015: 141). Bu roller zaman içinde değişir ve kişi farklı yaşlarda farklı rol durumlarıyla hayatını sürdürmek zorunda kalır (Kaygusuz, 2008: 236). Yani, insanların bir sosyal varlık olarak tanımlayan bu roller sırasıyla organize edildiğinden, her bir rol belirli bir yaş ve hayat aşaması ile ilişkilendirilmiştir. Bu rollerden herhangi birinin işsizlik, emeklilik, dulluk veya diğer nedenlerle kaybı, insanların aktif yaşlanmanın keyfini çıkarmasına yarayan iyi olma halini ve fırsatlarını etkiler (Hooyman vd., 2015:141).

Öte yandan Politik Ekonomi kurama göre, yaşlanma deneyimine ve yaşa dayalı eşitsizliğe bireysel faktörler değil, politik ve ekonomik statülerinin yanı sıra iktidar ve toplumsal kaynakların (refah devleti eliyle) kontrolü ve dağıtım biçimi neden olur. Kuram, sosyal sınıfları

yaşlı insanların konumunu ve yaşam doyumunu belirleyen en temel faktör olarak görür (Quadagno, 2002:53; Hooyman vd., 2015:151). Feminist teori ise, yaşlı erkek ve yaşlı kadınlar arasındaki ekonomik ve iktidar ilişkilerine, mikro seviyede ise sosyal anlamlar bağlamında toplumsal cinsiyete odaklanarak bireyler ve sosyal yapılar arasında bağ kurarlar. Feminist Teori, kavramsal olarak makro seviyede cinsiyet tabakalaşması, iktidar yapıları ve toplumsal kurumlara; mikro seviyede ise bakım sağlama ve aile işleri, sosyal anlamlar ve kimliği temel alır (Bengtson, Burgess & Parrott, 1997:80).

Bu teoriler modern kentsel alanlarda yaşayan yaşlıların durumunu ortaya koymak için model oluşturabilirler. Ancak temelde Batı toplumlarına odaklanarak ortaya konan bu teorilerin evrensel olma ideaları yoktur. Yaşlı kişileri etkileyen sosyal, ekonomik ve politik koşullar değişime uğradığından, pek çok disiplin içinde yeni teorik perspektiflerin geliştirilmesi ya da öncekilerin farklı kültürlerle, bağlamlara ve durumlara dair bilgiler toplanarak gözden geçirilmesi gerekir (Hooyman vd., 2015:157).

Söz konusu yaşlılık teorileri ışığında, bu çalışma, günümüz değişen aile yapısı içinde yaşlı bireylerin rol ve statülerindeki değişimin yaşlılık deneyimlerini ve yaşam aranjmanlarına dair algı ve tutumlarını nasıl etkilediğini inceler.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Temel olarak niteliksel yöntemle gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında, kent ortamında, tek başına yaşayan, ciddi bir sağlık engeli bulunmayan 65 yaş ve üstü bireyler seçilmiş ve 30 kişi ile derinlemesine görüşme ve dörder kişilik iki odak görüşme yürütülmüştür.

Hem yaşlılık deneyiminin çeşitliliğini ve karmaşık yapısını ortaya koyabilmek, hem de araştırmanın geçerliliğini sağlamak ve ampirik genellemeler yapabilmek için görüşmeler Gaziantep'in ilinin iki merkez ilçesi olan Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yürütülmüştür. Şehitkamil ilçesinde, İncesu, Gazi, Karşıyaka, Sarıgül, Fatih, Emek, Yaprak, İbrahimli, Seyrantepe, Hürriyet ve Hacıbaba mahallelerinde ve Şahinbey ilçesinde bulunan Akyol, Güneykent, Bozalar, Yukarıbayır, Karataş, Hoşgör, Kurtuluş, Gündoğdu, Düztepe, Şehreküstü mahallelerinde farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeylere sahip yaşlı bireylerle mülakatlar gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler katılımcı gözlem ile pekiştirilmiştir. Gerek bireysel gerekse odak görüşmelerde katılımcılara yarı yapılandırılmış 50 soruluk bir anket formu uygulanmış ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin içsel yaşam deneyimlerine ve duygularına birinci ağızdan ulaşılmaya çalışılmış ve katılımcılar, özel hayatın gizliliği dikkate alınarak, çalışmada takma adlarıyla yer almışlardır. Araştırma sahasında veriler, katılımcıların izin verdiği ölçüde, ses kaydı alınarak ya da not tutularak toplanmış ve kayıtlar çözümlenmiştir.

Çalışmanın evreni Gaziantep ilinin iki merkez ilçesi olan Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde tek başına ya-

şayan yaşlı bireyleri kapsamaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu evren içerisinde 65 yaş ve üstü (65-89) olup, evde tek başına yaşayan sağlıklı 30 yaşlı birey oluşturmaktadır. Katılımcılar öncelikle amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilmiş ve kartopu tekniği kullanılarak diğer katılımcılara ulaşılmıştır.

Türkiye'de kadınların yaşlı nüfus oranları erkeklerinkinden daha fazla⁴ olduğu için örneklem grubunu oluşturan ve tek başına yaşayan 30 yaşlı bireyin 18'i kadınlardan, 12'si erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcılar 24'ünün eşi vefat etmiş, 5'i boşanmış, 1'i de hiç evlenmemiştir. Eğitim durumu açısından katılımcıların yarısı okur-yazar değilken 3'ü okuryazar, 6'sı ilköğretim mezunu 2'si lise mezunu, 4'ü ise üniversite mezunudur. 30 katılımcıdan, 23'ünün sosyal güvencesi (Emeklilik Sandığı ve Bağ-kur) bulunmakta; 6'sı Yaşlılık Aylığı (Yeşil Kart) ve 1'i Dul Aylığı almaktadır. Barınma açısından katılımcıların 20'si apartman dairesinde, 5'i müstakil evde, 5'i de gecekonduda yaşamaktadır. Ayrıca, katılımcıların 22'si kendi evinde 5'i kirada, 3'ü ise çocuğunun ya da akrabasının evinde oturmaktadır.

Bu nitel araştırmada verilerinin analizi yorumsamacı bir perspektif ile gerçekleştirilmiştir. Sosyolojik bakış açısı, birey ile toplum arasındaki bağlantıları anlamaya yöneliktir. Bu çalışma da yaşlılık deneyimlerinin toplumsal değişimden nasıl etkilendiği ve bu etkilene sürecinde değişen aile kompozisyonlarının aldığı biçim içerisinde yaşlı bireyin tekilleşmesini, aile ve toplum içerisindeki yerini anlamaya çalışmaktadır. Bu çalışmanın evrenini evde tek başına yaşayan yaşlılarla sınırlamak oldukça zor bir karar verme süreci gerektirmiştir. Çünkü ileri yaş grupları o kadar çeşitlidir ki sağlığı yerinde olan, olmayan, ailesiyle yaşayan, tek başına yaşayan, huzurevinde yaşayan, farklı hastalıklara sahip olan yaşlı grupları gibi pek çok grubu kapsar.

Bu çalışma, evde tek başına yaşayan yaşlı bireyleri merkeze almıştır. Çünkü toplumsal değişim sürecinde ve dolayısıyla değişen aile kompozisyonunda yaşlı bireyler gittikçe tekilleşmektedir. Bu nedenle, çalışma tek başına yaşayan/yaşamaya çalışan yaşlı bireylerin yaşam koşulları, yaşlılık deneyimleri, duygu ve düşünceleri arasındaki ilişkileri kavrayarak yaşam aranjmanlarına dair pratikleri ve algılarının nasıl biçimlendiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara "tek başına yaşama" aranjmanını hangi değişkenlerden dolayı seçtikleri, bunun bir tercih mi ya da zorunluluk mu olduğu, geniş aileden kopuş süreçleri ve bu yaşam aranjmanına alternatif olarak huzurevinde yaşamayı, yeniden evlenmeyi nasıl değerlendirdikleri ve kendileri için en ideal yaşam aranjmanının ne olduğu sorulmuştur.

4.BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Geniş aileden koparak tek başına yaşamak

Modernleşme ve endüstrileşmenin yarattığı toplumsal değişim, geleneksel geniş ailede birden fazla kuşak ile yaşayan yaşlıların da yaşamını değiştirmiş ve yaşanan değişimle beraber yaşlı bireyler kendilerine alternatif yaşam aranjmanları geliştirmek durumunda kalmışlardır. Yaşlı bireylerin bu aranjmanlardan biri olan evde

⁴ Gaziantep ilinde de 65 yaş üstü yaşlı nüfus içinde yaşlı kadınların sayısının 52.769 (%5,8) yaşlı erkeklerin sayısının 43.544 (%4,4) olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016).

tek başına yaşamayı seçmelerindeki temel sebepler – bu konuya dair Türkiye’de yapılan diğer yaşlılık çalışmalarda da tespit edildiği üzere – “dulluk durumu” (Tufan, Zengin & Köse, 2017:41), “kendi kendine yetmek,” “yaşanan çevreyi değiştirmemek,” “mevcut durumlarından memnuniyet duymak,” (Aközer, Nuhurat & Say, 2011:118) ve kuşakların “norm ve değerleri ve algı düzeylerindeki farklılıktır” (Görgün-Baran, Kalıncara, Aral, Baran, Akın & Özkan, 2005:23). Zaten geniş ailede yaşama aranjmanı, kimi yaşlı bireyler için artık mümkün değilken, kimileri için de yarattığı dezavantajlardan dolayı tercih edilmemektedir. Bu bağlamda yaşlı bireylerin sağlık, sosyal ve ekonomik bakımdan uygun koşullara sahip olmaları durumunda tek başına yaşamayı seçtikleri görülmektedir (bkz. Quadagno, 2002; Baran, 2004; Hablemitoğlu & Özmete, 2010). Geniş ailenin çözülüşüyle beraber yaşlı bireylerin değişen durumunu kendi öznel değerlendirmeleri üzerinden anlayabilmek için bu konuda, katılımcıların tek başına yaşamayı neden seçtikleri; bu seçimin tercih mi yoksa zorunluluk mu olduğu, başka alternatiflerinin olup olmadığı ve geniş aile içinde yaşamaya nasıl anlam verdikleri incelenmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, geniş aile içinde yaşamanın bazı katılımcılar için mümkün olmadığı, bazı katılımcılar tarafından da yarattığı dezavantajlardan dolayı tercih edilmediği tespit edilmiştir. Geniş ailede (çocuklarıyla) yaşamak istememelerinin nedenlerini katılımcıların 11’i “kendimi çocuklarımda rahat hissetmiyorum,” 9’u “‘çocuklarımdan gel bizimle kal’ diyen olmadı,” 6’sı “‘çocuklarımla rahatsız etmek istemiyorum,” 2’si “‘çocuklarımla ekonomik durumları kötü” ve diğer 2’si ise “ev dar” olarak belirtmişlerdir.

Çalışmada, yaşlı bireyler bu yeni yaşam ritmine kendilerini uyarlamaya çalışırken, bu süreci kendi evlerinde geçirmelerinin kendilerine iyi geldiğini ve en temelde bu nedenle tek başına yaşamayı seçtiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu süreci başkalarının ritmine göre; gelin ya da damatla birlikte yaşamanın kendilerini bu sürece uyarlayabilmelerine engel teşkil ettiği çoğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

Uşağın kıymetini bilirse en doğrusu uşaklarla kalmaktır. Bu eskiden oluyordu ama şimdi öyle değil. Gece acıksam çocukların evinde rahat olamam ama kendi evimde istediğim zaman mutfağa gidiyorum. Gel bizimle yaşa diyen de olmuyor da gidersem bana kal derler ama sonra hemen eve gelmek istiyorum. Onlarda rahat hissetmiyorum. Şimdi öyle güzel hürmet edilirse neden kalmayayım, ama işte el kızı olmuyor, el oğlu da olmuyor, yani yalnız kalmak daha iyi (Melek, kadın, 74, orta gelir, okuryazar değil).

Daha önce çocuğumla kalıyordum, sonra başka bir eve çıktım. Yalnız kalmak istedim. Gelinim ve oğlumdan şikâyetçi değilim ama dayanacak gücüm kalmadı. Mesela, sabahtan kalkarsın ekmek beklersin, kahvaltı beklersin, onlar uyanacak öyle hep beraber kahvaltı yapılacak, ama ben erken uyanıyorum hareket edemiyorum (...) En doğrusu yalnız yaşamak. Geçti o dönem artık uşaklarla kalmam (Esmâ, kadın, 71, orta gelir, okuryazar değil).

Söz konusu kuşaklar arası ritim farklılıkları, yaşlı kişilerin hayatını değişik biçimlerde zorlaştırmaktadır. Bu-

nun önemli nedenleri ev içinde diledikleri zaman hareket etme ve beslenme özgürlüklerinin olmamasıdır. Genel olarak katılımcılar geniş ailede çocuklarıyla beraber yaşadıklarında, gece gürültü yapmamak için TV izleyemediklerini, tuvalet ihtiyacını gidermede zorluk çektiklerini, mutfağı istedikleri zamanda kullanamadıklarını, acıktıkları halde yemek saatlerini beklemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bunlara uyku ve uyanma saatleri konusundaki farklar da eklenince, yaşlı bireylerin yaşam ritimlerinin çocukları ve torunlarınınkinden farklı olması, onlarla beraber yaşama konusunda pek çok sorunla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Tek başına yaşayan katılımcıların çoğu ailenin değişen biçimine vurgu yaparak, çocuklarını ve torunlarını rahatsız etmemek ve rahatsız olmamak için çocukları isteseler de istemeseler de artık geniş aile ortamında kalamayacaklarını ifade etmişlerdir.

Çocuklarımdan gel bizimle kal diyen oldu (...) Ben gençlerle kalamam, aynı evde nasıl olur, yani ben de onlardan rahatsız olurum (...) Ben bazen çocuklarımla evine gidiyorum 2-3 saatten fazla kalamıyorum, gençler yaşlılarla ilgilenmiyor, kendi evime geliyor. Bunun için tek başına yaşamak en iyisi (İbrahim, erkek, 80, üst gelir, ilkökul mezunu).

Burada kuşaklar arası uyumsuzluğu yaratan faktörler sadece gece uykusuzluğu değil, aynı zamanda beslenme biçimi ve öğün saatleri konusunda yaşanan farklılıklardır. Yaşlı kişilerin uyku ve beslenme düzenlerinde, çeşitli biyolojik ve psikolojik faktörlerin ve yaşama biçimindeki değişimlerin etkisiyle sorunlar yaşanabileceği, uyku ve beslenme bozukluklarına sahip olabilecekleri, hatta bunların depresyonla ilişkili olabileceği ve bu nedenle yaşlılarda dikkate alınması gereken bir konu olduğu geriatri ve tıp alanlarında yürütülen çalışmalarla ortaya konmuştur (Kalenderoğlu, Yumru, Selek, Cansel, Virit, & Savaş, 2007; Aslan, Şengelen & Bilir, 2008; Bingöl, Varma, Enli & Karaca, 2017; Aksoydan, 2008). Dolayısıyla yaşlı bireylerin yaşam ritimindeki farklılıkların çocukları ve torunlarıyla bir arada yaşayabilmelerini engelleyen önemli bir sebep olduğu görülmektedir.

Yaşlı bireyin kendi kendine yetebilme ve bağımsız hareket edebilme isteği, modernleşme teorisinde vurgulanan yaşlıların “statü kaybı”na bir direnç olarak algılanabilir. Nitekim yaşlı bireylerin sahip olduğu bağımsızlığı sürdürme isteği “özgürlük” ve “mutluluk” ile ilişkilendirilmiştir.

Gider gezersin işini yaparsın, hesabımı gelirini giderini yaparsın, özgür ve mutlu yaşarsın. Bu büyükle rin sözüdür. (...) Yaşlının mutlu olacağı yer kendi evidir, yalnız kalmasıdır ama çocukları yakın olsun arar ara gidip gelsin, en güzel yaşam yaşlılıkta böyle olur (...) Kızım da beraber kalmak istemem, o el oğlu yani daha kötü. Bu yaşta daha hassas oluyor insan (Esmâ, kadın, 71, orta gelir, okuryazar değil).

Meral hanım kendi evinde tek başına yaşama tercihine eşlik eden “özgürlük” ve “mutluluk” duygularına bir de “aidiyet” duygusunu eklemiştir.

Ben çocuklarımla da kaldım ama artık istemiyorum. Kendi evimde rahatım. Yani çocuklarımda tuvaletin bile sayılıyormuş gibi geliyor, sanki misafirlükteymiş gibi oluyor, yani belki de öyle bir şey yok ama öyle düşünüyorsun yani rahat değilsin (...) Bir keresinde

benim kıyafetleri bir dolaptan başka bir dolaba taşımışlardı. Buna ben çok üzüldüm. Benim haberim olmadan böyle bir şey yapıldı, bundan alndım, kendimi oraya ait hissetmedim (Meral, kadın, 70, üst gelir, ilkokul mezunu).

Öte yandan, yaşlı bireyin tek başına yaşama kararı alabilmesi için öncelikle sağlığının kendi kendine yetebilecek kadar iyi olması ve kendi gündelik işlerini belli bir ölçüde yapabiliyor olması, belli bir ekonomik gelire sahip olması ve tek başına yaşama yetkinliğine sahip olmasının gerekli olduğu görülmektedir. Yaşlılığın Politik Ekonomisi teorisi yaşlılığı makro bir toplumsal çerçeveden analiz eder ve temelde yaşlanma deneyimini yaşa dayalı eşitsizliğe, toplumsal kaynakların kontrol ve dağıtım biçimlerine bağlar (Quadagno, 2002).

Bu yaklaşıma paralel olarak, bu çalışmada da sözü edilen fiziksel, maddi ve manevi kaynaklara sahip yaşlı bireylerin tek başına yaşamayı bağımsız ve özgür yaşamak olarak avantajlı bir durum olarak değerlendirdiği görülmüştür. Ancak, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan yaşlı bireylerin yapısal koşullarının iyi olmaması durumunda – örneğin, düşük gelir, yetersiz eğitim, kötü yaşam koşulları ve hastalık durumları – tek başına yaşamayı olabildiğince zor koşullar altında geçirdikleri, bu seçimi yapmak zorunda kaldıkları, tek başına yaşamının onlar için dezavantajlı bir durum olduğu ve bu durumun yaşam memnuniyetlerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Gönüllü veya zorunlu olarak kendini geniş ailede konumlandıramayan ve tek başına yaşayan yaşlı bireylerin seçebileceği diğer iki alternatifin yaşama aranjmanı huzurevinde yaşamak ve evlenerek eşle beraber yaşamak olduğu söylenebilir. Bu iki alternatif yaşama aranjmanına dair algıları da katılımcıların tek başına yaşama kararlarını etkilemektedir.

4.2. Tek başına yaşayan yaşlıların huzurevi algısı

Yaşlı kuşakların modernleşmeye bağlı olarak değişime maruz kalan maddi ve sosyal çevreleri yaşlanma süreçlerini ve yaşlılıklarını doğrudan etkilemektedir. Bu değişim “yaşlıların yaşam zorluklarını ailenin problemi olmaktan çıkararak kamusal bir problem haline getirmiş” (Tufan, 2003:22), “yaşlıların bakımı da anonimleşip, huzurevlerinde yerine getirilen bir kamu hizmetine dönüşmüştür” (Aytaç, 2012:100). Ancak Türkiye’de yaşlılık ile ilgili olarak yapılan çalışmalar, yaşlıların huzurevine genelde olumsuz bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır (İçli, 2004; Karaca, 2010; Kalaycıoğlu vd., 2003). Bu nedenle, bu çalışma modernleşmenin ve kentleşmenin yarattığı koşullar ile geleneksellik arasında kalan yaşlı bireylerin yaşam aranjmanlarını seçerken neye önem verdiklerini ve bu anlamda geniş ailede yaşamaya bir alternatif olarak huzurevinde yaşamaya dair algılarını da anlamaya çalışmaktadır.

Gaziantep’te tek başına yaşayan yaşlı bireylerle yürütülen bu çalışmada da görüşülen 30 kişinin 29’u yani % 96,7’si huzurevinde kalmaya yönelik pek de olumlu bir yaklaşım sergilemediği, hatta tek başına yaşamının dezavantajlarına fazlasıyla sahip olan yaşlı bireylerin bile bir alternatif olarak huzurevine yönelik algıları genelde olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı bireylerin huzurevlerine dair olumsuz toplumsal algıdan beslenen bu düşüncelerinin huzurevinde yaşamının bir

statü kaybı olduğu fikriyle de pekiştirildiği görülmektedir.

Bu kişilerin huzurevine dair bu olumsuz algıya sahip olmalarının temelde iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, huzurevinin toplumsal açıdan negatif bir konuma sahip olmasıdır. Özellikle geleneksel ilişkilerinin ağır bastığı Gaziantep’te yaşlıları huzurevine bırakmak bir “ayıbın” göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Diğer bir deyişle, yaşlı bireyin huzurevi yerine evde tek başına yaşaması sosyal çevre tarafından daha makbul niteliktedir. Huzurevi’nin Gaziantep’te yaşlılar tarafından “düşkünler evi” olarak ifade edilmesi bu olumsuz toplumsal algının inşasının bir yansımasıdır. Bu konuya dair Güler Hanım, Hacer Hanım ve Mustafa Bey fikirlerini şöyle ifade etmişlerdir.

Ne! huzurevi mi, benim için huzurevi yok çocuğum yok, koskoca güler hanımın sonu huzurevi derler ve sonra Güler Hanım’ın uşakları annelerini huzurevine koydu derler, ölürüm daha iyi oğlum istemem istemem (Güler, kadın, 73, alt gelir, okuryazar değil).

Huzurevine gidip rezil olmak var, hem çocuklar hem de yaşlı kişi rezil oluyor. Çevreden bak, annesini babasını huzurevine verdi denir ya da yaşlıya bak çocukları tarafından terk edildi denir. İki şekilde de huzurevi çok kötü, yani hem yaşlı hem de çocuklar huzursuz olur (Hacer, kadın, 73, orta gelir, üniversite mezunu)

Bunu bir ayıp olarak görüyorum kendime yakıştırıyorum, huzurevi olmaz. Yalnız ev işleri falan yapamazsa tek çare oğlunun yanında kılması (...) Huzurevinde kalmak hiç iyi bir şey değil, millet ne der? Huzurevi olmaz (Mustafa, erkek, 80, orta gelir, okuryazar değil).

Görüşülen kişilerin huzurevine dair olumsuz algılarının ikinci nedeni ise, huzurevinin yaşanılacak bir yer olmadığına dair fikirleridir. Huzurevinin kişinin özgürlüğünü kaybedeceği, kötü muameleye maruz kalabileceği, hatta fiziksel ve psikolojik şiddet görebileceği bir ortam olarak düşünülmesidir. Bazı yaşlılara yönelik istismar haberlerinin ve huzurevlerinin “medyada yansıtılma biçimi”nin (Aközer vd., 2011:123) bu olumsuz huzurevi algısını pekiştirdiği görülmektedir. Huzurevini, Tarık Bey bir “cezaevi”ne; Cennet Hanım “şiddet uygulayan bir yer”e; Veli Bey ise “tahammül edilmesi zor” bir yere benzetmiştir. Toplumda huzurevine dair olumsuz algının kulaktan dolma bilgilerle, söylencelere dönüştürüldüğü ve bu olumsuz algıların gerek yaşlı bireyler gerekse çevre tarafından anlatılarak yeniden üretildiği görülmektedir. Katılımcılar huzurevini genelde bir yaşam aranjmanı olarak seçme taraftarı olmadıklarını ancak “kimsesiz” yaşlı bireylerin huzurevini tercih edebileceğini ifade etmektedirler. Bu açıdan yaşlılığın kimsesizliği çocuklarıyla olan iletişim durumuna bağlanmaktadır. Yaşlılar açısından huzurevi çocuklarıyla iletişimi kopan, sağlık durumu tamamen bozulan, kendilerine bakamayan diğer bir ifadeyle “düşmüşler için bir son çare” olarak görmektedirler (Kalaycıoğlu vd., 2003: 167). Hüseyin Bey huzurevinin aile desteği olmadığı takdirde bir seçenek olabileceğini belirtmişlerdir.

Kendime bakamayacak kadar yaşlanır, kötü olurum, neden olmasın? Kişi kendi evinde yaşayabileceği kadar yaşar, ancak kendine bakamayacak noktaya gelirse huzurevine gidebilir (Hüseyin, erkek, 72, alt gelir, erkek, okuryazar).

Aköger ve ark. (2011) çalışmalarında “huzurevine yönelik olumlu eğilim” ile “aileye yönelik olumsuz eğilim” arasında bir ilişki kurarlar. “Aileye yönelik olumsuz eğilim çocuklar ya da gelin/damat tarafından istenmemeye kaygısından ve çocuklara yük olmama isteğinden kaynaklanmaktadır. Huzurevine yönelik olumlu eğilim”in temelinde ise kendi yaşlılarıyla birlikte olmak ve huzurevinin rahatlığı vardır” (2011:115). Ancak, bu araştırmada ortaya çıkan sonuç, huzurevini yaşlı birey için kabul edilebilir hale getiren en önemli şeyin, “huzurevine yönelik olumlu algıları” değil genelde “aileye yönelik olumsuz eğilimleri” ya da tek başına yaşayamama durumu olduğudur.

Sözü edilen huzurevi karşıtı toplumsal baskıya rağmen, katılımcılar arasında huzurevini tercih etmek zorunda kalan bir kişi bulunmaktadır. Bu yaşlı bireyin evde şiddete maruz kaldığından dolayı yalnız yaşama kararı aldığı, ancak gündelik pratiklerini yerine getiremediği için son seçenek olarak huzurevini istediği görülmektedir.

Şimdi tek başıma yaşıyorum, gücüm kuvvetim yok, sadece ayakta durabiliyorum, başka bir şey yapamıyorum (...) Adımı yazdılar, önümde 11 kişi var. Huzurevinde yer yokmuş, ben de bekliyorum, artık beni alsınlar diyorum (Melek, kadın, 85, alt gelir, ilkokul terk).

Huzurevinde yer bulmak yaşlıların sandığı kadar kolay olmamaktadır. Huzurevi kontenjanlarının sınırlı oluşu dolayısıyla, yaşlılar uygun görüldükleri takdirde bile bir süre beklemek zorunda kalabilmektedirler. Sonuç olarak yaşlıların huzurevine dair fikirlerinin olumsuz olduğu ancak bir yaşam aranjmanı olarak “son tercih” ve “çaresizlik” olarak görüldüğü söylenebilir.

4.3. Tek başına yaşayan yaşlı bireylerde yeniden evlilik algısı

Yapılan çalışmada elde edilen veri ve bulgular, katılımcıların tek başına yaşamaya bir alternatif olarak, huzurevi konusunda olduğu gibi, yeniden evlilik konusuna da pek sıcak bakmadığını ortaya koymaktadır. 30 yaşlı bireyden 25’inin yeniden evliliğe karşı çıktığı, 5’inin ise evlenmek istediği görülmektedir. Evlilik olgusuna dair düşünceler cinsiyet açısından kısmen farklılık göstermektedir. Görüşülen 18 kadının tamamı, 12 erkeğin ise 7’si yeniden evliliğe olumsuz bakmaktadır. Bu yaklaşımın ortak nedenleri olsa da kadın ve erkek yaşlı bireylerin nedenselleştirmeleri farklılık göstermektedir.

Kadınların yeniden evlilik üzerine olumsuz fikre sahip olmalarının bir nedeni yaşlılık öncesi dönemde eşini kaybetmiş veya boşanmış çocuklu dul kadınların yeniden evlenmesini hoş görmeyen toplumsal bakış açısıdır. Hatta yeniden evlilik, kadınlar için “konuşulması bile kötü”, “uygun olmayan” ve “ihtiyaç duyulmayan” bir olgu olarak vurgulanmakta ya da toplumsal olarak böyle uygun görüldüğü için bu şekilde ifade edilmektedir. Kadınlar için yeniden evlenme konusunun bir toplumsal tabu olduğunu Elmas Hanım (Elmas, kadın, 84, orta gelir, okuryazar değil) “evlilik, abbov çok kötü, tövbe tövbe bizde öyle bir şey olmaz, yok oğlum konuşulması bile kötü yok yok yok, bizde gözünü oyarlar valla” diye ifade ederken, Esmâ Hanım (Esmâ, kadın, 71, orta gelir, okuryazar değil) yaşadığı sıkıntılara rağmen evlenmemesini “eşim vefat edince çok zorluk yaşadım, ben kadınların kaşını bıyığını alarak geçindim,

ama ikinci bir evlilik düşünmedim, çocuklarım vardı, Antep’e uymaz” diyerek ifade etmiştir.

Bu konunun tabu olmasının yanı sıra kadınların yeniden evlenmeye sıcak bakmamalarının diğer nedenleri ise; özellikle düzenli bir gelirleri varsa ve kendilerine yetebiliyorlarsa buna gerek duymamaları; “kahır çekmek, “kimseye katlanmak istememeleri” ve özgür yaşama arzularıdır.

Ben ikinci evlilik düşünmüyorum, kendi ayaklarım üzerinde duruyorum ve geçiniyorum. (...) Hiç gerek yok. Yalnızlık daha güzel, git gez dolaş özgürsün, arkadaşlarına zaman ayır, istediğin yere gidersin kimseye bağlı değilsin. (...) Oraya sen bir çizgi çiz (Hacer, kadın, 73, orta gelir, üniversite mezunu).

Öte yandan, kadınların yeniden evlenmekten kaçınmalarının diğer bir önemli nedeni, kadın için yeniden evlenmenin, bedel ödenmesi gereken bir şey olmasıdır. Bu bedel çoğunlukla kişinin sosyal çevresinin ve özellikle çocuklarının ilgisini, gerek duygusal gerekse sosyal ve ekonomik desteğini kaybetmek olarak tarif edilmiştir. Selma Hanım bu konuda toplumun kadın ve erkeğe uyguladığı çifte standardı da betimlemiştir.

Yeniden evlenirsem, çocuklarım tepki gösterir, çocuklarımla bağlarım kopar, beni dışlarlar. Yani bu dışlanmayı yaşayacağıma yalnız yaşamak daha mantıklı (...) Ben evlilik düşünmüyorum, ama düşünenlere saygı duyuyorum. (Selma, kadın, 65, orta gelir, lise mezunu).

Aslında, Gaziantep örneğinde kadınların yeniden evlilik üzerine olumsuz fikirleri geleneksel toplumsal yapı ile ilişkilidir. Gerek yaşlılık öncesi dönemde gerekse yaşlılık döneminde eşini kaybederek veya eşinden boşanarak “dul” statüsüne geçen kadınların toplumsal hareket alanı daralmaktadır. “Türkiye’de dulluk, bilhassa kadınlar için normatif bir hale gelmektedir (...) dul erkeklerle karşılaştırıldığında, dul kadınların ölünceye değin evlenmedikleri ve dul kalarak yaşamlarını sürdürdükleri bilinmektedir” (Arber, Davidson & Ginn, 2003, akt. Arun, & Arun, 2011:1521). “Dulluk” dezavantajlı bir statü olarak yaşlı bireyin sosyalleşme biçiminden, ekonomik durumuna ve gündelik pratiklerine kadar yaşamın her alanında yaşamını önemli derece etkilemektedir. Yeniden evliliğe karar verme konusunda kadının toplumsal statüsü etkili olsa da, kişilerin yaşlılık dönemi ve öncesinde sahip oldukları yatkınlıklar evliliğe dair düşüncelerini etkilemektedir. Kadın katılımcıların bu konudaki bakış açıları genelde olumsuzdur. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe, kendileri evlenmeyi düşünmeseler bile başkalarının evliliğine dair daha olumlu bir fikre sahip olabilmektedirler.

Erkek katılımcılar, yeniden evlenme olgusuna olumlu ve olumsuz olmak üzere çeşitli açılardan yaklaşmaktadırlar. Kadınların vurguladıkları “evlenme durumunda çocukları tarafından dışlanma korkusu” çoğunlukla erkekler tarafından da ileri sürülmektedir. Ancak erkeklerde bunun sebebi daha çok “mülk sahibi” olarak “mülkünü paylaşma, kaybetme veya dolandırılma” korkusu olarak görülmektedir. Kadınların temel korkusu, toplumsal cinsiyet açısından çocukları ve toplum tarafından dışlanmak iken, erkeklerin temel korkusu kendilerine kalacak mirasın parçalanmasını istemeyen ve bu nedenle evlilik isteklerine karşı çıkabilecek çocukları tarafından dışlanma korkusudur. Erkek yaşlıların temelde ekonomik eksikliğini bir endişeden dolayı, ancak

bunun yanı sıra “yaş itibarıyla çekilme” ve dolayısıyla geleceğe dair bir plan yapmama durumu veya “eşinin yerine başkasını koyamama” düşüncesinden dolayı yeniden evlenmeyi benimsemedikleri görülmektedir.

İkinci bir evlilik yaparsam asıl o zaman yalnızlaşırım, yani çocuklarım ve çevrem benden uzaklaşır, bu böyledir ama şimdi yalnızım çocuklarım kıymetimi bilir (Saffet, erkek, 68, orta gelir, okuryazar değil).

Yani evlenmek de istiyorum ama nasıl olacak? İkinci bir evliliğe güvenim yok. Kadın resmi nikâh ister ama mal varlığına ortak oluyor (...) Ben bu nedenlerden dolayı evlenemiyorum ama evlensem iyi olurdu yani (Kamil, erkek, 65, alt gelir, okuryazar değil).

Yeniden evliliğe yaklaşım konusunda yaşlı kişilerin gerek bireysel gerekse toplumsal konum açısından homojen olmadıkları; toplumsal cinsiyet kodlarının bireylerin bu olguya yaklaşımını belirlediği ve daha çok kadınları kısıtladığı görülmektedir. Öte yandan ekonomik koşulların hem kadınlar için hem de erkekler için farklı açılardan belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. İdeal yaşam aranjmanı: Bir ara form olarak çocuklarına yakın ama tek başına yaşamak

Yaşlılıkta en büyük değişim iş ve aile ilgili rollerdir. Emeklilik ve eşlerin ölümü, yakın aile üyelerine ve arkadaşlara ulaşma olanaksızlığının getirdiği sınırlı sosyal ilişkiler, izolasyon duygusunun ortaya çıkmasına neden olabilir (Hansen-Gandy & Pastle, 1993; Kalıncara, 2000:78). Dolayısıyla yaşlı bireyler için çocuklarına yakın olmak ve aile ilişkilerini korumak bu izolasyona bir direnç olarak kabul edilebilir. Bir çok çalışmada yaşlı bireyin ailesine yakın yerde ikamet etme isteğine sahip olduğu saptanmıştır (Görgün-Baran, 2005; Kalaycıoğlu vd., 2003). “Yaşlıların çocuklarıyla aynı çevrede yaşamayı tercih etmesi pek çok araştırmada geleneksel aile bağlarının korunduğuna ilişkin bir gösterge olarak okunmaktadır (Aközer vd., 2011: 107). Bu çalışmada da yaşlı bireyler bir yandan kendi evinde kendi ritmine ve isteğine göre yaşayabilme özgürlüğüne sahip olmak isterken, diğer yandan da çocuklarına yakın yerde oturmak istediklerini belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle, kendilerine en uygun yaşam aranjmanının tek başına yaşamak olduğunu belirtmeler de aile fertlerine yakın yaşamının kendileri için en iyi seçenek olduğunu düşünmektedirler.

Bence en iyisi çocuklarına yakın ama yalnız yaşamak. Bu şekilde hem sevilirsin hem de yalnız olduğun için daha değerli olursun (Elif, kadın, 73, orta gelir, ilkokul mezunu).

Çocuklarım bana yakın, aynı mahalledeyiz. Bu büyük bir avantaj, hemen bir telefonla geliyorlar ya da ben hemen gidebiliyorum (...) Çocuklarımla sık sık görüşürüm, onların saygı ve sevgisinden dolayı kendimi çok iyi hissediyorum (Zahir, erkek, 76, üst gelir, üniversite mezunu).

Yalnız yaşamayı tercih ediyorum bir yandan kendi evimde yaşamak diğer yandan çocuklarda bana yakın olması ve ihtiyaç duyduğum anda gelmeleri beni daha mutlu ediyor (Halim, erkek, 74, üst gelir, ilkokul mezunu).

Çocuklarımla her an bana yakın olmaları güzel. Bu güven duygusu içinde tek başına kalmak en güzeli. Aile desteği önemlidir. Aile yoksa yaşlıları koruyan

başka bir şey yok (Ömür, kadın, 70, orta gelir, ilkokul terk).

Çocuklarına yakın oturan yaşlı bireyler, bir yandan tek başına yaşayarak bağımsız ve kendi ritmine göre yaşamının, öte yandan ihtiyaç duyduklarında çocuklarıyla bağ kurma imkânı bulmalarının hayatlarını kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Böylelikle, bu ara form aranjmanında yaşlı bireyler, bir yandan bağımsız, kendi kurallarını kendisinin koyduğu bir hanede yaşama fırsatı bulurken, diğer yandan da güven ve aidiyet duygusuna sahip olabilmeye, gündelik işlerde yardım alabilme, çocuklarla, torunlarla daha sık görüşebilme imkânına sahip olabilmektedir. Ancak görüşmeler sonucunda tek başına yaşama durumunun yalnızlık hissi ile özdeşleştirilemeyeceği de anlaşılmaktadır. Aileyle beraber ya da ailesine yakın yaşayan yaşlı bireyler kendilerini yalnız hissedebileceği (Tufan 2007:189) gibi tek başına yaşayan bireyler de, aksine yalnızlık duygusunu hissetmeyebilirler (Kalaycıoğlu vd., 2003). Bu bağlamda çalışmada ailesine (çocuklarına) yakın yaşayan 16 kişiden 10'u kendisini yalnız hissettiğini ifade ederken 6'sı yalnız hissetmediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda yalnızlık hissinin çocuklarına yakın oturmak ya da oturmamakla ilişkisi konusunda bir genelleme yapılamamaktadır. Diğer bir deyişle çocuklara mekânsal yakınlık yalnızlık duygusunu gidermede belirleyici olmamakla beraber daha çok yaşlı bireylerin eksik kaldıkları konularda çocuklarından yardım alabilecekleri, güven ve aidiyet duygusuna sahip olabilecekleri önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Yalnızlık duygusu, yaşlı bireyin sosyalleşme ortamına ve çocuklarıyla olan duygusal bağlarına bağlıdır.

Mübeccel Kıray, toplumsal değişimin “buhran” a ve “çözülme” ye uğramaması için gereken, ne eski ne de yeni yapıya ait olan “müesseseler, ilintiler, değerler ve fonksiyonları,” “tampon mekanizmalar” terimi ile ifade eder. Bu tampon mekanizmalar sayesinde, “sosyal yapının çeşitli yönleri birbirine bağlandığını,” “fonksiyonel bütünün parçası olmayan tarafların kaybolduğunu” ve bu şekilde “toplumun orta hızda bir değişime oluşumunda da görece bir denge halinde kalmasının mümkün olduğunu” savunur (Kıray, 2006:96-97). Bu anlamda, modernleşme sürecinde tam bireyselleşmemiş, özellikle yaşlılığa yönelik kurumsal ve toplumsal destek sistemlerinin yeterince gelişmemiş, geleneksel bağlarından tam kopmamış bir toplumsal formda yaşlı bireylerin bir “tampon mekanizma” olarak çocuklarından ayrı ama aynı zamanda çocuklarıyla aynı muhitte yaşama biçimi, tek başına yaşayan yaşlı bireylerin hayatını kolaylaştıran bir ara form olarak görülebilir.

Bugün “aile ve toplum, yaşlı bireylerin korunması, bakımı, desteklenmesi ve sağaltımında kilit rol oynamaya” devam etmekte, yaşlının bakımında en önemli rol eşe düşmekte, eşin güçsüzleşmesi ve vefatı durumunda ise bakım çocuklara düşmektedir (Halpern, 1987, akt. Aközer vd., 2011:107). Ancak, “koruyucu, denetleyici, destekleyici, dayanışmacı ve yönlendirici yakın sosyal çevre ve akrabalık gruplarının önemi, modernleşme sürecinde azalmaya yüz tutmuş” (Kalaycı & Özkul, 2017:95) olsa da yaşlı bireylerin bir yandan mümkün olduğunca, kendi ayakları üzerinde durma isteği, kendi ihtiyaçlarına, problemlerine ve gündelik işlerine çözüm bulmaları öte yandan çocuklarına yakın kalarak onların yardım ve desteklerine ihtiyaç duydukları görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen veriler ve bulgular doğrultusunda; eşini kaybetmiş veya boşanmış yaşlı bireylerin evde tek başına yaşama kararı almalarının temel nedeninin geniş aile ile beraber yaşamanın zorluklarından kaçınmak isteği olduğu saptanmıştır. Daha önceki dönemlerde aile içerisinde söz sahibi olan ve buna paralel olarak saygı ve otoriteyi elinde bulunduran yaşlı bireyler, değişen ve dönüşen aile yapısı ile beraber artık evlenmiş çocuklarından ayrı yaşamalarının kendileri için daha iyi olacağını düşünmektedirler. Böyle düşünmelerinin sebebi geniş aile içinde yaşarken karşılaştıkları zorluklardır. Özellikle, gündelik hayatlarında hanenin diğer bireyleriyle yaşadıkları ritim farklılıkları; kendi düzenlerini kuramamaları ve mekân düzenlemelerinde söz sahibi olamamaları nedeniyle hissettikleri bağımlılık duygusu; ayrıca evin dar olması, gelin veya damat tarafından istenilmeme ve kendini “yük” olarak görme duygusundan kaçınmaya çalışmaları geniş aileden kopmak istemelerine neden olmaktadır. Bu anlamda bu çalışmada elde edilen bulgular, modernleşmeyle beraber yaşlı bireylerin bir “otorite ve güç kaybı” yaşadığını, rollerinde büyük kayıpların meydana geldiğini belirten Modernleşme Teorisini ve bir “rolsüzlük rolü” edindiklerini vurgulayan Rol teorisini destekler niteliktedir. Bireyin bir yaşam dengesi kurabilmesi için bu dönemde kayıp rolleri yerine yeni roller edinmelidir. Bu doğrultuda tek başına yaşama tercihi, yaşlı bireylerin en azından kendi evindeki otoritesini korumak, kendi hayatı üzerinde söz sahibi olabilmek ve bu kayıpları mümkün olduğunca azaltmak için bir yaşam stratejisi olarak düşünülmektedir.

Tek başına yaşama aranjmanını tercih eden katılımcıların, huzurevinde yaşama veya evlenme gibi aile dışında başka seçeneklere de olumsuz yaklaştıkları görülmektedir. Yaşlıların huzurevine bırakılmasını toplumsal olarak bir “ayıbın” göstergesi, huzurevini de “düşkünler evi” olarak yorumlamakta ve bu nedenle huzurevini ancak kimsesiz kaldıklarında ve tek başına yaşayamadıklarında bir “son çare” olarak görmektedirler. “Yeniden evlenme” ve eşle yaşama konusuna ise nedenselleştirmeleri farklı olsa da kadınlar ve erkekler yine genelde olumsuz yaklaşmaktadırlar. Yeniden evlenmeye kadınlar, toplumsal cinsiyet kalıpları doğrultusunda toplum tarafından hoş karşılanmadığı için ve kendi kendilerine yetebildikleri düşüncesi ile karşı dururken; erkekler miras malının bölünmemesi ve bu konuda çocuklarıyla bir sorun yaşamamak için ve “dolandırılma” korkusu yaşadıkları için pek sıcak bakmamaktadırlar. Sosyal yapılandırmacı teori yaş'ın ve yaşlılığın “toplumsal anlamları ve öz-algılanışının” toplumsal bir söylem üzerinden şekillendiğini ve bireyin yaşlanma deneyimini etkilediğini ifade eder. Bu çalışmada da olumsuz toplumsal söylemler yaşlıların huzurevi ve yeniden evlenmeye dair algılarını etkilerken hatta bu algı kendileri tarafından da yeniden üretilirken, yaşlı bireyin yaşlanma deneyimi kısıtlanmakta, çözülen geleneksel aile dışında kalan yaşlı bireye, başka bir yaşama kompozisyonu alternatifini de olmadığından tek başına kalmak dışında pek bir seçeneği kalmadığı görülmektedir. Çalışmanın bu çıktıları, toplumsal değişim dönüşüm ile beraber yaşlı bireyler için tek başına yaşama aranjmanını seçiminin artacağını göstermektedir.

Çalışmada, tek başına yaşama aranjmanı, yaşlı bireyler için en uygun hane kompozisyonu olsa da çocuklara yakın olma durumunun bu aranjman kapsamında çok büyük önem arz ettiği görülmektedir. Bu ara formda yaşlı bireyler böylece bir yandan, kendi ayakları üzerinde durdukları, kendi kurallarını kendilerinin koyduğu bir hanede yaşama fırsatı bulurken; diğer yandan da çocuklarına mekânsal yakınlığı ile kendilerini güvende hissetmektedirler.

Türkiye’de yaşlıların kendi evlerinde yalnız yaşayarak bağımsız bir hayat sürmeyi istediklerini ancak çocuklarına yakın oturarak da onlara manevi destek olmayı tercih ettiklerini öne süren (Ünalın, 2000, akt. İçli, 2008:37) ve yaşlıların gerek çocuklarını rahatsız etmemek için, gerekse kendileri rahat edemeyeceklerinden kendi evlerinde oturmayı ve çocuklarının sık sık kendilerini ziyaret etmesini tercih ettiklerini (Görgün-Baran, 2003:135, akt. İçli, 2008:36-37) belirten başka çalışmalar da yapılmıştır.

Bu çalışmada da bir yandan sanayileşen, öte yandan geleneksel ilişkileri baskın olan Gaziantep’te modernlik ve geleneksellik arasındaki değişim sürecini yaşayan yaşlı bireylerin ne geniş ailede kalmak ne de huzurevini ve yeniden evlenmeği bir alternatif olarak görmeleri dolayısıyla, çocuklarına mekansal olarak yakın ama tek başına yaşadıkları bu ara formun yaşlı bireyler için en uygun yaşam aranjmanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak her kent ve toplumun özgül özellikleri olduğu gerçeğinden yola çıkarak bu yönde bir tespitin ne kadar genellenebileceği farklı bölgelerde yapılacak benzer çalışmalarla ortaya konulabilir.

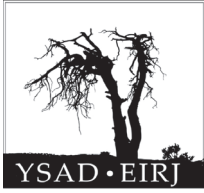
Yaşlanma olgusu bireysel değil, toplumsal bir olgudur. Toplumsal yaşlanma gerçekliği de dikkate alındığında, yaşlı bireylere yönelik sosyal, kültürel, ekonomik ve sağlık destek programları uygulanırken, ya da bu ara formun uygulanabilmesi için konut mimarisi planlanırken yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının yaşam aranjmanlarına göre belirlenmesi önemlidir. Bu anlamda gerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının gerek de yerel yönetimlerin sayıları gittikçe artan tek başına yaşama aranjmanına sahip yaşlı bireylerin yaşam koşullarını dikkate alarak iyileştirecek, kendi kendilerine yetebilmelerine destek olacak, toplumsal katılımlarını ve topluma katkıda bulunmalarını sağlayacak politikalar geliştirmeleri önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aközer, M., Nuhurat, C., & Say, Ş. (2011). Türkiye’de yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler araştırması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 12(7), 103-128.
- Aksoydan, E. (2008). *Yaşlılık ve Beslenme*. Sağlık Bakanlığı, Yayın No: 726. Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Arun, Ö., & Arun, B. (2011). Türkiye’de yaşlı kadının en büyük sorunu: Dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1515-1525.
- Aslan, D., Şengelen, M., & Bilir, N. (2008). *Yaşlılık Döneminde Beslenme Sorunları ve Yaklaşımlar*. Geriatri Derneği. Ankara: Öncü Basımevi.
- Aytaç, A. M. (2007). *Ailenin Serencamı, Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması*. Ankara: Dipnot Yayınları,
- Bengtson, V. L., Burgess, E. O., & Parrott, T. M. (1997). Theory, explanation, and a third generation of

- theoretical development in social gerontology. *Journal of Gerontology: Social Sciences, The Gerontological Society of America*, 52B(2), 72-88.
- Bingöl, C., Varma, G. S., Enli, Y. Ö., & Karaca, Ö. (2017). Yaşlılık ve erişkinlik dönemi depresyonunda fenomenolojik karşılaştırma. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 18(5), 446-452.
- Geniş, Ş., & Adaş, E. B. (2011). Gaziantep kent nüfusunun demografik ve sosyoekonomik yapısı: Saha araştırmasından notlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 293-321.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. Güzel, C. (Ed.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Görgün-Baran, A. (2004). Yaşlılık sosyolojisi. *Yaşlılık: Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Kalıncara, V. (Ed.). Ankara: Odak. (s. 35-57).
- Görgün-Baran, A., Kalıncara, V., Aral, N., Baran, G., Akın, G., Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği*. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları No:127. Ankara.
- Hablemitoğlu, Ş., & Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları.
- Hooyman, N., Kiyak, H. A., & Kawamoto, K. (2015). *Ageing Matters: An Introduction to Social Gerontology*. Boston: Pearson.
- İçli, G. (2004). Huzurevinde kalan yaşlılar üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 5-24.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1), 29-38.
- Kalaycı, I., & Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: Modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Kalaycıoğlu, S., Tol, U., Küçükural, U., & Kurtuluş, Ö. C., (2003). *Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri*. Ankara: TÜBİTAK Matbaası.
- Kalenderoğlu, A., Yumru, M., Selek, S., Cansel, N., Virit, O. & Savaş, H.A. (2007). *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 179-185.
- Kalıncara, V. (2000). Yaşlılıkta sosyal katılım ve kent hizmetleri. *Antropoloji ve Yaşlılık*. Erkan, G. & Işıkhhan, V. (Ed.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 006: 77-86.
- Karaca, F. (2010). Huzurevinde kalan yaşlıların hayata bakış açıları ve gelecekle ilgili beklentileri. *Aile ve Toplum*, 11(6), 50-72.
- Kaygusuz, C. (2008). Yaşlılık kuramları. *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açısından Yaşlılık*. Kalkan, M.(Ed.). Ankara: Pegem Akedemi. (s.215-298)
- Kıray, M. (2006). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Murakami, İ. (2014). Tek başına yaşayan yaşlı kadınların kişisel iletişim ağı: Ankara örneği. *6th International Social & Applied Gerontology Symposium*. Arun, Ö. (Ed.). Antalya Gerontoloji Bölümü Yayınları Sempozyum Kitapları, Antalya. (s.145-160).
- Quadagno, J. (2002). *Ageing and the Life Course*. Boston: McGraw Hill.
- Şentürk, M., & Altan, R. B. (2015). Giriş: İstanbul'da yaşlıların mevcut durum araştırması. *İstanbul'da Yaşlanmak*. Şentürk, M., & Ceylan, H. (Ed.). İstanbul: Açılım Kitap. (s. 13-34).
- Tufan, İ., Zengin, M., & Köse, M. (2017). Sosyal gerontoloji. *Gerontoloji - Kapsam, Disiplinler-arası İş Birliği, Ekonomi ve Politika*, Cilt 1. Tufan, İ. & Durak, M. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (s. 73-87).
- Tufan, İ. (2007). *Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu*. Antalya: Geroyay.
- Tufan, İ. (2002). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık- Sosyolojik Yaşlanma*. İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanma: Yaşlanmanın Sosyolojisi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- TUİK (2017). *Türkiye istatistik kurumu Haber Bülteni*, Sayı 27595, 15 Mart 2018. <http://www.tuik.gov.tr> (01.06.2019).

ARAŞTIRMA MAKALE

Hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları¹

Işık ATASOY²

Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sakarya / Türkiye
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0003-2310-6820>

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik bilgi, tutum ve düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. **Materyal ve Yöntem:** Bu araştırmanın evrenini; bir üniversitenin 2017-2018 güz dönemi hemşirelik ve mühendislik bölümünde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Katılmayı kabul eden gönüllü toplam 688 öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak literatür taranarak oluşturulan 19 soruluk kişisel bilgi formu ve 34 maddeden oluşan Duyan ve Gelbal tarafından Türkçeye uyarlanan yaşlılara yönelik tutum ölçeği kullanıldı. Veriler SPSS 16.0 programı ile analiz edildi. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin %58,3'ü hemşirelik, %41,7'si mühendislik fakültesi öğrencisidir. Hemşirelik bölümünün %83,8'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin %73,9'u çekirdek aileye sahip, hemşirelik bölümü öğrencilerinin %17,5'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin %27,9'u evde yaşlı ile birlikte yaşamakta, hemşirelik bölümü %90,8'i; mühendislik bölümü %90,9'u yaşlıyla iletişimi sevmektedir. Yaşlıya bakım verebilirim ($\chi^2=45,628; p=0,000$), ailem yaşlandığında onlarla birlikte yaşamak isterim ($\chi^2=6,853; p=0,032$) ifadeleri ile hemşirelik ve mühendislik bölümü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edildi. Hemşirelik ve mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ölçeği toplam puanlarında istatistiksel olarak fark bulunmadı ($z=-0,195; p=0,846$). Yaşlılara yönelik tutum ölçeği toplam puanı ile sınıf, bölüm, cinsiyet, yaşadığı yer, aile yapısı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptandı ($p>0,05$). **Sonuç:** Sağlık eğitimi alan hemşirelik bölümü öğrencileri ile sağlık eğitimi almayan mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumları arasında fark bulunmamıştır.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 09 Nisan 2019
Kabul 10 Mayıs 2020

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlı, tutum, hemşirelik, mühendislik, öğrenci

Opinions of students of nursing and engineering departments on elderly and attitudes toward the elderly

ABSTRACT

Aim: This survey was carried out to determine the knowledge, attitudes and thoughts of the department of engineering with nursing about elderly. **Material and Method:** The universe of this research; consist of the fall semester at the 2017-2018 academic year of the nursing and the engineering departments. A total of 688 voluntarily students were agreed to participate. The data collection tool consisted of a 19-item Personal Information Form and a 34-item Attitude Scale for the Elderly, which was adapted to Turkish by Duyan and Gelbal. Data were analysed with SPSS 16.0 program. **Findings:** Of the students participating in the study, 58.3% were nursing and 41.7% were engineering students. It is seen that, 83.8% of the nursing students and 73.9% of the engineering students have a nuclear family. Considerable amount of students 27.9% of the total from the engineering department live in their homes with elderly, but with the ratio of 17.5% was lower in the nursing students. 90.8% of the nursing and 90.9% of the engineering students like communication with the elderly. Students of both departments would give care to the elderly ($\chi^2=45,628; p=0,000$), wanted to live together when the family aged ($\chi^2=6,853; p=0,032$) statements with there was a statistically significant relationship between nursing and engineering department. There was no statistically significant difference in total scores of Attitudes towards Elderly Scale of Nursing and Engineering Department students ($z=-0,195; p=0,846$). It was determined that there was no statistically signifi-

ARTICLE HISTORY

Received 09 April 2019
Accepted 10 May 2020

KEYWORDS

Elderly, attitudes, nursing, engineering, student

¹ **Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi:** Atasoy, I. (2020). Hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 10-18.

² Sorumlu Yazar e-mail: atasoy@sakarya.edu.tr

cant difference between the groups in total score attitudes scale towards the elderly, class, department, gender, place of residence, family structure ($p>0.05$). **Results:** There was no difference between the nursing department students receiving health education and the attitudes of the engineering department students who did not receive health education. It was found that there was no statistically significant difference between the groups in gender, department, class, family structure, living place and family pattern ($p>0.05$).

1.GİRİŞ

Yaşlanma, fiziksel, bilişsel ve psikolojik yeteneklerin kaybedildiği kaçınılmaz mümkün olmayan doğal bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz & Özkan, 2010; Bulduk, 2014; Danış, Kara, Çolak, Kırpık & Ayyıldız, 2015; Şahin & Erdem, 2017). Yaşlı nüfus dünya genelinde ve ülkemizde giderek artmaktadır. Bir ülkede 65 yaş ve üzerinde olan bireylerin oranı toplam nüfusun % 14'ünden fazla ise gerontologlar o toplumu yaşlı toplum olarak nitelendirmektedir (Mancılık, 2015). Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2018 verilerine göre; 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %8,7'dir. Bu oranın 2023'te % 10,2, 2040'da % 16,3, 2060'ta % 22,6 ve 2080'de % 25,6 olacağı tahmin edilmektedir (Ayaz Alkaya & Birimoğlu Okuyan, 2017; TÜİK, 2018). Ülkemizin 2023'den sonra yaşlı nüfus yapısına sahip olacağı öngörülmektedir. Toplumda yaşlı nüfus oranının giderek artması gençlerin yaşlı bireylerle karşılaşma olasılığını arttıracaktır. Gençler, ilerleyen zaman içerisinde yaşlanan ebeveynleri ile ilgilenebilir veya işleri gereği yaşlılar ile etkileşim halinde olan bir meslek mensubu olabilirler. Dolayısıyla onların yaşlılara karşı tutumları yaşlı bireylerin yaşantılarını olumlu ya da olumsuz etkileyecektir (Ucun, Mersin & Öksüz, 2015).

Yaşlılar organizmadaki değişimlere bağlı olarak sağlık ve bakım sorunları yaşamaktadır. Bazı toplumlarda bu durum verimlilikte azalma, bağımlı olma anlamına gelmekte hatta hastalık olarak değerlendirilmektedir (Köse, Ayhan, Taştan, İyigün, Hatipoğlu & Açikel, 2015). Bireylerin yaşlıya yönelik görüş, davranış ve tutumları kültüre göre değişebilmektedir. Geleneksel toplumlarda yaşlıya saygı duyulmakta, bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmaktadır. Türk toplumunda yaşlıya saygı, sevgi, değer verme ve yaşlısına bakma kültürü olsa da günümüzde yaşlının ailedeki statüsü değişime uğramıştır. Sadece Türkiye de değil dünya genelinde yaşlı nüfus oranının artışı ailesel, toplumsal, sağlık ve sosyal alanda önemli sorunlara yol açmıştır (Yılmaz & Özkan, 2010; Köse vd., 2015). Çekirdek aile yapısının yaygınlaşması yeni nesil ile yaşlının birbirine yabancılaşmasına hatta yaşlının aileden dışlanmasına neden olabilmektedir. Çocukların ailelerden farklı yerlerde yaşamaları, köyden kente göç, kadınların çalışma hayatına katılması, kültür ve değerlerdeki değişimler yaşlının aile içindeki itibarının zayıflamasına neden olmuştur (Bulduk, 2014; Zehirlioğlu, Yönt, Bayat & Günay, 2015; Özdemir & Bilgili, 2014).

Yaşlılığın yakın bir gelecekte önemli bir sorun olacağı düşünüldüğünde; gençlerin yaşlılara yönelik olumsuz tutumlarının ortadan kaldırılabilmesi için yaşlılık hakkında doğru bilgiler eğitim sürecinde verilmelidir. Böylece, öğrenciler bilgilerini kullanarak yaşlılığa bağlı birçok sorunla baş edebilir.

Farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin yaşlıya yönelik tutum ve davranışlarını inceleyen çalışmalar olmasına

rağmen mühendislik bölümü öğrencileriyle çalışılmadığı görülmüştür. Mühendislik bölümünün sağlık eğitimi almaması ve yaşlı bireyle karşılaşma olasılığı düşük bir bölüm olması nedeniyle çalışma kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın üniversite öğrencilerinde yapılmış olmasının bu alandaki ihtiyaçların belirlenmesine ve geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, hemşirelik bölümü öğrencileri ile mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik bilgi, tutum ve görüşlerinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Tanımlayıcı bir araştırmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Bir devlet üniversitesinin 2017-2018 öğretim yılı güz döneminde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni / Örnekleme: Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik (n=401) Teknoloji Fakültesi mühendislik (n=287) 1, 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören gönüllü (n=688) öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmış örneklem seçimine gidilmemiştir.

Araştırmanın Değişkenleri: Yaşlılara karşı tutum ifadeleri bağımlı değişkenlerdir. Öğrencilerin yaş, sınıf, cinsiyet, aile tipi, yaşadığı yer bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: Literatür araştırması yapılarak hazırlanan 19 soruluk kişisel bilgi formu ve 34 maddeden oluşan yaşlılara yönelik tutum ölçeği kullanıldı. Ölçeği Kogan geliştirmiş, Duyan ve Gelbal Türkçeye uyarlamıştır (Kogan,1961; Duyan & Gelbal, 2013).

Bilgi formu: Bu formda öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, bölümü, aile yapısı, yaşadığı yer, anne ve babanın eğitim durumu soruları sorulmuştur. Ayrıca, yaşlılara yönelik görüş ve tutumlarını sorgulayan "evinizde yaşlı kimseyle beraber yaşıyor musunuz?", "yaşlıyla iletişim kurmayı sever misiniz?", "ailem yaşlandığında onlarla birlikte yaşamak isterim", "yaşlıya bakım verebilirim", "yaşlılıkta kronik hastalıklar artmaktadır", "mezun olduktan sonra çalışmak istediği yer?" gibi ifadeler yer almaktadır (Bayraktar, Yılmaz & Khorshtd, 2015; Danış vd., 2015; Zehirlioğlu vd., 2015; Adıbelli, Türkoğlu & Kılıç, 2013). Bilgi formu on öğrenci ile ön deneme yapılmış soruların anlaşıldığı görülmüştür.

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği: Bu ölçek, 34 madde ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki ilk 17 madde olumsuz tutum, 18-34 arasındaki maddeler ise olumlu tutum alt boyutuna aittir. Olumlu tutum alt ölçek puanı yüksek ve olumsuz tutum alt ölçek puanı düşük ise bu durum yaşlılara yönelik olumlu tutumu göstermektedir. 6'lı Likert tipinde bir ölçektir. Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum, biraz katılıyorum, katılıyorum,

rum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde kategorize edilmiştir. Olumsuz tutum ifadeleri tersten hesaplanmaktadır. Alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 17-119 arasındadır. Toplam puan aralığı 34-238 arasında değişmektedir (Kogan,1961; Duyan & Gelbal, 2013).

Araştırmanın Etik Boyutu: Fakülte yayın komisyonundan yazılı resmi izin ve girişimsel olmayan araştırmalar etik kurulundan gerekli izinler alınarak isteklilik ve gönüllülük ilkesi ışığında öğrencilere anketler uygulanmıştır (Tarih: 31.05.2018 Etik sayı: 71522473/050.01.04/127).

Verilerin İstatistiksel Analizi: Veriler bilgisayarda SPSS 16.0 paket programı ile %95 güven aralığında test edilmiştir. Sosyo demografik özelliklerin belirlenmesinde sayı, yüzde testlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada normallik testi sonucunda ölçeğin ve boyutlarının normal

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

Özellikler	Hemşirelik n(%)*	Mühendislik n(%)	Toplam n(%)
Yaş=21,34 ± 2,64 (yıl)			
Cinsiyet			
Erkek	80 (20,0)	287(82,6)	317(46,1)
Kadın	321(80,0)	50(17,4)	371(53,9)
Aile Yapınız			
Çekirdek aile	336(83,8)	212(73,9)	548(79,7)
Geniş aile	65(16,2)	75(26,1)	140(20,3)
Yaşadığınız yer			
İl	215(53,6)	189(65,9)	404(58,7)
İlçe	142(35,4)	82 (28,6)	224(32,6)
Köy	44(11,0)	16(5,6)	60(8,7)
Sınıf			
1.sınıf	51(12,7)	28(9,8)	79(11,5)
2.sınıf	66(16,5)	34(11,8)	100(14,5)
3.sınıf	169 (42,1)	80(27,9)	249(36,2)
4.sınıf	115(28,7)	145(50,5)	260(37,8)
Mezun olduğunuz okul			
Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	54(13,5)	70(24,4)	124(18,0)
Anadolu Lisesi	218(54,4)	128(44,6)	346(50,3)
Üniversite terk	1(0,2)	-	1(0,1)
Üniversite mezunu	16(4,0)	44 (15,3)	60(4,2)
Diğer	112(27,9)	45(15,7)	157(22,8)
Annenizin mezun olduğu okul			
İlköğretim	257 (64,1)	146(50,9)	403(58,6)
Ortaöğretim	118(29,4)	96(33,4)	214(31,1)
Yüksekokul	13(3,2)	29(10,1)	42(6,1)
Üniversite	13(3,2)	16(5,6)	29(4,2)
Babanızın mezun olduğu okul			
İlköğretim	169(42,1)	94(32,8)	263(38,2)
Ortaöğretim	153(38,2)	118(41,1)	271(39,4)
Yüksekokul	38(9,5)	40(13,9)	78(11,3)
Üniversite	41(10,2)	35(12,2)	76(11,0)

*sayı, yüzde

3.BULGULAR

Öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde; hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 80'i kadın % 20'si erkek; mühendislik bölümünün % 17,4'ü kadın %82,6'ı erkektir. Yaş ortalaması 21,34 ± 2,64'dür. Hemşirelik bölümünün

dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle analizlerde parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa değeri 0,81 olarak hesaplanmıştır. Örneklemimiz için oldukça güvenilir olarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık için p<0.05 alınmıştır.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri, öğrencilerin sözlü onamları alındıktan sonra sınıflarında toplanmıştır. Öğrencilere kimlik bilgilerini yazmamaları gerektiği söylenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere anket formları dağıtılmıştır. Anketler 30 dakika içinde doldurularak teslim edilmiştir. Çalışmaya katıldıkları için öğrencilere teşekkür edilerek veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

% 83,8'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 73,9'u çekirdek aileye sahip olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 53,6'sı; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 65,9'u ilde yaşadığı görülmektedir. Araştırmaya % 42,1'i hemşirelik bölümü 3. sınıf; % 50,5'i

mühendislik bölümü 4. sınıf öğrencileri katılmıştır. Hemşirelik bölümünün %54,4'ü; mühendislik bölümünün % 44,6'sı Anadolu lisesi mezunu olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin anne % 64,1'i, baba % 42,1'in ilköğretim mezunu olduğu; mühendislik bölümü öğrencilerinin ise; anne % 50,9'u ilköğretim, baba % 41,1'in ortaöğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 17,5'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 27,9'u evde yaşlı ile yaşamakta, hemşirelik bölümü % 90,8'i; mühendislik bölümü % 90,9'u yaşlıyla iletişimi sevmekte, hemşirelik bölümü öğrencilerinin %73,6'sı; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 13,2'si geriatri kavramını bilmektedir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 18,0'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 20,2'i yaşlıların ilgi çekmek için hastalandıklarını düşünmektedir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 94,3'ü; mühendislik bölümü öğrencilerinin %

88,2'in yaşlandıkça kronik hastalıkların artacağını belirtmektedir. Hemşirelik öğrencileri % 80,3'ü mühendislik bölümü öğrencilerinin % 56,4'ü yaşlıya bakım verebileceğini düşünmektedir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 35,4'ü; mühendislik öğrencilerinin % 55,4'ün yaşlıya hiç bakım vermedikleri görülmektedir. Ailesi yaşlandığında onlarla birlikte yaşamak isteyen hemşirelik bölümü öğrencisi %83,8 iken; mühendislik bölümü öğrenci oranı % 76,0'dır.

Evinizde yaşlı kimselerle beraber yaşıyor musunuz? ($\chi^2=10,649$; $p=0,001$), geriatri kavramını biliyorum ($\chi^2=2,438$; $p=0,000$), yaşlandıkça kronik hastalıklar artmaktadır ($\chi^2=8,221$; $p=0,000$), yaşlılık hakkında gençlere bilgi verilmelidir ($\chi^2=15,321$; $p=0,000$), yaşlıya bakım verebilirim ($\chi^2=45,628$; $p=0,000$), yaşlıya nerede bakım verdin? ($\chi^2=89,443$; $p=0,000$), ailem yaşlandığında onlarla birlikte yaşamak isterim ($\chi^2=6,853$; $p=0,032$) ifadeleri ile hemşirelik ve mühendislik arasında istatistiksel fark önemli bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin yaşlıya yönelik görüş ve tutumlarının dağılımı

İfadeler	Hemşirelik n(%)*	Mühendislik n(%)	Toplam n(%)	Test değeri**
Evinizde yaşlı kimselerle beraber yaşıyor musunuz?				
Evet	70(17,5)	80(27,9)	150(21,8)	$\chi^2=10,649$ $p=0,001$
Hayır	331(82,5)	207(72,1)	538(78,2)	
Yaşlıyla iletişim kurmayı seviyorum				
Evet	364(90,8)	261(90,9)	625(90,8)	$\chi^2=0,006$ $p=0,940$
Hayır	37(9,2)	26(9,1)	63(9,2)	
Geriatri kavramını biliyorum				
Evet	295(73,6)	38(13,2)	333(48,4)	$\chi^2=2,438$ $p=0,000$
Hayır	106(26,4)	249(86,8)	355(51,6)	
Yaşlılar ilgi çekmek için hastalanır				
Evet	72(18,0)	58(20,2)	130(18,9)	$\chi^2=0,555$ $p=0,456$
Hayır	329(82,0)	229(79,8)	558(81,1)	
Yaşlandıkça kronik hastalıklar artmaktadır				
Evet	378(94,3)	253(88,2)	631(91,7)	$\chi^2=8,221$ $p=0,004$
Hayır	23(5,7)	34(11,8)	57(8,3)	
Yaşlılık hakkında gençlere bilgi verilmelidir				
Evet	385(96,0)	253(88,2)	638(92,7)	$\chi^2=15,321$ $p=0,0001$
Hayır	16(4,0)	34(11,8)	50(7,3)	
Yaşlıya bakım verebilirim				
Evet	322(80,3)	162(56,4)	484(70,3)	$\chi^2=45,628$ $p=0,0001$
Hayır	79(19,7)	125(43,6)	204(29,7)	
Yaşlıya nerede bakım verdin?				
Huzurevi	20(5,0)	9(3,1)	29(4,2)	$\chi^2=89,443$ $p=0,0001$
Rehabilitasyon merkezi	2(0,5)	-	2(0,3)	
Hastane	140(34,9)	16(5,6)	156(22,7)	
Ev	97(24,2)	103(35,9)	200(29,1)	
Hiç bakım vermedim	142(35,4)	159(55,4)	301(43,8)	
Ailem yaşlandığında onlarla birlikte yaşamak isterim				
Evet	336(83,8)	218(76,0)	554(80,5)	$\chi^2=6,853$ $p=0,032$
Hayır	17(4,2)	21(7,3)	38(5,5)	
Kararsızım	48(12,0)	48(16,7)	96(14,0)	

*Sayı, yüzde, **ki kare.

Hemşirelik bölümü öğrencileri yaşlıya yönelik tutum ölçeği olumlu toplam puan min-max:152-448; olumsuz toplam puan min-max:32-115 olarak tespit edilmiştir. Mühendislik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ölçeği olumlu toplam puan min-max:131-458; olumsuz toplam

puan min-max:27-115 olarak belirlenmiştir. Hemşirelik ve mühendislik bölümleri arasında istatistiksel olarak puan ortalamalarına göre olumlu toplam puanının ortalaması yüksek ve olumsuz tutum açısından fark tespit edilmemiştir. Öğrencilerin genel olarak yaşlılara olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin puan ortalamaları

	Hemşirelik			Mühendislik			Test değeri	Toplam		
	Min-max	Ort	SS	Min-max	Ort	SS		Min-max	Ort	SS
Olumlu toplam puan	152-448	30,21	47,54	131-458	30,48	49,17	Z=0,057 P=0,954	131-458 (17-119)	30,32	48,21
Olumsuz toplam puan	32-115	75,48	15,13	27-115	76,26	15,80	Z=-0,188 P=0,851	27-115 (17-119)	76,26	15,80
Toplam Puan	85-222	151,15	19,47	77-232	152,28	20,29	Z=-0,195 P=0,846	77-232 (34-238)	151,6 2	19,81

*Ortalama, standart sapma.

Yaşlılara yönelik tutum ölçeği toplam puanının öğrencilerin sınıf, cinsiyet, yaşadığı yer, aile yapısı açısından bölümler arasında istatistiksel anlamlı bir fark saptanmamıştır. "Yaşlıya bakım verebilirim" ifadesini hayır diye cevap verenlerin mühendislik bölümünde puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Hemşirelik bölümü ($z=-$

1,728; $p=0,084$) ve mühendislik bölümünde ($z=-2,386$; $p=0,017$) yaşlıya bakım vermek istememe durumu ile ölçek toplam puan arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca; mühendislik bölümü öğrencilerinin aile yapısı ile yaşlılara yönelik tutum ölçeği toplam puanı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Yaşlılara yönelik tutum ölçeği ile bazı değişkenlerin incelenmesi

Smf	Hemşirelik	Ort	Ss	Test değeri	Mühendislik	Ort	Ss	Test değeri
1.sınıf	51 (%12,7)	153,29	22,19	$X^2=2,947$ $P=0,400$	28 (%9,2)	149,39	16,11	$X^2=0,576$ $P=0,124$
2.sınıf	66 (%16,5)	154,24	19,19		34 (%11,8)	145,06	18,73	
3.sınıf	169(%42,1)	148,86	20,25		80 (%27,9)	156,24	25,84	
4.sınıf	115(%28,7)	151,79	16,84		145(%50,5)	152,34	17,30	
Cinsiyet								
Erkek	80 (%20)	151,87	22,63	$Z=-0,903$ $P=0,367$	237(%82,6)	152,52	21,10	$Z=-0,505$ $P=0,613$
Kadın	321(%80)	150,97	18,63		50(%17,4)	151,14	16,01	
Yaşadığınız yer								
İl	215(%53,6)	150,77	18,36	$X^2=1,136$ $P=0,793$	189(%65,9)	152,24	19,13	$X^2=0,286$ $P=0,867$
İlçe	142(%35,4)	152,02	21,80		82 (%28,6)	152,13	18,23	
Köy	44(%11,0)	150,23	25,42		16(%5,6)	153,50	38,23	
Aile Yapınız								
Çekirdek aile	336(%83,8)	150,76	19,52	$Z=-1,216$ $P=0,224$	212(%73,9)	153,09	19,84	$Z=-2,052$ $P=0,040$
Geniş aile	65(%16,2)	153,17	19,22		75(%26,1)	149,97	21,47	
Yaşlıya bakım verebilirim								
Evet	322(%80,3)	150,57	18,90	$Z=-1,728$ $P=0,084$	162(%56,4)	150,41	19,91	$Z=-2,386$ $P=0,017$
Hayır	79(%19,7)	153,52	21,61		125(%43,6)	154,70	20,59	

*ortalama, standart sapma, Kruskal Wallis, Man Whitney U.

4.TARTIŞMA

Tablo 1 incelendiğinde; hemşirelik bölümü öğrencilerinin % 80'i kadın % 20'si erkek; mühendislik bölümünün % 17,4'ü kadın %82,6'sı erkektir. 2007 yılından itibaren hemşirelik bölümüne erkek öğrenci alınmasına rağmen kadın öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çünkü hemşirelik mesleğinin hala kadın mesleği olarak görülmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Ünver, Avcıbaşı, Özkan & Motör, 2016; Ekinci, Dikici, Derya, Andsoy, Dinç & Şahin, 2014). Mühendislik bölümünde ise; kadın öğrencilerin daha az erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Toplumda mühendislik mesleğinin erkek mesleği olarak algılanmasından kaynaklandığı düşünülebilir (Şahin & Çoban, 2019).

Araştırmada hemşirelik bölümünün % 83,8'i; mühendislik bölümü öğrencilerinin % 73,9'u toplamda öğrencilerin % 79,7'si aile yapısını çekirdek aile olarak ifade etmiştir. 2018 TÜİK istatistiklerine göre; ülkemizde %42,3 çekirdek aile bulunmaktadır (TÜİK, 2018). Sanayileşme ve kentleşmenin en çok etkilediği sistemlerden biri aile yapısı olmuştur. Sanayileşme, ekonomik şartların zorluğu gibi sebepler kadını çalışmak zorunda bırakmıştır. Bu durum geniş ailelerin dağılmasına aile yapılarının değişmesine sebep olmuştur (Bulduk, 2014; Özdemir & Bilgili, 2014). Türkiye'de iç göçler köyden şehre doğru başlamıştır. Daha sonra küçük şehirlerden de çıkılıp büyük şehirlere göç devam etmiştir (Bostan, 2017). İl ve ilçede yaşayan öğrencinin fazla olması göçe bağlı olduğu söylenebilir. Anne-baba eğitim seviyesi, mezun olduğu okul bilgileri üniversite öğrencileri ile yapılan diğer araştırma bulgularıyla örtüşmektedir (Doğu & Atasoy, 2017).

Tablo 2'de öğrencilerin yaşlıya yönelik tutum ve görüşleri değerlendirildiğinde; hemşirelik öğrencilerinin % 17,5'i, mühendislik öğrencilerinin % 27,9'u evde yaşlıyla birlikte yaşadığı, %82,5 hemşirelik, % 72,1 mühendislik öğrencileri evde yaşlıyla birlikte yaşamadığı görüldü.

Evde yaşlı ile birlikte yaşamayan öğrencilerin daha fazla olduğu belirlendi. Evde yaşlı ile beraber yaşamak ve bakımıyla ilgilenmek aileye parasal, toplumsal ve ruhsal yük getirmektedir. Yaşlıya bakım veren birey anksiyete, yorgunluk, arkadaşlarından uzak kalma, kendine zaman ayıramama gibi sorunlar yaşayabilmektedir (Çapan, 2016). Bu çalışmada, öğrencilerin yaşlıyla iletişim kurmayı sevdikleri tespit edilmiştir. Bu durumu; ebeveynlerin yaşlıya iyi davranarak gençlere rol model olmasına ve Türk toplumunun yaşlıya yönelik kültürel yapısıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. İletişimde uyum teorisi çalışmaları incelendiğinde; genelde insanların akrabalarıyla iletişim kurmak istediği belirlenmiştir. Gençlerin yaşlılarla iletişim kurmaktan imtina ettikleri saptanmıştır (Kılıç, 2018).

Son yıllarda tıptaki gelişmeler sebebiyle insanların ortalama ömrü gittikçe uzamaktadır. Dolayısıyla geriatri günümüzde önem kazanan bir tıp dalı haline gelmiştir. Geriatri, yaşlıların bakım ve sağlık problemleri ile ilgilenmektedir. Geriatri ekibinin içinde hemşirelerde bulunmaktadır. Sadece sağlıkla ilgili bölümlerde okuyan öğrencilerin değil tüm gençlerin geriatriyi öğrenmesi son derece önemlidir. Üniversitelerin hemşirelik bölümlerinde

yaşlı sağlığı ve bakımı ile ilgili konular işlenmektedir. Ancak geriatriye yönelik başka bir ders yer almamaktadır. Muhtemelen bu nedenle hemşire öğrencilerin az da olsa bir kısmının geriatri kavramını bilmediği görülmüştür. Mühendislik öğrencilerinin çoğunluğunun geriatri kavramını bilmediği anlaşılmaktadır. Üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin yaşlıyı tanımaları ve olumlu tutum kazanmaları için üniversite ortak seçmeli ders şeklinde eğitim müfredatına alınabilir. Eğitim ile öğrencilerin yaşlıya yönelik kötü niyetli duygu ve düşünceleri değişebilir (Alkaya & Okuyan, 2017).

Gençlerin yaşlılık ile hastalık arasında ilişki kurduğu görülmektedir. Kılıç'ın yapmış olduğu çalışmada yaşlılık en çok hastalık kavramıyla ilişkilendirilmiştir (Kılıç, 2018). Tüm dünyada yaşam süresi uzadıkça kronik hastalıklar her geçen gün artmıştır. Ülkemizde toplam ölümlerin % 71'i kronik hastalıklar nedeniyle olmaktadır. Yani on hastadan yedisinin kronik hastalıklar nedeniyle kaybedildiği anlaşılmaktadır. Kronik hastalık yönetiminde hemşireler yer almaktadır. Düzenli yapılan hemşire ziyaretleri sayesinde kronik hastalığı olan bireylerin sağlığının olumlu etkilendiği gözlemlenmiştir (İncirkuş & Nahcivan, 2015). Zihinsel ve fiziksel aktiviteler, sosyal programlar, kurslar düzenlenerek yaşlılar aktif hale getirilmektedir. Böylece, hareketsizliğe bağlı oluşan hastalıklar önlenir. Gençlerin ileride kendileri de bu süreçlerden geçecekleri konusunda farkındalıkları artırılarak yaşlıya yönelik daha anlayışlı, hoşgörülü, nazik davranış geliştirmeleri sağlanabilir. Yaşlılar kronik hastalıkları nedeniyle başkasına daha bağımlı hale gelebilmekte ve bu nedenle bakım ihtiyacı artmaktadır. Yaşlı bakım kalitesini artırmak için yaşlılara hizmet verecek meslek bireylerini yetiştirirken eğitim müfredatlarında yaşlı sağlığı ve bakımı konuları üzerinde daha çok durulması gerekmektedir (Adıbelli vd., 2013).

Gençlerin yaşlıya ilişkin negatif duygu ve düşüncelerden kurtulabilmesi için önce yaşlılığı doğal bir oluşum olarak kabul etmeleri gerekmektedir. Yaşlılık ile birlikte oluşacak fizyolojik, biyolojik, psikolojik değişiklikler hakkında eğitimler verilmelidir. Bu çalışmada öğrencilerin yaşlılıkla ilgili bilgi almak istedikleri görülmektedir. Öğrenciler ile yaşlıları bir araya getiren sosyal faaliyetler düzenleme ve huzur evlerine yaşlı ziyaretinde bulunma etkinlikleri yapılarak gençlerin yaşlıyla daha yakından iletişim kurması sağlanabilir (Ucun vd., 2015).

Yaşlılar hayatlarının son dönemlerini ailesiyle birlikte, alışıktığı çevrede geçirmek istemektedir. Ailelerde yaşlılarına daha çok evde bakmak istemektedir. Çalışmada, öğrencilerin çoğunun yaşlıya bakım vermek istedikleri görülmektedir. Ülkemizde yaşlı insanlara bakma sorumluluğu daha çok eş ya da çocukları tarafından yerine getirilmektedir. Yaşlanmayla birlikte birey öz bakım gereksinimlerini karşılayamaz hale gelmekte ve yardıma ihtiyacı olmaktadır. Yaşlıya bakım veren aile bireyleri fiziksel, duygusal, psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Bu bireylerin fiziksel, duygusal ve psikolojik sağlık ihtiyaçlarını karşılamasında desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır (Kalınkara & Kalaycı, 2017; Çapan, 2016). Türk geleneksel aile yapısı nedeniyle yaşlılara aile içinde bakım verilmele birlikte son yıllarda kadının iş yaşamına atılması,

yaşlıda bulunan kronik hastalıkların bakımının zorluğu gibi nedenlerle kurumları (huzurevi, rehabilitasyon merkezleri gibi) tercih eden aileler de bulunmaktadır (Çapan, 2016).

Araştırmada öğrencilerin çoğu ailesi yaşlandığında birlikte yaşamak istediğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalarda katılımcıların % 65,9'u; ve öğrencilerin % 69,7'si ebeveynleri yaşlanınca birlikte yaşamak istedikleri saptanmıştır (Yılmaz & Özkan, 2010; Can, Işık, Erenoğlu, Tambağ & Halıdı, 2019). Başka bir çalışmada ise; evinde yaşlı birey ile yaşamayı isteyen hemşirelerin yaşlıya yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirlenmiştir (Aşiret, Türten Kaymaz, Canbolat & Kapucu, 2015).

Tablo 3'de öğrencilerin yaşlılara yönelik pozitif tutuma sahip oldukları görüldü. Yapılan araştırmalarda genel olarak üniversite öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu belirlenmiştir (Yılmaz & Özkan, 2010; Ünsar, Erol, Kurt, Türüng, Dinlegör Sekmen, Sak & Türksen, 2015; Altay & Aydın, 2015; Bayraktar vd., 2015; Dinçer, Usta & Bulduk, 2016; Şahin & Erdem, 2017). Bunun yanı sıra yaşlılığa ilişkin görüş veya tutumların olumsuz belirlendiği araştırmalarda mevcuttur (Adıbelli vd., 2013; Köse vd., 2015). Türk toplumunda yaşlıya hürmet etme, yaşlının sözüne güvenme ve yaşlısına bakma kültürü olsa da yaşlının toplum içindeki yeri günümüzde değişime uğramıştır. Günümüzde kadının iş yaşamına girmesiyle birlikte aile yapısının değişime uğraması, hayat koşullarının zor olması gibi nedenler yaşlıya verilen değerin azalmasına ve yaşlılığın ayak bağı olarak görülmesine neden olmuştur. Araştırmalardaki sonuçların bazen olumlu bazen olumsuz çıkma sebebi toplumda kültür, değer ve normların zaman içinde değişmesi nedeniyle olabilir.

Tablo 4'de hemşirelik bölümü ve mühendislik bölümü sınıf düzeyleri ile yaşlıya yönelik tutumları arasında fark görülmedi. Hemşirelik ve mühendislik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının benzer olduğu görülmektedir. Fakat; hemşirelik bölümü ikinci sınıf öğrencileri ile mühendislik bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutum ölçeği ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum ikinci ve üçüncü sınıfların yaşlıya yönelik daha pozitif fikir ve düşüncelere sahip olduğunu düşündürülebilir. Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerle yapılan çalışmada okuduğu sınıf düzeyinin yaşlılara yönelik tutumunu etkilememiştir (Bayraktar vd., 2015; Alkaya & Okuyan, 2017). Yapılan birçok çalışmada eğitim düzeyi yükseldikçe yaşlıya yönelik pozitif davranışların arttığı yönündedir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumlarının birinci sınıf öğrencilerinden daha olumlu olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar mevcuttur (Yılmaz & Özkan, 2010; Salman, Gülçek, Aylaz & Polat, 2018).

Öğrencilerde okunan bölümler arasında yaşlıya yönelik tutumlarında fark görülmedi. Danış ve ark'nın (2015) hemşirelik ve sosyal hizmetler bölümünde okuyan öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada bölümler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Danış, Kara, Çolak, Kırpık & Ayyıldız, 2015). Bu sonucun her iki gruptaki öğrencilerin Türk toplumunun yaşlıya yönelik saygı kültüründen ve yaşlıya karşı merhamet duygusunun etkilediği

söylenebilir (Ayaz Alkaya & Birimoğlu Okuyan, 2017; Yüksel Özmen, 2013). Keskin meslek yüksekokulunda yapılan araştırmada öğrencilerin yaşlıya karşı tutumlarında okudukları bölüme göre anlamlı fark bulunmuştur (Altun & Demirel, 2020).

Bu çalışmada erkek öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum ölçeği puan ortalamalarının kadın öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Gruplar arasında istatistiksel olarak fark yoktur. Bu bulgu, cinsiyetlere göre yaşlıya tutumların benzer olduğunu göstermektedir. Cinsiyetin, yaşlıya yönelik olumlu ya da olumsuz tutumlara etkisi olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin cinsiyeti ile yaşlıya yönelik tutumları arasında anlamlı fark bulan çalışmalar olduğu gibi fark bulamayan çalışmalarda bulunmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda kadınların erkeklere göre yaşlılara karşı daha pozitif düşüncelere sahip olduğu (Altay & Aydın, 2015; Ateş, Ardıç, Yılmaz, Selle, Erdoğan & Kuldal, 2018) bazı çalışmalarda da erkek öğrencilerin yaşlılara (Mancılık, 2015; Köse vd., 2015; Şahin & Erdem, 2017; Salman vd., 2018) yönelik daha olumlu tutuma sahip olduğu, bazı çalışmalarda da kadın ve erkek öğrencilerin yaşlı bireylere ilişkin tutumları benzer olduğu farklılık olmadığı belirlenmiştir (Ucun vd, 2015; Bayraktar vd., 2015; Abreu & Caldevilla, 2015).

İlçede yaşayan hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik ölçek ortalamalarının ilde ve köyde yaşayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Köyde yaşayan mühendislik okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik ölçek tutum puanı ortalamaları il ve ilçede yaşayanlara göre yüksek bulunmuştur. Bu durumun ilçe ve köy gibi küçük yerleşim yerlerinde yaşlılarla gençlerin daha fazla bir arada bulunması, daha fazla iletişim kuruyor olması ile açıklanabilir. Ancak gruplar arasındaki fark anlamlı değildir. Bu bulgu, yaşanan yere göre yaşlılara karşı davranışların benzer olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada il, ilçe ve köyde büyüyen öğrencilerin, genel olarak yaşlıya karşı tutumları arasında benzer özellikler gösterdikleri bulunmuştur (Ucun vd., 2015). Hemşirelik ve beden eğitimi öğrencileri ile yapılan çalışmada yaşadığı yerleşim yerinin yaşlıya karşı tutumlarını etkilemediği belirlenmiştir (Bayraktar vd., 2015). Mancılık (2015) ve Koca (2017) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin yaşanan yere göre yaşlılara karşı tutumlarının benzer olduğunu saptamıştır.

Öğrencilerin aile yapılarına göre yaşlılara karşı tutumları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Çekirdek ailesiyle yaşayan mühendislik bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik ölçek tutum puanı ortalaması yüksek bulunmuştur. Hemşirelik bölümünde ise geniş aile ile yaşayan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum puanı ortalaması yüksek belirlenmiştir. Yapılan literatür çalışmalarında aile yapısına göre yaşlılara tutum arasında farklılık bulan çalışmalar olduğu gibi bulmayan çalışmalarda bulunmaktadır. Hemşirelik ve beden eğitimi öğrencileri ile yapılan çalışmada aile yapısının yaşlıya karşı tutumlarını etkilemediği belirlenmiştir (Bayraktar vd., 2015; Koca, 2017). Mancılık'ın (2015) de yapmış olduğu çalışmada geniş aileye sahip öğrencilerin çekirdek aileye sahip öğrencilere göre; yaşlılara karşı tutum puan ortalamaları

nın yüksek olduğu belirlenmiştir (Mancılık, 2015). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada da çekirdek ailesi olan öğrencilerin yaşlılarla ilgili pozitif düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz & Özkan, 2010).

Her iki bölümde de yaşlıya bakım veremem diyen öğrencilerin yaşlıya yönelik ölçek tutum puanı ortalaması yaşlıya bakım verebilirim diyen öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Gençlerin evinde yaşlısı olsa bile hatta yaşlı bakımında rol alsada yaşlılıkta oluşan değişimleri anlamada zorluk yaşayabilmektedir. Bu nedenle bakım vermektan çekindikleri düşünülebilir. Yaşlı aile bireylerine bakım veren hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik olumlu tutum puanı yüksek bulunmuştur (Alkaya & Okuyan, 2017). Yapılan istatistiksel değerlendirmede, öğrencilerin yaşlıya bakım veren ve vermeyen hemşirelik ve mühendislik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Başka bir çalışmada yaşlıya bakım veren ve vermeyen hemşirelik ve beden eğitimi bölümü öğrencilerinin yaşlıya karşı tutumları arasında fark olmadığı belirlenmiştir (Bayraktar vd., 2015).

Farklı sağlık bölümlerinde okuyan öğrenciler, yaşlıya bakım vermenin zor olması ve psikolojilerini bozması nedeni ile genç hastalara bakım vermek istediklerini belirtmektedir. Yaşlıların birden fazla kronik sağlık sorununa sahip olması bakımı zorlaştırmakta, tanı ve tedaviyi karmaşık hale getirmektedir. Bu nedenle öğrenciler yaşlıların bulunduğu servisleri sıkıcı ve yaşlıları bakıma muhtaç bağımlı kişiler olarak değerlendirmektedir (Köse vd., 2015).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının olumlu olduğu görüldü. Hemşirelik ve mühendislik bölümleri arasında istatistiksel olarak puan ortalamalarına göre olumlu toplam puanının ortalaması yüksek ve olumsuz tutum açısından fark tespit edilmedi. Yaşlılara karşı olumlu tutumun sürekliliğinin sağlanması için lisans eğitimi içeriğinde yaşlılık dönemi ve yaşlı bakımına ilişkin konulara daha fazla yer verilmesi, müfredat programına yaşlı bakımı ile ilgili ayrı bir dersin konulması önerilir. Bugünün genci yarının yaşlısı olması nedeniyle sağlık dışı bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri içinde "üniversite ortak seçmeli" ders şeklinde geriatri dersi konmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abreu, M., & Caldevilla, N. (2015). Attitudes toward aging in Portuguese nursing students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 961-967.

Adıbelli, D., Türkoğlu, N., & Kılıç, D. (2013). Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu e-Dergisi*, 6(1), 2-8.

Altay, B., & Aydın, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(1), 11-18.

Altun, A., & Demirel, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığıyla ilgili tutumları: Keskin MYO Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 423-434.

Aşiret, G. D., Türten Kaymaz, T., Canbolat, Ö., & Kapucu, S. (2015). Hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumları. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 17(1), 10-20.

Ateş, S., Ardiç, E., Yılmaz, İ., Selle, K., Erdoğan, Ç., & Kuldal, C. V. (2018). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 12, 50-69.

Ayaz Alkaya, S., & Birimoğlu Okuyan, C. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(1), 43-52.

Bayraktar, D., Yılmaz, H., & Khorshtd, L. (2015). Hemşirelik ve beden eğitimi öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 31(3), 68-80.

Bostan, H. (2017). Türkiye'de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. *Coğrafya Dergisi*, 35, 1-16.

Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık ve toplumsal değişim. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182(182), 53-60.

Can, R., Işık M. T., Erenoğlu, R., Tambağ, H., & Halıdı, G. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu yaşlı bakımı bölümünde okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 1(6), 13-25.

Danış, M. Z., Kara, H. Z., Çolak, F., Kırpık, S., & Ayyıldız, A. (2015). Sosyal hizmet ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, XXIV, 539-559.

Dinçer, Y., Usta, E., & Bulduk, S. (2016). Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 9(1), 26-38.

Doğu, Ö., & Atasoy, I. (2017). Hemşirelik lisans öğrencilerinde sağlık algısına cinsiyet ve diğer faktörlerin etkisi. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 9(2), 107-113.

Duyan, V., & Gelbal, S. (2013). Yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde Türkçeye uyarlama çalışması. *Turkish Journal of Geriatrics*, 16(2), 202-209.

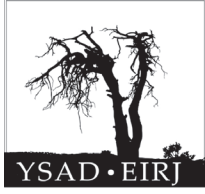
Ekinci, M., Dikici, İ. C., Derya, M., Andsoy, I. I., Dinç, S., & Şahin, A. O. (2014). Mühendislik bölümünde öğrenim gören erkek öğrencilerin erkek hemşirelere karşı bakış açıları. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences*, 3(1), 632-645.

Eraslan Çapan, B. (2016). Yaşlı ile birlikte yaşamak: stres ve başa çıkma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 9(2), 33-47.

İncirkuş, K., & Nahcivan, N. Ö. (2015). Kronik hastalık yönetimi için bir rehber: Kronik bakım modeli. *F. N. Hem. Derg.*, 23(1), 66-75.

Kalınkara, V., & Kalaycı, I. (2017). Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım

- yükü ve tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 10(2), 19-39.
- Kılıç, N. P. (2018). Kuşaklararası iletişim: üniversite öğrencilerinin yaşlılarla iletişim biçimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 849-860.
- Koca, S. (2017). Kırklareli üniversitesi sağlık yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşlerinin ve yaşlılığa karşı tutumlarının belirlenmesi. *Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. Kırkkale.
- Kogan, N. (1961). Attitudes toward old people: The development of a scale and an examination of correlates. *J Abnorm Soc Psychol*, (64), 44-54. (PMID: 14457779).
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S., & Açık, C. H. (2015). Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 57, 145-151.
- Mancılık, A. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin müracaatçı olarak yaşlılarla çalışma ve yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- McGuire, S. L., Klein, D. A., & Chen, S. L. (2008). Ageism revisited: A study measuring ageism in East Tennessee. *Nursing and Health Sciences*, 10(1), 11-16.
- Moyle, W. (2003). Nursing students perceptions of older people continuing society's myths. *J Adv Nurs*, 20, 15-21.
- Özdemir, Ö., & Bilgili, N. (2014). Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Derg*, 56, 128-131.
- Salman, M., Gülçek, E., Aylaz, R., & Polat, F. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 11(2), 1-7.
- Şahin, H., & Erdem, Y. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 219-231.
- Şahin Koyuncu, M., & Çoban, A. (2019). Türkiye'de eğitim alanında toplumsal cinsiyet üzerine yapılmış çalışmalara toplu bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 64(12), 588-599.
- Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus Projeksiyonları (2018-2080). <http://www.tuik.gov.tr/> PreHaberBultenleri.do?id=30567.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Toplumsal yapı ve cinsiyet istatistikleri. İstatistiklerle aile haber bülteni. http://www.tuik.gov.tr/Pre-Tablo.do?alt_id=1068. Erişim tarihi: 15.02.2020
- Ucun, Y., Mersin, S., & Öksüz, E. (2015). Gençlerin yaşlı bireylere karşı tutumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 1143-1149.
- Ünsar, S., Erol, Ö., Kurt, S., Türüng, F., Dinlegör Sekmen, I., Sak, C., & Türksen, S. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 4(2), 61-67.
- Ünver, S., Avcıbaşı, İ. M., Özkan, Z. K., & Motör, D. (2016). Hemşirelik bölümünde okuyan erkek öğrencilerin sosyal çevrelerinde yaşadıkları sorunlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 1636-1648.
- Yılmaz, E., & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 35-53.
- Yüksel, Ö. Ş. (2013). Türk kültüründe yaşlının yeri ve medyayla yaşlılığın değişen konumu. *Millî Folklor*, 25(100), 110-119.
- Zehirlioğlu, L., Yönt, G. H., Bayat, E., & Günay, B. (2015). Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*, 3(1), 10-18.

ARAŞTIRMA MAKALE

Medyada yaşlı temsillerinin 87 yıllık dönüşümü: Cumhuriyet Gazetesi örneği 1930-2017^{1,2}

Emrah APAK^{a,3} & Veysi AKA^b

Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Bingöl / Türkiye

Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Bingöl / Türkiye

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-4392-6757/> ORCID No: <https://orcid.org/0000-0003-2446-8755/>

ÖZET

Türkiye’de son yüzyılda modernleşme, demografik yapı, ekonomik anlayıştaki farklılaşmalar ile gelen değişim, sosyal yaşamın her alanında etkisini gösterdiği gibi yaş temelinde de göstermektedir. Bu değişim yaşlılara yönelik algının olumsuz yöne evrilmesine yol açmıştır. Yaşanan toplumsal değişimlerin yansıtıcısı konumunda bulunan araçlardan biri olan medya, yaşlılara ilişkin süreç içerisinde farklılaşan temsillerin de belirlenmesi açısından önemli bir mecradır. Dolayısıyla, yayın hayatına devam eden yazılı medyanın incelenmesi bu değişimi anlamak açısından faydalı olacaktır. Bu çalışmada, Cumhuriyet Gazetesi’nin 1930-2017 yılları arasındaki sayıları incelenerek yaşlılara ilişkin temsillerin yıllar içerisinde nasıl farklılaştığını görmek amaçlanmıştır. Bu çalışma, doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi’nin internet üzerinden arşivine girilerek 1930-2017 yılları arasında “yaşlı” kelimesi aratılmıştır. “Yaşlı” kelimesini içeren toplam 33.461 cümle incelenerek, cümle içerisinde yaşlı kelimesi ile doğrudan ilgili ve yaşlı kelimesini niteleyen kelimeler seçilmiştir. Elde edilen kelimeler “olumlu”, “olumsuz” ve “nötr” şeklinde sınıflandırılmış ve üç kişiden uzman görüşü alınarak yeniden tasnif edilerek onar yıllık periyotlara ayrılmış ve her on yıl için yüzdeler elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yaşlılar için üretilen olumsuz kategorisindeki kelime sayısı daha fazla bulunmuştur. Ayrıca yaşlılara ilişkin temsillerin 1930 yılından 2017 yılına doğru düzenli olarak olumsuzla doğru değişim gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, medyanın toplumsal değişimi yansıtan bir araç olmasından dolayı, toplumun yaşlılara ilişkin bakış açısının yıllar içerisinde olumludan olumsuzla doğru değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 08 Kasım 2019
Kabul 01 Mayıs 2020

ANAHTAR KELİMELEER

Yaşlı, temsil, gazete, medya, olumsuz, olumlu, nötr

87-Year transformation of elderly representations in the media: The sample of Cumhuriyet newspaper 1930-2017

ABSTRACT

During the last century the change that comes with modernization, the alteration of demographic situation and economic structure in Turkey affects every aspects of social life as well the elderly area. This change has led to the negative evolution of perception towards the elderly. Media, which is one of the tools reflecting the social changes experienced, is an important medium to portray the change regarding elderly during the historical process. Therefore, it will be useful to examine this change through analysing the print media that. In this study, it was aimed to see how the representations of the elderly differed over the years by examining the issues of Cumhuriyet Newspaper between 1930-2017. This study is based on document analysis method. By entering the archive of Cumhuriyet Newspaper over the internet, the word “elderly” was searched between 1930-2017. A total of 33,461 sentences containing the word “elderly” were examined, and the words that were directly related to, and characterize the “elderly” were selected. The words were classified as “positive”, “negative” and “neutral”. According to the results of the study, the number of words in the negative category produced for the elderly was higher. In addition, it was found that the representation of the elderly changed regularly from 1930 to 2017. These results show that the representations of the elderly in social life have changed from positive to negative over the years since the media is a tool reflecting social change.

ARTICLE HISTORY

Received 09 Nov. 2019
Accepted 01 May 2020

KEYWORDS

Elderly, representation, newspaper, media, positive, negative, neutral

¹ Bu çalışma, 25-27 Ekim 2019 tarihlerinde “Sosyal Hizmet Sempozyumu”nda özet sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² **Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi:** Apak, E., & Aka, V. (2020). Medyada yaşlı temsillerinin 87 yıllık dönüşümü: Cumhuriyet Gazetesi örneği 1930-2017. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 19-26.

³ Sorumlu Yazar e-mail: eapak@hotmail.com

1.GİRİŞ

Son yüzyılı aşkın modernleşme akımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insan yaşamının tüm yönleriyle bir değişim içerisine girmesini sağlamıştır. Bu değişimin bir yansıması olarak, ‘bilge, tecrübeli ve yol gösteren’ olarak algılanan yaşlıların modern dünya değerlerinin hız ve iktisat üzerine kurulmasından ötürü, hayatı yavaşlatan ve iktisadi olarak birer ‘yük’ olarak görülmeye başlanmıştır. Bu anlamda bir değişimin varlığını gözler önüne sermesi açısından görsel, işitsel ve yazılı medya önem arz etmektedir. Bu minvalde yazılı medyanın geriye dönük taranıp yaşlı temsillerinin yıllar içerisindeki değişimini görmenin, bu konuya açıklık getireceği düşünülmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde gerek dünyada gerek Türkiye’de yaşlılara bakış açılarında değişim meydana geldiği söylenebilir. Yaşlılara bakış ile ilgili Antik Yunan’ı inceleyen Gilleard (2007:91), Antik Yunan’da yaşlıların, toplumda değişmeyen bir otorite figürü olduğunu bulgulamıştır. Cuddy ve Fiske (2002:17) ise buna karşıt olarak artık Amerika’da yaşlıların hikmet kaynağı olarak değil, daha çok titrek ama sevimli insanlar olarak görüldüğünü belirtmektedirler. Benzer durumun Türkiye için de geçerli olduğu söylenebilir. Ceylan (2015:40), Türkiye’de yaşlıların değer olmaktan uzaklaşarak sorun haline geldiklerini iddia etmektedir. Ceylan, bu dönüşümün yaşanmasını; modernleşme ile birlikte geleneksel tarım toplumunda bilgi ve tecrübeyle anılan yaşlıların, ekonomik yönleriyle ele alınmaya başlanması, dolayısıyla emeklilik ile birlikte iş piyasasından uzaklaşması ve değersizleşmesi ile açıklamaktadır. Bu düşüncenin temelinde yer alan modernleşme teorisi, yaşlıların azalan statülerini, geleneksel toplum yapısından, modern ve endüstriyel toplumlara dönüşmek ile açıklamaktadır (Cuddy & Fiske, 2002:12).

Yaşlılara ilişkin bakış açısının incelenmesini konu alan çalışmalar, bunu ilgili dönemlerde yazılmış kitaplar, romanlar ve diğer eserlerden yola çıkarak yapmışlardır (Gilleard, 2007; Ng, Allore, Trentalange, Monin & Levy, 2015). Günümüzde ise yaşlılara yönelik algıyı anlamının bir yolu olarak görsel ve yazılı medya araçları kullanılmaktadır. Yaşlıların medyadaki temsillerine yönelik gerek günümüzdeki durum gerek tarihsel süreci gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye’de ise yalnızca günümüzdeki durumu gösteren çalışmalar bulunmasına rağmen, karşılaştırmalı olarak tarihsel süreçteki değişimi gösteren çalışmalara rastlanmamıştır.

Ekme kuramına göre, televizyonda yaşlıların temsil edilme biçimi, yaşlı ayrımcılığını artıracak şekilde negatif tutum ve inanışların toplumda yerleşmesine neden olabilmektedir (Manges, 2007:23; Range & Vinovskis, 1981:123). Yaşlılara yönelik temsillerin zaman içerisinde hangi yönde değişim gösterdiğine yönelik uyumsuzluğun var olduğunu söylemek mümkündür. Tufan (2016:40), Antik çağdan itibaren yaşlılara yönelik algının aslında pek değişmediğini, antik çağdaki yaşlının sözde saygıdeğer olduğunu,

yaşlıların ancak dini inanç çerçevesi içerisinde koruma altına alındığını ve bu durumun 18. Yüzyıla kadar devam ettirildiğini ancak başarısız olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan, Range ve Vinovskis (1981: 124), günümüzde yaşlılara yönelik yaygın bir negatif stereotipleştirmenin var olduğunu ancak durumun geçmişte her zaman böyle olmadığını söylemektedirler. Örneğin, Ng ve arkadaşları 1880’den itibaren 200 yıllık Amerika’daki kitapları içerisinde barındıran bir veri tabanındaki yaşlı temsillerini incelediği çalışmada, temsillerin doğrusal biçimde pozitiften negatife doğru değişim gösterdiğini yani, geçmişteki algı olumlu iken günümüze doğru bu algının olumsuzla doğru değişim gösterdiğini bulgulamışlardır (Ng vd., 2015:1). Türkiye’de günümüz medyasında yaşlıların temsil edilme biçimlerine yönelik az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda, daha çok yaşlıların haber olarak sunumunda ve filmlerde daha çok mağdur, korunmaya muhtaç, sağlıksız kişiler olarak gösterildiği (Özmen, 2013:117-118; Kuruoğlu & Salman, 2017:20-21), reklamlarda ise daha çok yaşlıların olumlu özelliklerinin ön plana çıkarıldığı bulgulanmıştır (Gönen, 2005; Tekkaya, 2001:160).

Türkiye’de henüz tarihsel süreçte medyadaki değişimi karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların bulunmaması, değişimi sağlıklı bir şekilde değerlendirmeyi güçleştirmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye’de yaşlılara yönelik medyadaki temsil biçimlerinin değişimini görmek açısından önem kazanmaktadır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006:187) Dokümanlar toplantı tutanakları ve gazeteler gibi umumi dokümanlar ile günlük, hatıra vb. gibi özel dokümanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Araştırmacıya istedikleri bilgiyi yazılı bir delil olarak sunması açısından avantaj sağlamaktadırlar (Creswell, 2017:191-192). Doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma (1), özgünlüğü kontrol etme (2), dokümanları anlama (3) ve veriyi analiz etme (4) olarak dört aşamadan oluşmaktadır (Forster, 1995 akt. Yıldırım & Şimşek, 2006:193).

Dokümanlara ulaşma: Araştırmacılar doküman incelemesinde karar kılmadan önce söz konusu araştırma için dokümanların kullanılmasına ihtiyaç olup olmadığı, hangi dokümanlara ihtiyaç olduğu ve bu dokümanları nasıl elde edeceği gibi sorularla araştırmaya başlamalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 193). Bu doğrultuda öncelikle tarihsel süreçte yaşlı temsillerini ortaya koyacağı düşünüldüğünden yazılı medya dokümanlarının incelenmesine karar verilmiştir. Bir sonraki adımda, Türkiye’de Cumhuriyet sonrası dönemden günümüze kadar olan değişimi incelemek amacıyla gazeteler incelendiğinde, yalnızca

Cumhuriyet Gazetesi'nin düzenli yayın yapmış olması ve gazetenin internet adresi üzerinden arşivinin tamamına erişim imkânı bulunmasından dolayı söz konusu gazete seçilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin internet üzerinden sunulan arşivinde yer alan gazete sayıları ve gazetenin toplam 39 ekine ulaşılmıştır. Araştırmacılar "yaşlı" kelimesini 1930-2017 yılları arasında taramak suretiyle verilere ulaşmışlardır. "Yaşlı" kelimesinin geçtiği toplam 33.461 adet cümleye ulaşılmıştır. Haberin tamamına bakılmayarak yalnızca "yaşlı" kelimesinin geçtiği cümle içerisinde yaşlının doğrudan kendisini betimleyen kelimeler aranmıştır. Kelimelerin araştırmaya dâhil edilmesinin kriterleri belirlenmiştir. Bu kriterler: (1) "yaşlı" kelimesinin geçtiği cümle içerisinde yer alması, (2) kelimenin doğrudan yaşlı veya yaşlılıkla ilgili olması ve (3) kelimenin betimleyici tarzda olmasıdır. Örneğin "saygın bir yaşlı kadın" cümlesinde "saygın" kelimesi bu şartları taşıdığı için araştırmaya dâhil edilirken, "yaşlı adam öldürüldü" cümlesinde yer alan "öldürüldü" kelimesi fiil olması ve betimleyici olmamasından dolayı dâhil edilmemiştir. Tarama sonucunda yaşlı kelimesini niteleyen 302 farklı kelime elde edilmiştir. Kelimelerin tekrarı halinde toplam ulaşılan sayı ise 2616 olmuştur.

Özgünlüğü kontrol etme: Bu aşamada araştırmacılar kaynakların birincil kaynak mı yoksa ikincil kaynak mı olduğu, elde edilen dokümanların asıl kaynaklar mı olduğu ve dokümanların değiştirilmiş olup olmadığı gibi kaynakların güvenilirliği ve özgünlüğü konusunda emin olmalıdırlar (Yıldırım & Şimşek, 2006:195). Çalışmanın bu adımında Gazetenin arşivine gazetenin resmi internet adresi üzerinden ulaşılmış olması dokümanların orijinalliği açısından da şüphe içermemesine olanak tanımıştır.

Dokümanları anlama: Bu aşamada araştırmacılar elde ettikleri kaynakların anlaşılması ve çözümlemesi için çalışmaktadırlar. Dokümanların anlaşılması için elde edilen kaynakların belirli bir sistem ve birbiriyle karşılaştırmalı olarak ele alınması gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006:196). Bu doğrultuda taramanın tamamlanmasından sonra, elde edilen kelimeler ilk olarak yıllara göre tasnif edilmiştir. Araştırmacılar tarafından, "olumlu", "olumsuz" ve "nötr" kategorileri belirlenerek her bir kelime bu kategorilere yine araştırmacılar tarafından yerleştirilmiştir. Kategorisel analiz, doküman analizinde kullanılan tekniklerden birisidir. Buna göre, belirli bir mesaj önce birimlere bölünür ve belirli kriterlere göre kategorilere yerleştirilir. Kategoriler oluşturulurken amaca uygun olmasına dikkat edilir (Bilgin, 2014:19). Bütün kelimeler için bu süreç tamamlandıktan sonra, kelimeler yeniden yıllara göre tasnif edilmiştir. Toplumsal yapıda meydana gelen demografik ve ekonomik değişimler ile daha ayrıntılı bir ilişki kurulmasını sağlayabilmek amacıyla, toplam 87 yıllık süreç on yıllık periyotlara bölünmüştür. Her on yıllık periyot içerisinde yer alan kategorilerin yüzdelik dilimleri tablolaştırılarak sistematik bir şekilde veriler anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Verileri analiz etme: Bu aşamada elde edilen verilerin, araştırmanın amacına göre kapsamlı bir analize tabi tutulmaları gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006:197). Yukarıda da ifade edildiği üzere bu çalışmanın amacı yıllar içerisinde yaşlı temsillerinin değişip değişmediği ve değişmiş olması durumunda nasıl bir değişime uğradığını gözler önüne sermektir. Bu amaca binaen dokümanlar sistematik bir şekilde tablolaştırılıp elde edildikten sonra sayısal olarak ve kelimelerin muhtevası itibarıyla analize tabi tutulmuşlardır. Sayısallaştırma, doküman incelemesindeki önemli adımlardan birisidir. Analiz sonrası elde edilen verilerin yorumlanmasında genellikle frekans ve yüzde kullanılır (Büyüköztürk ve Diğ., 2016:254-255). Bu nedenle analiz sonrası elde edilen kelimelerin frekans ve yüzdeleri verilerek yorumlanmıştır.

Öte yandan kategorilerin içerisinde yer alan kelimelerin ve çalışmanın iç geçerliğinin (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2016:257) sağlanması amacıyla üç kişiden uzman görüşü alınmıştır. Kyrık ve Finn (2015:309), sosyal bilim araştırmalarında, güvenilirliğin sağlanma yollarından birisinin genellikle alanında uzman kabul edilen insanların perspektiflerinden değerlendirme yapmak olduğunu söylemektedirler. Bu doğrultuda daha önce nitel araştırmalar gerçekleştirmiş 3 öğretim üyesinin görüşlerine çalışma verilerinin tutarlılığı açısından başvurulmuştur. Uzmanlardan ikisi sosyal hizmet bölümünde "yaşlılık" ve "ayrımcılık" konularında çalışmalar yapmışlardır. Bu iki uzmandan, elde edilen kelimeleri belirlenen kategorilere yerleştirmeleri istenmiş, böylece kodlayıcılar arasında farklılık olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Üçüncü uzman ise, Türk dili ve edebiyatı bölümünde görev yapmakta olup, bu uzmandan seçilen kelimelerin niteleyici özelliklere sahip olup olmadıkları konusunda destek alınmıştır. Kategorilere yerleştirme işlemi yapan kodlayıcılar arasında %80 tutarlılık olduğu görülmüştür. Miles ve Huberman (1994:64) kodlayıcılar arasında benzerliğin %80'e yakın olması gerektiğini önermektedirler. Araştırmacılar ve uzmanlar arasında farklılık görülen yerlerde çoğunluk ve literatür esas alınmıştır. Örneğin "hasta" kelimesi için uzmanlardan biri "nötr" derken diğer ikisi "olumsuz" demiştir. Araştırmacı ve diğer uzmanların ortak görüşü ve literatürde yaşlıların "hasta" olarak betimlenmesinin negatif olarak ele alınmasına (Rozanova, 2006; Thornton, 2002) dayanarak bu kelime "olumsuz" kategorisine yerleştirilmiştir.

3.BULGULAR

Araştırmanın bulguları incelendiğinde süreç içerisinde yaşlılara ilişkin medyadaki temsillerin olumludan olumsuz doğru değişim gösterdiği görülmektedir. Elde edilen verilere göre, Tablo 1'de görüldüğü gibi, ilk olarak "olumsuz" kategorisindeki kelimelerin sayısı ve sıklık açısından "olumlu" ve "nötr" kategorisindeki kelimelerden fazla olduğu görülmüştür. Elde edilen kelimelerin 167 tanesi (tekrarlarla birlikte 1266) olumsuz, 109 tanesi olumlu (tekrarlarla birlikte 908)

ve 28 tanesi nötr (tekrarlarla birlikte 412) kategorisinde yer almıştır. Her kategorideki kelimenin sıklığına bakıldığında toplamda kelimelerin % 48,4'ünün olumsuz, % 34,7'sinin olumlu ve % 15,7'sinin ise nötr kategorisinde yer aldığı bulgulanmıştır. Bu durumda, yaşlılar medyada temsil

edilirken, yaşlılara yönelik olumsuz temsilleri gösteren kelimeler sayı ve sıklık anlamında daha fazla üretilmektedir. Başka bir ifadeyle yaşlılıktan söz edilince daha fazla olumsuz temsil veya kelimenin zihinde çağrışım yaptığı söylenebilir

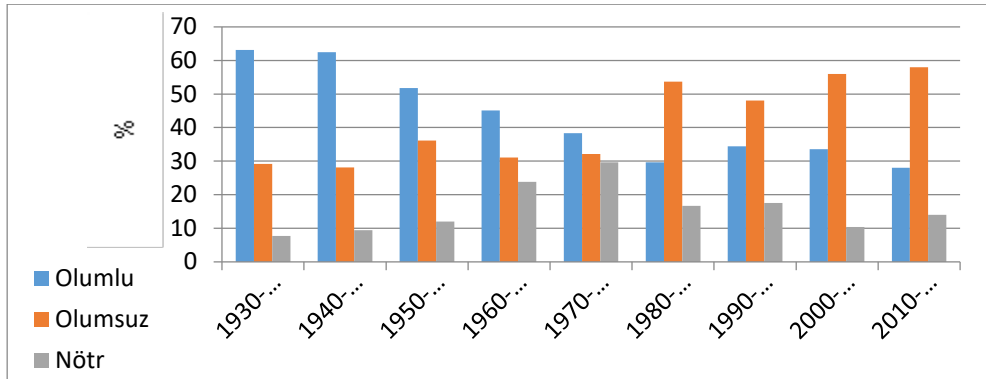
Tablo 1. Yaşlı temsilleri ile ilgili üretilen farklı kelime sayıları

Kategori	Farklı Kelime Sayısı	Kelime Sıklığı (n-%)
Olumlu	109	908-34,7
Olumsuz	167	1266-48,4
Nötr	28	412-15,7

Yıllar içerisinde meydana gelen değişime bakıldığında ise, Grafik 1'de görüldüğü gibi, olumsuz kategorisinde yer alan kelimelerin sıklığının 1930'dan 2017 yılına doğru % 29,2'den % 58'e yükseldiği, olumlu kategorisinde bulunan kelimelerin sıklığının % 63,1'den % 28'e gerilediği ve nötr kategorisindeki kelimelerin sıklığının ise 1930-1939 yılları arasında % 7,7 iken 1970-1979 yılları arasında % 29,6'ya yükseldiği ve 2010-2017 yılları arasında ise % 14'e gerilediği bulgulanmıştır. Olumlu kelimelerin en yoğun olduğu ve olumsuz ile nötr kelimelerin ise en az olduğu

aralık 1930-1939'dur. Buna karşıt olarak, olumlu kelimelerin sıklığının en az olumsuz kelimelerin sıklığının ise en fazla olduğu aralık 2010-2017'dir. Her üç kategori de 1970-1979 yılları arasında birbirine yaklaşmıştır. Daha çok nötr kelimelerin sayı ve sıklığında artış olması bu ayrımın azalmasında rol oynamıştır. Bu durum yaşlılara ilişkin temsillerin bu aralıkta nötr yönüne doğru ilerlediğini göstermektedir. 1980-1989 yılları arasında ise olumsuz kelimelerde hızlı bir artış olduğu diğer kategorilerde ise hızlı bir düşüş gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 1. Yaşlılara yönelik temsillerin yıllara göre değişimi

Kategorilerin şekillenmesinde yaşlıları medikal açıdan temsil etmenin önemli bir boyut taşıdığı bulgulanmıştır. Bütün kelimelerin yaklaşık %15'ini yaşlıya ilişkin hastalık ile ilgili betimleyici kelimeler oluşturmaktadır. Bu kelimeler doğrudan "hasta yaşlı" şeklinde veya "şeker hastası yaşlı" şeklinde kullanılmaktadır. Bu durum yaşlılara bakışın da daha çok medikal boyuta taşındığını ve yaşlıların diğer özelliklerinden ziyade daha çok hastalık boyutu ile ön plana çıkarıldığını göstermektedir.

Hasta ve hastalık ile ilişkili kelimelerden farklı olarak, kategorilerin şekillenmesinde etkili olan diğer kelimeler de aşağıda verilmiştir (Tablo 2). Kelimeler verilirken, elde edilen bütün kelimelerin verilmesi yerine, on ve daha fazla defa tekrar etmiş olan kelimeler seçilmiştir. Yaşlılar ile ilgili algıyı genel anlamda gösterebileceği düşünülerek bu kelimeler

sıklık sırasına göre verilmiştir. Yaşlılarla ilgili elde edilen diğer olumsuz kelimelerin; "yorgun", "yalnız", "şişman", "bunak", "intihar", "mahkum" gibi yaşlıların olumsuz anlamdaki sosyal, psikolojik ve fizyolojik yönlerine vurgu yapan kelimeler olduğu görülmektedir. Yaşlılara yönelik olumsuz kategorisinde yer alan kelimelerde ise; "yaşlı başlı" ve "zengin" gibi kelimeler dışında toplumda yaşlılara yönelik temel olumlu algılardan olan "tecrübeli", "bilgin", "usta", "saygın", "olgun", "kıdemli" gibi yaşlıların tecrübe ve bilgisinin ön plana çıktığı kelimeler elde edilmiştir. Son olarak nötr kategorisinde ise; "köylü" kelimesi dışında yaşlılık dönemi temel özelliklerinden olan "emekli", "dul" gibi kelimelerin sıklıkla kullanıldığı bulgulanmıştır. Bu durum elde edilen verilerin, gerek toplumda yaşlılara yönelik var olan algıları göstermesi, gerek yaşlıların temel

psikolojik, sosyal ve fiziksel özelliklerini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 2. En çok tekrar eden kelimeler

Sıra	Kelime	Sıklık	Kategori	Sıra	Kelime	Sıklık	Kategori
1	Hasta	418	Olumsuz	19	Turist	27	Nötr
2	Yaşlı başlı	194	Olumlu	20	Şişman	27	Nötr
3	Zengin	145	Olumlu	21	İntihar	24	Olumsuz
4	Köylü	143	Nötr	22	Aşık	24	Olumlu
5	Emekli	134	Nötr	23	Bunak	21	Olumsuz
6	Yorgun	101	Olumsuz	24	Emektar	20	Olumlu
7	Tecrübeli	100	Olumlu	25	Diç	19	Olumlu
8	Bilgin	78	Olumlu	26	Olgun	17	Olumlu
9	Yalnız	76	Olumsuz	27	Mahkum (Tutuklu)	16	Olumsuz
10	Çirkin	51	Olumsuz	28	Yatalak	16	Olumsuz
11	Usta	48	Olumlu	29	Sevimli	16	Olumlu
12	Yoksul	45	Olumsuz	30	Zayıf	12	Olumsuz
13	Dul	44	Nötr	31	Çaresiz	12	Olumsuz
14	Yaşlı kurt	42	Olumlu	32	Kıdemli	12	Olumlu
15	Muhtaç	38	Olumsuz	33	Mülteci	11	Olumsuz
16	Saygın	31	Olumlu	34	Çapkın	10	Nötr
17	Sakat	29	Olumsuz	35	Soylu	10	Olumlu
18	Huysuz	28	Olumsuz				

Araştırmada elde edilen verilerden yola çıkılarak, onar yıllık periyotlarda hangi kelimelerin daha çok tekrar ettiği de aşağıda verilmiştir (Tablo 3). Tablo incelendiğinde “yaşlı başlı” ve “tecrübeli” gibi olumlu kategorisinde ele alınan kelimelerin sıralamasında yıllar içerisinde gerileme görülürken; “hasta”, “yalnız”, “yorgun”, “kimsesiz” gibi kelimeler ise günümüze yaklaştıkça öne çıkmaktadır. Bunlarla beraber, daha nötr olan “köylü” ve “emekli” kelimelerinde de yıllar

geçtikçe artış olduğu, ancak 2000 ve sonrasında bu durumun da yerini daha çok olumsuz kelimelere bıraktığı görülmektedir. Tablo’da 1980 öncesi ve sonrasına bakıldığında, 1980 öncesinde ilk beş sıradaki olumsuz kelimelerin (sıklığa bakılmaksızın 12 olumlu kelime ve 8 olumsuz kelime) olumlu kelimelerden daha fazla olduğu, 1980 sonrasında ise durumun tam tersi hale geldiği görülmektedir (sıklığa bakılmaksızın 5 olumlu kelime ve 8 olumsuz kelime).

Tablo 3. Yıllara göre en çok tekrar eden ilk beş kelime

1930-39		1940-49		1950-59		1960-69		1970-79	
Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık
Yaşlı başlı	22*	Tecrübeli	13*	Yaşlı başlı	21*	Yaşlı başlı	29*	Yaşlı başlı	21*
Tecrübeli	6*	Yorgun	4**	Hasta	11**	Hasta	19**	Köylü	18***
Şişman	6**	Olgun	3*	Köylü	6***	Köylü	15***	Hasta	15**
Hasta	6**	Ciddi	3*	Tecrübeli	5*	Emekli	12***	Emekli	14***
Çirkin	6**	Hasta	3**	Bilgin	3*	Tecrübeli	12*	Zengin	8*
1980-89		1990-99		2000-09		2010-17			
Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık		
Hasta	86**	Hasta	108**	Hasta	97**	Hasta	63**		
Emekli	38***	Zengin	56*	Yaşlı başlı	40*	Yaşlı başlı	27*		
Köylü	28***	Yaşlı başlı	36*	Zengin	40*	Köylü	23***		
Kimsesiz	11**	Emekli	36***	Yorgun	36**	Yalnız	18**		
Bilgin	10*	Köylü	30***	Emekli	25***	Yorgun	16**		

*Olumlu **Olumsuz ***Nötr

4.TARTIŞMA

Araştırmamızın bulgularına göre Türkiye’de 1930 yılından itibaren medyada yaşlılara ilişkin temsiller olumludan olumsuz doğru değişim göstermektedir. Türkiye’de henüz bu çalışmayı destekleyecek araştırma bulunmamakla birlikte farklı ülkelerde gazete ve kitap taramalarından yola çıkılarak yapılmış benzer doğrultuda çalışmalar bulunmaktadır (Bucholz & Bynum, 1982; Mason, Kuntz & McGill, 2015; Ng vd., 2015; Vasil & Wass, 2006). Bu çalışma dünyadaki diğer çalışmalarla birlikte düşünüldüğünde, yaşlılara yönelik algının olumsuz doğru seyretmesinin yalnızca Türkiye’ye özgü olmayıp, küresel bir durum olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Ancak bu çalışma ile karşılaştırma imkanı sunacak, Türkiye’de tarihsel süreci karşılaştırmalı olarak inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamakta, yalnızca bulunduğu dönemi inceleyen çalışmaların var olduğu görülmektedir. Dergi, reklam, haber ve filmlerdeki yaşlı temsillerini inceleyen bu çalışmalarda; olumsuz (Kılınç & Uztuğ, 2016:477; Kuruoğlu & Salman, 2017: 20-21; Tekkaya, 2001:160; Oğuz, 2010:192) ve olumlu (Çolakoğlu, 2011:311; Gönen, 2005; Zengin, 2015:139) olmak üzere her iki yönde de sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda olumlu sonuçlara ulaşanların film, reklam ve dizileri incelediği görülmekte, bu nedenle film, reklam ve dizilerde ise daha çok kurgusal bir yaşamın tasvir edilmiş olmasının gerçekliği tam olarak yansıtmadığı söylenebilir. Gönen (2005), yaşlıların reklamlarda daha olumlu temsil edilmesini, yaşlıları tüketime teşvik etmek ve satın alma davranışına yönlendirmek istemesine bağlamaktadır. Bu iddiayı güçlendirecek biçimde Özmen (2013:118), yaşlıların haber olarak gösterildiği durumlarda daha çok mağdur, korunmaya muhtaç ve sağlıksız bireyler şeklinde temsil edildiklerini ifade etmektedir. Bu nedenle doğrudan gerçek yaşamın yansıması olabilecek gazete haberlerinin incelenmesinden yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmanın sonuçlarının da gerçek yaşamı daha fazla temsil edebileceği söylenebilir.

Yine benzer olarak dünyada yapılan diğer çalışmaların da medyada yaşlılara yönelik algıyı olumlu yönde bulan çalışmaların da (Kessler & Rakoczy, 2004:531; Manges, 2007:47; Rovelli, 2019:27-28; Zhang & Hummert, 2009:26) tarihsel süreci anlatmaktan ziyade bulunduğu dönemi ele aldıkları anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen önemli bulgulardan birisi de, yaşlı karakterlerin hasta olarak betimlenmesinin toplam kelimeler içerisinde %15 olmasıdır. Thornton (2002: 303) yaşlılara yönelik 6 farklı mit belirlemiştir. Bu mitlerden ilki “sağlıksız, hasta, engelli” şeklinde yaşlıların betimlenmesidir. Çalışma ile birlikte düşünüldüğünde, yaşlıların diğer farklı özelliklerinin arka plana itilerek daha çok hastalık yönüyle ele alındığı söylenebilir. Ng ve arkadaşları (2015:4), yaptıkları çalışmada, bu çalışma ile benzer şekilde, negatif yaş stereotiplerinin oluşmasında hastalık ile ilgili betimlemelerin önemli bir yeri olduğu sonucuna

ulaşmışlardır. Benzer olarak Türkiye’de yapılan çalışmalarda da medyada yaşlılara yönelik hastalık mitlerinin var olduğu (Kılınç & Uztuğ, 2016: 501) ve yaşlı karakterlerin hasta olarak tasvir edildiği bulgulanmıştır (Kuruoğlu & Salman, 2017: 20). Hastalığın medyada görünümü ile ilgili var olan literatüre göre hasta olan insanlar, negatif veya pozitif şekilde de olsa anormal veya diğer olarak temsil edilir. Ayrıca sağlıklı yaşlanmayı değerli kılarak, medya belki de kasıtsız olarak, sağlıklı yaşlanmayı başaramayan kırılğan yaşlıları marjinalize eden yeni stereotipler idame ettirmekte ve bireylerin sosyo ekonomik durumları gibi yapısal faktörleri önemsizleştirmektedir. İlk bakışta hastalık nötr ve biyolojik bir süreç olarak görünse de; medyada, dolaylı olarak yaşlılık ile bağışıklık sisteminin zayıflaması arasında bağ kurulmakta ve bu bağa atıfta bulunulmaktadır. Hastalık gençlerden ziyade yaşlılarda daha şiddetli olarak tasvir edilir. Hastalık ile baş etmek yaşlılar için sempatiye neden olur ve bu durum onların hikmet ve tecrübesine işaret ederek onları daha çekici yapar (Rožanova, 2006:111-112).

Araştırma verilerinden yola çıkılarak elde edilen olumlu kategorisindeki kelimeler de çalışmada önemli bir yer tutmaktadır. Bu kelimelerden ön plana çıkanlar “yaşlı başlı”, “tecrübeli”, “bilgin”, “saygın” gibi toplumda yaşlılara duyulan saygı ve sevginin temel sebepleri olabilecek kelimelerdir. Bu kelimelerin oranı yıllar içerisinde azalmasına rağmen (Tablo 3), henüz toplumda yaşlılar ile ilgili kullanılan kavramlarda onların tecrübesine ve bilgilerine vurgu yapıldığı ve bunların ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu bulguya benzer şekilde, Çolakoğlu da (2011:313) yaptığı çalışmada, reklamlarda yaşlıların tecrübeli ve saygıdeğer olarak gösterildiğini bulgulanmıştır. Bu durumda yaşlılar, artan medikal yaklaşımla birlikte tecrübesi ve saygınlığı ile algılanan bir grup olmaya devam etmektedir denebilir.

Çalışmadan elde edilen bulgular, Türkiye’de 1970’li yıllardan başlayarak özellikle 1980’li yıllarda yaşlıların medyada temsilinin negatife doğru değiştiğini göstermektedir. Bu değişimlerde birkaç faktörün rol oynadığı söylenebilir. 1970’lerden itibaren yükselen kentleşme, modernist söylemin hâkim olması, demografik yapıdaki dönüşüm ve özellikle ekonomik politikadaki küresel dönüşüm ve Türkiye’ye yansımalarının bu faktörlerden olduğu iddia edilebilir. 1950’li yıllarla birlikte sanayileşme politikasının sonucu olarak, kentsel sektörlerin daha fazla işgücüne ihtiyaç duyması, ulaşımdaki kolaylıkla birlikte, kırsal alandaki nüfusun kente doğru hareket etmesini teşvik etmiştir. 1950’li yıllarda başlayan kentleşme, 1980’lerin başına gelindiğinde yüzde 45 seviyesine yükselmiştir (Koç, Eryurt, Adalı & Seçkiner, 2010:52). Ancak kentin beraberinde getirdiği olumlu yönlerinin yanında, kentlerin fiziksel büyümesi sorunlara da yol açmıştır. Genç nüfusun kentsel alanlarda daha çok çalışma hayatının içinde yer alması (Gönüllü-Taşkesen, 2017:100) gibi nedenlerden dolayı, kentte yaşayanlar,

özellikle yaşlılar gibi dezavantajlı gruplar, kenti belli sınırlılıklar içinde kullanarak, kentte dışlayıcı ilişkiler içerisinde varlıklarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (İçli, 2017: 67). Ancak kentleşme ile beraber düşünülmesi gereken konulardan birisi de demografik dönüşümdür. Yani yaşlı nüfus oranındaki artışın da kentleşme ile birlikte yaşlılara yönelik algının olumsuzluğa doğru değişmesine yol açtığı söylenebilir. Türkiye’de yaşlı nüfus oranı yine 1900’lerin sonlarına doğru artma eğilimine girmiştir. Yaşlı nüfus oranı 1955’te %3,4 ve 1965’te %4 olmuştur ve sonraki yıllarda artmaya devam etmiştir (Cillov, 1974:65). 1980 sonrasında ise antinatalist nüfus politikaları Aile Planlaması kavramı ile Anayasa’da yer almıştır (Koç vd., 2010:55). Yaşlı nüfus 1990 yılından itibaren hızlı bir şekilde artmıştır. Yaşlı nüfus, 1990 yılında %4,3 iken, 2000 yılında %5,7, 2007 yılında %7,1 ve 2015 yılında %8,2 olmuştur (TÜİK, 2015). Dolayısıyla yaşlı nüfus oranının tarihsel süreçte daha önce görülmedik oranda artış göstermesinin de yaşlılara yönelik algıda farklılaşmaya yol açtığı iddia edilebilir.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında, özellikle 1980 sonrası bir kırılma yaşandığı görülmektedir. 1980’li yıllarla birlikte sanayileşme politikasının, yerini liberal ekonomik politikalara bırakmasıyla (Koç vd., 2010:19) sosyal yapıda da değişimin meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Phillipson’a (2014:72) göre, küreselleşmenin yaşlılık ile ilgili ideolojiler üzerine olan etkisi 1990’larda yaşanan belirgin gelişmelerden birisi olmuştur. Temel sorun yaşlılığın ulusal ekonomiler için bir yük olarak görüldüğü tartışmalardan toplumsal yaşlanmanın tüm dünyanın sorunu olarak görüldüğü tartışmalara geçiş yönündedir. Benzer iddiaları Korkmaz ve Yazıcı (2014:10) da öne sürmektedir. Yazarlara göre, yaşlı nüfusun oranında görülen hızlı artış zamanla ekonomik bir sorun ve bir yük olarak görülmeye başlanmıştır. Bu görüşün aynı dönemlere denk gelen neoliberal politikalarla ilişkisinin olması muhtemeldir. Ayrıca Rozanova (2006:127), yeni ekonomik politikalarla ilgili, sağlık hizmetleri göz önünde bulundurularak, yaşlı ve hastalıklı yaşlıların toplum, vergi ödeyenler ve devlet tarafından yük olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bu görüşlere paralel olarak, Kılınc ve Uztuğ (2016:478) yaşlılığın modernist kültürde hastalığı, güçsüzlüğü, ölümü anımsatması, ideal beden algısıyla bir çatışmayı içermesi ve yaşlıların ekonomik üretim alanının dışında kalmasının yaşlılığa ilişkin algıları olumsuz yönde değiştirdiğini öne sürmektedir. Modernist ve ekonomik politikaların ön plana çıkması Taşçı’ya (2014:52) göre piyasa odaklı düşünmeyi meydana getirmiş ve bu durum da yaşlılara yönelik algının dönüşmesine yol açmıştır. Taşçı’ya göre, yaşlılar sistem açısından “sorunlu” kişilerdir, çünkü yaşlılar üretmekten ziyade tüketmektedirler. Yaşlıların üretmemesi ise sistem açısından sorun olma anlamına gelmektedir.

5.SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. İlk olarak, toplumsal yapıdaki değişimin tezahür ettiği bir araç olarak medyada, yaşlılara yönelik temsilin dönüşümü incelendiğinde, 1930’dan 2017’ye kadar düzenli bir şekilde olumsuz kelimelerde artış görüldüğü, olumlu kelimelerde azalma görüldüğü, nötr kelimelerde ise 1970-1979 yılları arasında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıllar içerisinde meydana gelen değişime bakıldığında, olumsuz kategorisinde yer alan kelimelerin sıklığının 1930’dan 2017 yılına doğru %29,2’den %58’e yükseldiği, olumlu kategorisinde bulunan kelimelerin sıklığının %63,1’den %28’e gerilediği ve nötr kategorisindeki kelimelerin sıklığının ise 1930-1939 yılları arasında %7,7 iken 1970-1979 yılları arasında %29,6’ya yükseldiği ve 2010-2017 yılları arasında ise %14’e gerilediği bulgulanmıştır.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre; olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinde üretilen kelime sayıları olumsuz lehine farklılık göstermektedir. Yaşlılar için üretilen farklı olumsuz kelime sayısı 167 iken, olumlu kelime sayısı 109 ve nötr kelime sayısı 28’dir. Bu durum yaşlılar için daha çok olumsuz kelimelerin zihinde çağrışım yaptığı, yani yaşlıların daha çok olumsuz özellikleri ile ön plana alındığı söylenebilir.

Son olarak, yaşlılara yönelik üretilen kelimelerin %15’ini “hastalık” ile ilgili kelimelerin oluşturduğu görülmektedir. Piyasa temelli düşüncenin hakim olmasının, yaşlıların artık yük, sorun ve artan sağlık giderlerinin sorumlusu olarak görülmesine neden olduğu, ayrıca kentleşme ve nüfus yapısında meydana gelen değişimlerin de bu algının değişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın bulgu ve sonuçlarından hareketle ileride bu doğrultuda yapılacak olan çalışmaların farklı gazete veya medya organlarını ele alarak yapılması konunun anlaşılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

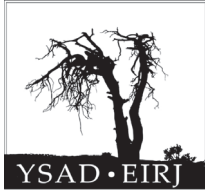
Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar* (3. b.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Buchholz, M., & Bynum, J. E. (1982). Newspaper presentation of America's Aged: A content analysis of image and role. *The Gerontologist*, 22(1), 83-88.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (20. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, H. (2015). Sosyal değerden sosyal soruna yaşlılık. H. Ceylan (Ed.). *Modern Hayat ve Yaşlılık*. (pp. 25-53). Ankara: Nobel Kitap.

- Cillov, H. (1974). The structure of the Turkish population. F. Karadayı, S. Timur, M. Macura, S. Yener, H. Cillov, H. Tezmen, (Eds.). *The Population of Turkey* (pp. 57-86). Ankara: Hacettepe University the Institute of Population Studies.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Cuddy, A. J., & Fiske, S. T. (2002). Doddering but dear: Process, content, and function in stereotyping of older persons. T. D. Nelson (Ed.). *Ageism Stereotyping and Prejudice against Older Persons*. Cambridge: The MIT Press. (pp. 3-26).
- Çolakoğlu, B. E. (2011). *Reklamlarda Sosyal Temsil Alanı Olarak Yaşlı Kuşağın Sunumu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Gilleard, C. (2007). Old age in Ancient Greece: Narratives of desire, narratives of disgust. *Journal of Aging Studies*, 21, 81-92.
- Gönen, Y. Ö. (2005). *2000'li Yılların Başında Türk Televizyon Reklamlarında Yaşlı İnsan İmgesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Gönüllü Taşkesen, C. (2017). *Kırsal ve Kentsel Alanlarda Yaşlanma, Yaşlılık ve Yaşlılar: Denizli İli Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- İçli, G. (2017). Yavaşlayan kentler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 10(2), 67-75.
- Kessler, E.-M., Rakoczy, K., & Staudinger, M., (2004). The portrayal of older people in prime time television series: The match with gerontological evidence. *Ageing and Society*, 24, 531-552.
- Kılınç, Ö., & Uztuğ, F. (2016). Televizyon dizilerinde yaşlılığın temsili. *Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 477-506.
- Koç, İ., Eryurt, M. A., Adalı, T., & Seçkiner, P. (2010). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü*. Ankara: Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Korkmaz, N., & Yazıcı, S. (2014). Giriş: Küreselleşme ve yaşlanan dünya. N. Korkmaz, ve S. Yazıcı (Eds.), *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş*. Ütopya Yayınevi: Ankara. (s. 9-20).
- Krysik, J. L., & Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. (E. Erbay, Çev.) Ankara: Nika Yayıncılık.
- Kuruoğlu, H., & Salman, S. (2017). Medyada yaşlılık ve Türk sinemasında yaşlılık temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, 2(3), 1-23.
- Manges, H. A. (2007). *The Invisible Signs of Aging in International Media: Is The Age Stereotype A Western Problem?* (Unpublished Master Thesis) Arts in Communication at the University of Nebraska.
- Mason, S. E., Kuntz, C. V., & McGill, C. M. (2015). Oldsters and Ngrams: Age stereotypes across time. *Psychological Reports: Sociocultural Issues in Psychology*, 116(1), 324-329.
- Miles, M. B. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis* (2nd Ed.). London: SAGE Publications.
- Ng, R., Allore, H. G., Trentalange, M., Monin, J. K., & Levy, B. R. (2015). Increasing negativity of age stereotypes across 200 years: Evidence from a database of 400 million words. *PLoS ONE*, 10(2), 1-6.
- Oğuz, G. Y. (2010). Güzellik kadınlar için nasıl vaade dönüşür: Kadın dergilerindeki kozmetik reklamları üzerine bir inceleme. *Selçuk İletişim*, 6(3), 184-195.
- Özmen, Ş. Y. (2013). Türk kültüründe yaşlının yeri ve medyayla yaşlılığın değişen konumu. *Milli Folklor*, 25(100), 110-119.
- Phillipson, C. (2014). Yaşlanma ve küreselleşme: eleştirel gerontoloji ve ekonomi politik sorunları. N. Korkmaz, ve S. Yazıcı (Eds.), *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş*. Ankara: Ütopya Yayınevi. (s. 67-91).
- Range, J., & Vinovskis, M. A. (1981). Images of elderly in popular magazines: A content analysis of "Littell's Living Age", 1845-1882. *Social Science History*, 5(2), 123-170.
- Rovelli, G. (2019). The representation of older people in English quality newspapers: Comparing articles and readers' letters. *Seniors, Foreign Caregivers, Families, Institutions: Linguistic and Multidisciplinary Perspectives International Conference Book of Abstracts*, Collegio Universitario Carlo Cattaneo, Milano, (pp. 27-27).
- Rozanova, J. (2006). Newspaper portrayals of health and illness among Canadian seniors: Who ages healthily and at what cost? *International Journal of Ageing and Later Life*, 1(2), 111-139.
- Taşçı, F. (2014). Refah devleti ve yaşlılık algısı: Türkiye üzerine değerlendirmeler. B. Altuntaş (Eds.), *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika*. Ankara: Nobel Kitap. (s. 35-56).
- Tekkaya, E. (2001). Reklam bildirilerinde bir imge: Yaşlılık. V. Kalıncı (Ed.), *1. Ulusal Yaşlılık Kongresi* içinde, Ankara. (s. 149-162).
- Thornton, J. E. (2002). Myths of aging or ageist stereotypes. *Educational Gerontology*, 28(4), 301-312.
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağ'dan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma* (Geliştirilmiş 2. B.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TÜİK. (2015). www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır.
- Vasil, L., & Wass, H. (2006). Portrayal of the elderly in the media: A literature review and implication for educational gerontologists. *Educational Gerontology*, 19(1), 71-85.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, M. O. (2015). *Televizyonda Yaşlı Temsilleri ve Yaşlılık*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Zhang, Y. B., & Hummert, M. L. (2009). Older adults in prime-time television in Taiwan: Prevalence, portrayal, and communication interaction. *Journal of Cross Cultural Gerontology*, 24, 355-372.

ARAŞTIRMA MAKALE

Yaşlı bireylerde sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu¹

Faruk AY² & Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK

Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Sivas / Türkiye
Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Antalya / Türkiye

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-6641-4666> ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-2801-6157>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 65 yaş üstü bireylere yönelik olarak, sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Bu amaçla Antalya 60+ Tazelenme Üniversitesinde eğitim gören 65 yaş üstü bireylere anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS programı kullanılmış ve ortalama, Anova testi, bağımsız örneklem t testi, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Çalışmada 65 yaş üstü bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olduğu, sanal ortam yalnızlığının orta düzeyde olduğu ve internet bağımlılığı düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Kronik hastalığı olmayan bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Yaşamdan memnuniyet düzeyi "düşük ve orta" olan katılımcılarda internet bağımlılığı daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Yaşamdan memnuniyet düzeyi "iyi ve çok iyi" olanların yaşam doyumları daha yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak sanal ortam yalnızlığı boyutlarından, sanal sosyalleşmenin artması yaşam doyumunu artırmaktadır. İnternet bağımlılığının yaşam doyumuna anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($p>0,05$). Sanal paylaşım arttıkça internet bağımlılığı artmakta, sanal yalnızlığın artması ise internet bağımlılığını azaltmasına neden olmaktadır.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 02 Mart 2020
Kabul 30 Mayıs 2020

ANAHTAR KELİMELELER

Yaşam doyumu, sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı, yaşlı

Virtual media loneliness, internet addiction and life satisfaction in elderly individuals

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the relationship between virtual environment loneliness, internet addiction and life satisfaction for individuals over 65 years of age. For this purpose, a questionnaire was applied to individuals over 65 years of age studying at "Antalya 60+ Tazelenme University". The SPSS program was used to evaluate the data obtained in the study, and the mean, Anova test, independent sample t test, correlation and regression analyses were performed. In this study, it was found that life satisfaction levels of individuals over 65 years of age were high, virtual environment loneliness was moderate and internet addiction levels were low. Individuals over 65 years of age without chronic disease were found to have higher life satisfaction ($p<0,05$). Internet addiction was found higher in participants whose life satisfaction level was "low and medium" ($p<0,05$). Life satisfaction levels were found to be higher in those with "good and very good" satisfaction.

As a result, the increase in virtual socialization from the dimensions of virtual media loneliness increases life satisfaction. There was no significant effect of internet addiction on life satisfaction ($p>0,05$). Internet addiction increased as virtual sharing increased, the increase in virtual loneliness caused a decrease in internet addiction.

ARTICLE HISTORY

Received 02 March 2020
Accepted 30 May 2020

KEYWORDS

Life satisfaction, virtual media loneliness, internet addiction, older adult

1.GİRİŞ

Yaşam doyumu, kişinin yaşamından ne derecede memnun olduğunu belirlemede kendi ölçütlerine göre bilişsel değerlendirmesidir (Kapıkıran, 2016:14). Fiziksel ve zihinsel sağlığın göstergeleri

olan yaşam memnuniyeti veya yaşam doyumu görünür yaşam kalitesinin önemli bir göstergesidir (Şahin, Özer & Yanardağ, 2019:70).

İnsan yaşamının farklı dönemlerinde farklı yaşantılar, olumlu veya olumsuz faktörler yaşam

¹ Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi: Ay, F., & Özgün Başibüyük, G. (2020). Yaşlı bireylerde sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 27-35.

² Sorumlu Yazar e-mail: ay.faruk@gmail.com

doyumunu etkileyebilmektedir. Yaşamı olumsuz şekilde etkileyen faktörlerden biri de yalnızlıktır (Kapıkıran, 2016:14).

Yalnızlık, olumsuz bir duygusal duruma yol açan, sosyal desteğin düşük memnuniyeti olarak tanımlanabilir. Yalnızlık aynı zamanda bireyin toplumsal ilişkilerinden öznel memnuniyetsizliğinin bir ölçüsüdür. Yalnızlık, her yaşta insan tarafından yaşanabilecek olumsuz bir duygu halidir (Andrew & Meeks, 2018:183).

Toplumda yalnızlık sıkıntı verici, problemleri olarak görülebilen ve toplumun içinde psikolojik sorunlara yol açabilmekte iken, sanal ortamdaki yalnızlık ise bireyin kendisi tarafından yaşanmakta ve birey tarafından fark edilmemektedir. Bu nedenle sanal yalnızlık problem olarak algılanmadığından sanal ortamlar gerçek hayatın yerine tercih edilebilmektedir (Korkmaz, Usta & Kurt, 2014:145). Bilgisayar ve internet kullanımı tüm bireylerde olduğu gibi yaşlılarda da artış göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre Türkiye'de bireylerin internet kullanım oranı 2019 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %75,3 oldu. Bu oran bir önceki yılda (2018) %72,9'du. (TÜİK, 20.05.2020).

Yalnızlık insanların aynı zamanda dijital dünyayla nasıl etkileşime girdiğinin bir belirleyicisi olmaktadır. İnternet kullanımı, mevcut ilişkileri geliştirmek ve yeni sosyal bağlantılar kurmak için yapıldığında yalnızlığı azaltmak için yararlı bir araç olmaktadır. Ancak, sosyal dünyadan kaçmak veya çekilmek için kullanıldığında, yalnızlık duyguları artacaktır. Bu nedenle yalnız insanlar internet kullanımlarında desteğe ihtiyaç duyacaklardır. Böylece yalnız insanlar bunu yaparken mevcut arkadaşlarını ve dostluklarını geliştirecek veya yenilerini taklit edeceklerdir (Nowland, Necka & Cacioppo, 2018:70).

Yalnızlık; yaş, cinsiyet, ırk, sınıf ayrımı olmadan tüm bireylerin yaşamın belli bir döneminde yaşayabileceği evrensel bir durumdur. Bununla birlikte en fazla yalnızlık yaşlılık döneminde hissedilmektedir (Şimşek, Küçük Öztürk & Kaçmaz, 2018). İnternet kullanımının artmasıyla birlikte yalnızlığın yaşandığı ortamlardan biri de sanal ortamlardır. Sanal ortam yalnızlığının belirlenmesi amacıyla üç boyut belirlenmiştir. Birinci boyut olan *sanal sosyalleşme*, gerçek yaşamda "uygun" sosyalleşme durumlarının sanal ortamlardaki iletişim ve etkileşimini ifade etmektedir. İkinci boyut olan *Sanal paylaşım*, sanal ortamda kişilerarası iletişimde her türlü bilgi, resim, müzik, görüş, ideoloji vb. gibi paylaşım faaliyetlerini ifade etmektedir. Üçüncü boyut olan *sanal yalnızlık* boyutu ise sanal ortamlarda birey olarak var olan ancak başkaları ile etkileşime girmeye ve bir şeyler paylaşmaya pek yanaşmayan, istemese de zaman zaman yanlış anlaşılma yaşayanların durumunu ifade etmektedir (Temel & Şişman, 2017:173; Korkmaz, Usta & Kurt, 2014:154).

İnternet bağımlılığının genel olarak nedenleri arasında bireylerin sosyalleşme ihtiyacı, yalnızlıktan kaçınması, gerçek yaşamda kuramadığı bağı internet üzerinden kurabilmesi, düşünce ve duygularını özgürce ifade edebilmesi, diğer

insanlarla risk almadan iletişime geçebilmesi ve istediği zaman iletişime girebilmesi gibi nedenler sıralanabilir (Ümmet & Ekşi, 2016: 34)

İnternetin aşırı ve problemleri kullanılması sonucunda sosyal anlamda arkadaşlık kuramama, aile ile geçirilen vaktin giderek azalması ya da var olan arkadaşlıkların bozulması gibi durumlar görülebilir. Gerçek yaşamda sevgi beslenen kişinin sanal ortamda aranması ve sanal ortamda bu ihtiyacın yeterince doyurulmaması, bireylerin ruh halini olumsuz etkilemektedir (Anlı, 2018:393-394).

İnternet bağımlılığını tedavi etmek için Young tarafından sunulan öneriler ise şu şekildedir: (a) *İnternet kullanımında tam tersi bir zamanda yaptırmak*, (b) *oturumu kapatması zamanını hatırlatıcı dış durdurucu kullanmak (zaman alarmı gibi)*, (c) *kısa sürmesi için kullanımda makul hedefler belirlemek* (d) *bağımlılığı artıracak belirli bir uygulamadan kaçınmak*, (e) *bağımlılığın yarattığı sorunları ve vazgeçerse olabilecek faydaları içeren hatırlatma kartlarını kullanmak*, (f) *kişisel bir envanter geliştirmek*, (g) *bir destek grubuna girmek* ve (h) *aile terapisi* (Young, 1999:10-14).

Yapılan araştırmalarda aşırı internet kullanımının; ev dışındaki sosyal aktivitelere daha az zaman ayrılmasına, eğitsel performansın azalmasına, bireylerin ebeveyn ve arkadaşları ile daha zayıf ilişkiler kurmasına, aile içi iletişimin ve aile içi karşılıklı sosyal desteğin azalmasına neden olduğu belirlenmiştir. Ayrıca aşırı internet kullanımı yalnızlık hissi ve yalnızlıkla ilişkili olduğu belirlenmiştir. (Özen & Korukçu Sarıcı, 2010:16).

Toplumun artan dijitalleşmesi, yüz yüze görüşmedeki temasın azaltılması veya sosyal bağlarının azalması için bir risk faktörü oluşturmaya rağmen, bazı bireyler için yararları da olabilir. Örneğin, sınırlı hareket kabiliyetine sahip yaşlı bireylerin, sosyal ağlarını korumak, sosyal içermeyi artırmak ve refahlarını kolaylaştırmak için dijital teknolojiyi kullanmaları faydalı olabilir. Böylece zaman daha yapıcı olarak geçirilebilmekte ve onların yalnızlık duygularını azaltabilmekte ve bilişsel gerilemeyi önleyebilmektedir (Hill, Betts & Gardner, 2015:416).

Literatürde yaşlıların sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam ortam ilişkilerini içeren yeterince çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle gelecek araştırmalar için de bu çalışma önem taşımaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Kalıncara ve Sarı (2018:1), Denizli'de 60+ yaşta bireyler üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, bilgisayar kullanıcıları olan ve olmayan bireylerin teknolojiye karşı tutumlarının farklılık gösterdiğini; bilgisayar kullanıcıları olmayan bireylerin, ergonomik açıdan bilgisayar kullanımıyla ilgili olumsuzluklar belirttikleri ve teknolojiye olumlu bakanların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sum ark. (2008), araştırmalarında yaşlıların internet kullanımını ve yalnızlıklarını araştırmış ve araştırmalarında, interneti bir iletişim aracı olarak daha fazla kullanmanın daha düşük bir sosyal yalnızlık düzeyi ile ilişkili olduğunu, internetin yeni

insanları bulmak için daha fazla kullanılması ise daha yüksek düzeyde duygusal yalnızlık ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Kapıkıran (2016) 65 yaş üzeri yaşlılara yönelik çalışmasında, sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında kısmi düzeyde aracılığı olduğunu saptamıştır. Şahin ve Yıldırım (2019: 50), yaşlı bireylerde internet kullanımını arttıkça yaşam doyumunun da olumlu etkilendiğini saptamıştır.

Tekedere ve Arpacı (2016), orta yaş ve yaşlılara yönelik çalışmasında, katılımcılardan beğendiği resim, video, yazı gibi şeyleri paylaşmak isteyenler 65 yaş altı bireylerde %66,7 iken bu oran 65 yaş üstü bireylerde %41 olarak belirlenmiştir. Görgün Baran ve arkadaşları (2017) çalışmalarında yaşlıların internet teknolojileri ve platformlarına önemli ölçüde hakim olduklarını, bununla birlikte dijital yeterlilik düzeyleri üzerinde demografik unsurların da etkili olduğu belirlenmiştir.

Kalınkara ve Sarı (2019) yaşlıların sosyal ağ kullanımları ve yalnızlık arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalarında, sosyal ağları kullanan yaşlıların daha fazla yalnız yaşayanlar olduğu belirlenmiş ve sosyal ağ boyutlarından iletişim kurma ile sosyal yalnızlık ve sosyal ağ boyutlarından işbirliği sağlama ile duygusal yalnızlık arasında negatif ilişkiler saptanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, yaşlıların sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin saptanmasıdır.

2.YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı, 65 yaş üstü bireyler için yönelik olarak, sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Ayrıca yaşlıların sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeylerinin saptanması ve sanal ortam yalnızlığının yaşlıların internet bağımlılığına ve yaşam doyumuna etkisinin belirlenmesi de çalışmanın amaçları arasındadır.

Ayrıca araştırmanın diğer alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- 65 yaş üstü bireylerin sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeylerinin belirlenmesi,
- Bazı sosyo-demografik özelliklere göre sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki farklılıkları belirlemek,
- Sanal ortam yalnızlığının yaşam doyumu ve internet bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemek,
- İnternet bağımlılığının yaşam doyumu üzerindeki etkisini belirlemektir.

Çalışmanın hipotezleri ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- H1: Sanal ortam yalnızlığı ile sosyo-demografik özellikler arasında (Cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, kronik hastalık ve genel olarak yaşamdan memnuniyet) anlamlı bir fark vardır.
- H2: İnternet bağımlılığı ile sosyo-demografik özellikler arasında (Cinsiyet, medeni durum,

eğitim durumu, kronik hastalık ve genel olarak yaşamdan memnuniyet) anlamlı bir fark vardır.

H3: Yaşam doyumu ile sosyo-demografik özellikler arasında (Cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, kronik hastalık ve genel olarak yaşamdan memnuniyet) anlamlı bir fark vardır.

H4: Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H4a: Sanal Sosyalleşme boyutunun yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H4b: Sanal paylaşım boyutunun yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H4c: Sanal yalnızlığının yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H5: Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H5a: Sanal Sosyalleşme boyutunun internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H5b: Sanal paylaşım boyutunun internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H5c: Sanal yalnızlığının internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H6: İnternet bağımlılığının yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

60+ Tazelenme Üniversitesi Akdeniz Üniversitesinde yaşları farklı olan (50 ve daha ileri yaşlardaki) bireylerin eğitim aldıkları görülmüştür. Bununla birlikte katılımcılardan sadece 65 yaş ve üzeri olan öğrencilere anket uygulanmıştır. Bu nedenle bu çalışmada 60+ Tazelenme Üniversitesi Akdeniz Üniversitesinde eğitim gören ve 18-22 Mart 2019 tarihleri arasında derslere aktif olarak katılan ve yaşları 65 yaş ve üzeri olan 150 kişi araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Bu tarihler arasında gönüllü olarak ankete katılan 65 yaş ve üzeri toplam 112 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu sayı % 5 güven aralığında yeterli görülmektedir (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>).

Veri Toplamada Kullanılan Anketler

Araştırmada sosyo demografik özelliklere ilişkin 5 soru sorulmuş ayrıca 8 maddeden oluşan İnternet bağımlılığı ölçeği, 5 maddeden oluşan yaşam doyumu ölçeği ve 20 maddeden oluşan sanal ortam yalnızlığı ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeklere ilişkin bilgiler şu şekildedir:

1.İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ): 65 yaş üzeri bireylerin internet bağımlılığını ölçmek amacıyla Young (1998) tarafından geliştirilen 8 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Bayraktar (2001) tarafından gerçekleştirilmiş ve güvenilirlik değeri =0,910 olarak belirlenmiştir. Ölçeğe verilen cevaplar 5'li

likert tipinde “kesinlikle katılmıyorum” ve kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanmıştır.

2.Yaşam Doymu Ölçeği: 65 yaş üstü bireylerin yaşam doyumunu belirlemek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen beş maddeden oluşan “Yaşam Doymu Ölçeği (Satisfaction with Life Scale)” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından gerçekleştirilmiş ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı $\alpha=0,88$ olarak saptanmıştır. Ölçek 5’li likert türünde “hiç katılmıyorum” ve “tamamen katılıyorum” arasında değişmekte ve puanlanmaktadır (Dağlı & Baysal, 2016).

3.Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği (SOYÖ): 65 yaş üstü bireylerin sanal ortamlarda yalnızlık düzeylerini belirlemek ve sanal ortamların bireylerin yalnızlaşma durumlarına etkilerini belirlemek amacıyla Korkmaz ve ark. (2014) tarafından geliştirilen ve geçerliliği yapılan “Sanal Ortam Yalnızlığı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5’li Likert

tipinde “(1) Hiç yansıtıyor”, “(2) Çok az yansıtıyor”, “(3) Kısmen yansıtıyor”, “(4) Çok yansıtıyor” ve “(5) Tamamen Yansıtıyor” şeklinde puanlanmıştır. Ölçek “Sanal Sosyalleşme”, “Sanal Paylaşım”, “Sanal Yalnızlık” olmak üzere üç boyuttan ve 7 adet olumsuz, 13 adet olumlu ifade olarak toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek boyutlarının güvenilirlik değerleri ise 0,614 ile 0,842 arasında değişmektedir (Korkmaz vd., 2014). Çalışmamızda “sanal ortamda arkadaşım yok” ve “sanal ortamda kimse beni ilgilendirmiyor” maddeleri ölçeğin boyutlarının güvenilirliği düşürdüğünden bu maddeler kapsam dışı bırakılmış ve toplam 18 maddeden oluşan ifadeler kullanılarak analiz edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 programı aracılığıyla ortalamalar, ANOVA testi, bağımsız örneklem t testi, korelasyon ve regresyon analizlerinden faydalanılmıştır.

Tablo 1. Ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	Cronbach's Alpha (α)	Madde sayısı	Ort.	Std. Sapma	Min.	Max.
Sanal Ortam Yalnızlığı Ölçeği (genel)	0,824	18	2,80	0,66	1,28	4,67
Sanal Sosyalleşme	0,821	7	3,02	0,90	1,00	5,00
Sanal Paylaşım	0,918	7	2,19	1,06	1,00	5,00
Sanal Yalnızlık	0,803	4	3,48	1,08	1,00	5,00
İnternet Bağımlılığı	0,867	8	1,73	0,74	1,00	5,00
Yaşam Doymu	0,881	5	3,66	0,88	1,00	5,00

Çalışmamızda ölçeklere ilişkin güvenilirlik değerleri yüksek bulunmuştur ($>0,70$). Katılımcıların ölçeklere verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde, sırasıyla yaşam doymu düzeyleri (3,66), sanal yalnızlık (2,80) ve internet bağımlılığı (1,73) olarak belirlenmiştir. Buna göre yaşam doymu düzeylerinin yüksek olduğu, sanal ortam yalnızlığının orta olduğu ve internet bağımlılığı düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Ayrıca sanal ortam yalnızlığı ölçeği boyutlarından sanal yalnızlık boyutunun (3,48) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, sanal sosyalleşme (3,02) ve sanal paylaşım (2,19) boyutlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Buna göre 65 yaş ve üzeri bireylerin sanal ortamda paylaşımları daha düşüktür. Sanal ortamlardaki sosyalleşme düzeyleri daha yüksekken sanal ortamlardaki yalnızlık düzeylerinin ise en yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgilerin dağılımı

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	75	67,0
	Erkek	37	33,0
Medeni durum	Evli	59	52,7
	Bekar	53	47,3
Eğitim durumu	Lise ve altı	52	46,4
	Ön lisans	27	24,1
	Lisans ve lisansüstü	33	29,5
Kronik Hastalığınız var mı?	Var	71	63,4
	Yok	41	36,6
Genel olarak Yaşamdan memnuniyet düzeyi	Düşük ve Orta	16	14,3
	İyi	74	66,1
	Çok iyi	22	19,6
Toplam		112	100,0

3.BULGULAR

Araştırmaya katılan 65 yaş ve üzeri olan yaşlıların % 67'sinin kadın, % 52,7'sinin evli olduğu, % 46,4'ünün lise ve altı eğitim düzeyine sahip olduğu, % 63,4'ünün kronik bir hastalığı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların % 66,1'i genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeylerini iyi olarak belirtmişlerdir (Tablo 2).

Sosyo-demografik özelliklere göre sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeyleri ANOVA testi ve bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre katılımcılar arasında sosyo-demografik özelliklerine göre:

- Cinsiyet, medeni durum ve eğitim açısından sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve

yaşam doyumu düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

- Kronik hastalığa sahip olma açısından sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
- Kronik hastalığa sahip olma açısından yaşam doyumu düzeylerinde ise farklılık belirlenmiştir. Kronik hastalığa sahip olmayanların yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Başka bir ifadeyle kronik hastalığı olmayan 65 yaş üzeri bireylerin yaşam doyumu düzeyleri daha yüksektir.

Tablo 3. Sosyo-demografik özelliklere göre sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeyleri (Bağımsız örneklem t testi sonuçları)

Değişkenler		Sanal yalnızlık				İnternet bağımlılığı				Yaşam doyumu			
		Ort.	Std. Sapma	t	P	Ort.	Std. Sapma	T	P	Ort.	Std. Sapma	t	P
Cinsiyet	Kadın	2,78	0,66	-0,434	0,665	1,75	0,83	0,382	0,704	3,65	0,90	-,095	,924
	Erkek	2,84	0,66			1,69	0,52			3,67	0,86		
Medeni durum	Evli	2,86	0,64	0,989	0,325	1,72	0,69	-0,196	0,845	3,69	0,60	0,342	0,733
	Bekar	2,73	0,67			1,75	0,80			3,63	1,12		
Kronik Hastalık	Var	2,83	0,66	0,740	0,461	1,68	0,64	-0,955	0,342	3,53	0,92	-2,012	0,037*
	Yok	2,74	0,65			1,82	0,88			3,88	0,77		

*p<0,05

"Genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyleri" ile sanal ortam yalnızlığı arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bununla birlikte katılımcıların genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyleri ile internet bağımlılığı ve yaşam doyumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

İnternet bağımlılığı düzeyi, genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyi "düşük ve orta" olanlarda yaşamdan memnuniyet düzeyi "çok iyi" olanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşamdan memnuniyet düzeyi

düşük ve orta olanlarda internet bağımlılığı daha yüksektir.

Yaşam doyumu düzeyi, yaşamdan memnuniyet düzeyi "düşük ve orta" olanların, genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyi "iyi ve çok iyi" olanlara göre daha düşük çıkmıştır. Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşamdan memnuniyet düzeyi iyi ve çok iyi olanların yaşam doyumları daha yüksektir (Tablo 4). Bu bulgulara göre H1 hipotezi reddedilmiş, H2 ve H3 hipotezleri kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 4. Sosyo-demografik özelliklere göre sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu düzeyleri (ANOVA testi sonuçları)

Değişkenler		Sanal ortam yalnızlığı				İnternet bağımlılığı				Yaşam doyumu			
		Ort.	Std. Sapma	F	P	Ort.	Std. Sapma	F	P	Ort.	Std. Sapma	F	P
Eğitim Durumu	Lise ve altı	2,93	0,67	2,251	,110	1,76	0,71	2,331	,102	3,74	0,98	0,470	0,627
	Ön lisans	2,77	0,60			1,49	0,54			3,54	0,76		
	Lisans ve lisansüstü	2,62	0,64			1,89	0,89			3,64	0,82		
Genel olarak Yaşamdan memnuniyet düzeyi	Düşük ve Orta	2,5347	0,61359	1,590	0,209	2,0313	1,07384	3,357	0,038*	2,9125	1,20215	8,548	0,000*
	İyi	2,8356	0,61826			1,7669	0,70781			3,7270	0,73023		
	Çok iyi	2,8838	0,80323			1,4261	0,44764			4,0000	0,83723		

*p<0,01

Tablo 5. Sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu değişkenlerine ait korelasyon analizi bulguları

	1	2	3	4	5	6
1.Sanal Sosyalleşme	1					
2.Sanal Paylaşım	,714**	1				
3.Sanal Yalnızlık	-,221*	-,444**	1			
4.Sanal Ortam Yalnızlığı Ölçeği (genel)	,901**	,845**	-,031	1		
5.İnternet Bağımlılığı	0,152	0,318**	-,403**	,133	1	
6.Yaşam Doymu	,363**	,383**	-,192*	,364**	,041	1

** 0.01 düzeyinde anlamlı; * 0.05 düzeyinde anlamlı.

Tablo 5'de sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumuna ilişkin korelasyonlar yer almaktadır. Sanal ortam yalnızlığı ölçeği boyutlarından sanal paylaşım ve sanal yalnızlık boyutu ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiler saptanmıştır. Sanal paylaşım boyutu ile internet bağımlılığı ($r=0,318$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre sanal paylaşım arttıkça internet bağımlılığının arttığı söylenebilir.

Sanal yalnızlık boyutu ile internet bağımlılığı arasında ($r= -0,403$) ise negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık boyutunda bir artış internet bağımlılığında azalışa neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle internet

bağımlılığında bir artış olması sanal yalnızlık boyutunda bir azalışa neden olmaktadır.

Yaşam doyumu ile sanal ortam yalnızlığı ölçeğinin boyutlarından sanal sosyalleşme ($r=0,363$), sanal paylaşım ($r=0,383$) ve sanal yalnızlık (genel) ($r=0,364$) arasında pozitif ve anlamlı korelasyon saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık boyutlarından sanal sosyalleşme ve sanal paylaşımın artması ve sanal ortam yalnızlığının (genel) artması yaşam doyumunda bir artışa neden olmaktadır.

Sanal yalnızlık boyutu ile yaşam doyumu ($r=-0,192$) arasında ise negatif ve anlamlı korelasyon saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık boyutundaki bir artış yaşam doyumunda azalışa neden olmaktadır.

Tablo 6. Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının yaşam doyumuna etkisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Modelin özeti		ANOVA		Regresyon katsayıları			Sonuç
		R	R ²	F	P	Beta	t	P	
1.Sanal Sosyalleşme	Yaşam doyumu	0,333	0,111	6,920	0,000	0,204	2,184	0,030	H4a Kabul
2.Sanal Paylaşım						0,170	1,759	0,080	H4b Ret
3.Sanal Yalnızlık						0,018	0,231	0,818	H4c Ret

Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının yaşam doyumuna etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yaşam doyumunun % 11'i ($R^2=0,11$) sanal sosyalleşme boyutu tarafından açıklanmaktadır. Sanal sosyalleşmenin yaşam doyumu üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır ($\beta=0,204$, $t=2,184$). Sanal ortam yalnızlığı ölçeği boyutlarından sanal paylaşım ve sanal yalnızlığın ise yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır (Tablo 6). Buna göre sanal sosyalleşmenin artması yaşam doyumunda da artışa neden olmaktadır.

Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının internet bağımlılığına etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İnternet bağımlılığının yaklaşık %22'si ($R^2=0,217$) sanal

paylaşım ve sanal yalnızlık boyutları tarafından açıklanmaktadır. Sanal paylaşımın internet bağımlılığı üzerinde ve pozitif ve anlamlı bir etkisi saptanmıştır ($\beta=0,310$, $t=3,421$). Sanal yalnızlık boyutunun ise internet bağımlılığı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi saptanmıştır ($\beta=-0,331$, $t=-4,590$). Buna göre sanal paylaşım boyutu arttıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Buna karşın sanal yalnızlık boyutu arttıkça internet bağımlılığı azalmaktadır (Tablo 7).

İnternet bağımlılığının Yaşam doyumuna etkisini belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır. İnternet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisi anlamlı bulunmamıştır ($P>0,05$) (Tablo 8).

Tablo 7. Sanal ortam yalnızlığı boyutlarının internet bağımlılığına etkisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Modelin özeti		ANOVA		Regresyon katsayıları			Sonuç
		R	R ²	F	P	Beta	T	P	
1.Sanal Sosyalleşme	İnternet bağımlılığı	0,466	0,217	15,412	0,000	-0,155	-1,772	0,078	H5a Ret
2.Sanal Paylaşım						0,310	3,421	0,001	H5b Kabul
3.Sanal Yalnızlık						-0,331	-4,590	0,000	H5c Kabul

Tablo 8. İnternet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Modelin özeti		ANOVA		Regresyon katsayıları			Sonuç
		R	R ²	F	P	Beta	t	P	
İnternet Bağımlılığı	Yaşam Doyumu	0,057	0,003	0,552	0,458	-0,057	-0,743	0,458	H6 Ret

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın örneklemini, 60+ Tazelenme Üniversitesi Akdeniz Üniversitesinde eğitim gören ve yaşları 65 yaş üstü bireylerdir. Çalışmanın temel amacı 65 yaş üstü bireylere yönelik olarak, sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir.

Çalışmada katılımcıların sırasıyla yaşam doyumu düzeyleri (3,66), sanal yalnızlık düzeyleri (2,80) ve internet bağımlılığı düzeyleri (1,73) olarak belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olduğu, sanal yalnızlığın orta düzeyde olduğu ve internet bağımlılığı düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda ise 65 yaş üstü bireylerin sanal sosyalleşme düzeyi yüksek, sanal ortam yalnızlık düzeyi ise daha yüksek bulunmuştur. 65 yaş ve üzeri bireylerin sanal ortamda paylaşımları daha düşüktür. Buna göre katılımcıların sanal paylaşımları düşük olsa bile sanal sosyalleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte Kalinkara ve Sarı (2019) çalışmalarında yaşlıların sosyal ağ kullanım amaçlarının daha çok sırasıyla içerik paylaşma, iş birliği sağlama ve iletişim kurma olarak saptamışlardır. Ayrıca çalışmalarında yaşlıların sosyal yalnızlık düzeyleri duygusal yalnızlık düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların cinsiyet, medeni durum ve eğitim açısından sanal ortam yalnızlığı, internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasından anlamlı farklar saptanmamıştır.

Katılımcıların kronik hastalığa sahip olma açısından yaşam doyumu düzeylerinde farklılık belirlenmiştir. Kronik hastalığa sahip olmayanların yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Başka bir ifadeyle kronik hastalığı olmayan 65 yaş üzeri bireylerin yaşam doyumu düzeyleri daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca buna göre kronik hastalığa sahip olanların ise yaşam doyumu düzeylerinin

daha düşük olduğu söylenebilir. Araştırma bulgularımıza benzer olarak Erol ve arkadaşları (2016) yaşlıların kronik hastalığı olmayan yaşlıların yaşam doyumlarını daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada yaşlıların cinsiyet, medeni durum ve eğitim açısından yaşam doyumu ve genel yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiş ve bu bulgular da çalışmamızı desteklemektedir.

Çalışmamızda genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyleri ile sanal ortam yalnızlığı arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ancak katılımcıların yaşamdan memnuniyet düzeyi düşük ve orta olanlarda internet bağımlılığı daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların yaşamdan memnuniyet düzeyi iyi ve çok iyi olanların yaşam doyumları daha yüksek bulunmuştur.

Korelasyon analizi sonucunda, sanal ortam yalnızlığı ölçeği boyutlarından sanal paylaşım boyutu ile internet bağımlılığı ($r=0,318$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sanal paylaşım arttıkça internet bağımlılığının arttığı söylenebilir. Sanal yalnızlık boyutu ile internet bağımlılığı arasında ($r=-0,403$) ise negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık boyutunda bir artış internet bağımlılığında azalışa neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle internet bağımlılığında bir artış olması sanal yalnızlık boyutunda bir azalışa neden olmaktadır.

Yaşam doyumu ile sanal ortam yalnızlığı ölçeğinin boyutlarından sanal sosyalleşme ($r=0,363$), sanal paylaşım ($r=0,383$) ve sanal yalnızlık (genel) ($r=0,364$) arasında pozitif ve anlamlı korelasyon saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık boyutlarından sanal sosyalleşme ve sanal paylaşımın artması ve sanal ortam yalnızlığının (genel) artması yaşam doyumunda bir artışa neden olmaktadır.

Üçüncü boyut olan sanal yalnızlık boyutu ile yaşam doyumu ($r=-0,192$) arasında ise negatif ve anlamlı korelasyon saptanmıştır. Buna göre sanal yalnızlık

boyutundaki bir artış yaşam doyumunda azalış neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle yaşam doyumunu arttıkça sanal yalnızlık boyutunda yer alan durumlar (sanal ortamda ilişkilerin sahte gelmesi, kendini ifade etmekte zorlanma veya bu ortamda yanlış anlaşılma gibi) azalmaktadır.

Regresyon analizi bulgularına göre, sanal ortam yalnızlığı boyutlarından sanal sosyalleşmenin, yaşam doyumunu üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi saptanmıştır. Buna göre sanal sosyalleşmenin artması, yaşam doyumunda da artışa neden olmaktadır.

İnternet kullanımı, mevcut ilişkileri geliştirmek ve yeni sosyal bağlantılar kurmak için yapıldığında yalnızlığı azalttığını belirlemiştir (Nowland, 2018:70; Moody, 2001; Sum, Mathews, Hughes, & Campbell, 2008). Yukarıda ifade edildiği gibi, yaşam doyumunu olumsuz etkileyen faktörlerden en önemlilerinden biri de yalnızlıktır. Buna göre araştırma bulgularımızda sanal sosyalleşmenin artmasının yaşam doyumunu artırması, yaşlıların yalnızlığının azalmasında da katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Araştırmamızda sanal ortam yalnızlığı boyutlarından sanal paylaşım ve sanal yalnızlığın internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmıştır. Bununla birlikte Sanal paylaşımın internet bağımlılığı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi belirlenmişken, sanal yalnızlık boyutunun ise internet bağımlılığı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi saptanmıştır. Buna göre sanal paylaşım boyutu arttıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Buna karşın sanal yalnızlık boyutu arttıkça internet bağımlılığı azalmaktadır.

Ayrıca çalışmamızda internet bağımlılığının yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır. Literatürde yaşlılara yönelik internet bağımlılığı ile değil de daha çok internet kullanımlarına yönelik çalışmalara rastlanılmıştır. Bu çalışmalarda araştırma bulgularımızdan farklı olarak Şahin ve Yıldırım'ın (2019) araştırmasında yaşlı bireylerde internet kullanımı arttıkça yaşam doyumunun da olumlu etkilendiği saptanmıştır. Karavidas, Lim ve Katsikas (2005) yaşlıların bilgisayar kullanımının öz-yeterliği artırmaya ve bilgisayar kaygısını azaltmaya yardımcı olarak genel yaşam doyumunu düzeyini artırdığını ortaya koymuştur. Lissitsa ve Chachashvili-Bolotin, (2016) son 10 yıl içinde değişimleri incelemek için tekrarlanan kesitsel çalışmalarında, internet kullanan bireylerde yaşam doyumunun 18-64 yaşları arasında arttığını ve yaşlılar arasında ise sabit kaldığını belirlemişlerdir. İnternetin benimsenmesinin yaşam doyumunu arttırdığı belirlenmiştir. Buna karşın, Stepanikova, Nie ve He'nin (2010) çalışmalarında yaşlılarda internette harcanan zamanın yaşam doyumunu negatif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Sonuç olarak 65 yaş üstü bireylerin yaşam doyumlarının artmasında internet bağımlılığının katkısı olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte yaşlıların bağımlılık olmadan, sanal sosyalleşme amacıyla internet kullanımları onların yaşam doyumlarının artmasında ve yalnızlığın azalmasına olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir. Sanal

sosyalleşme sayesinde yaşlıların gerçek yaşamlarında da ilişkilerin ve etkileşimin artmasının sağlanmasında katkı sağlayabilir.

Yaşlıların sanal paylaşımlarının (resim, bilgi, görüş gibi paylaşımlarının artması) çok sık olması onları internet bağımlılığına götürebilmektedir. Ayrıca sanal ortamlarda yalnızlık arttıkça, başkalarıyla bir şeyler paylaşmayı tercih etmediklerinden yaşlıların internet bağımlılığının azalmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma 60+ Tazelenme Üniversitesi Akdeniz Üniversitesinde eğitim gören yaşlılarla sınırlıdır. Yaşlılara yönelik farklı daha geniş gruplara ulaşılarak yeni çalışmaların yapılması araştırma bulgularının geçerliliğine katkı sağlayacaktır. Ayrıca literatürde yaşlılara yönelik internet kullanımı ile ilgili çalışmaların olmasına karşın; bundan sonra yapılacak çalışmalar için yaşlılara yönelik internet bağımlılığı ile ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Yaşlıların internet bağımlılığı, yaşam doyumunu ve sanal ortam yalnızlığının birlikte çalışıldığı araştırmaların sınırlı olması, benzer çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğunun önemini göstermektedir.

Teşekkür

Bu araştırmanın yapılmasına olanak sağlayan 60+ Tazelenme Üniversitesi kurucusu Prof. Dr. İsmail Tufan'a ve araştırmaya gönüllü katılım gösteren 60+ Antalya Tazelenme Üniversitesi öğrencilerine teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Andrew, N., & Meeks, S. (2018). Fulfilled preferences, perceived control, life satisfaction, and loneliness in elderly long-term care residents, *Aging & Mental Health*, 22(2), 183-189, DOI:10.1080/13607863.2016.1244804
- Anlı, G. (2018). İnternet bağımlılığı: Sosyal ve duygusal yalnızlık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 389-397.
- Bayraktar, F. (2001). *Ergenlik Döneminde İnternet Kullanımının Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam doyumunu ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1250-1262
- Diener, E., Emmons, R, Larsen, R., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 1105-1117.
- Erol, S., Sezer, A., Şişman, F. N., & Öztürk, S. (2016). Yaşlılarda yalnızlık algısı ve yaşam doyumunu. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 60-69.
- Görgün Baran, A., Koçak Kurt, Ş., & Serdar Tekeli, E. (2017). Yaşlıların dijital teknolojileri

- kullanım düzeyleri üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, 1-24.
- Hill, R., Betts, L. R., & Gardner, S. E. (2015). Older adults' experiences and perceptions of digital technology: (Dis)empowerment, wellbeing, and inclusion. *Computers in Human Behavior*, 48, 415-423.
- Kalınkara, V., & Sarı, İ. (2018). Yaşlıların bilgi teknolojileri kullanımı ve yaşam doyumu potansiyel ve engeller, ergonomik yaklaşım. *Journal of Engineering Sciences and Design*, 6 (ÖS: Ergonomi 2017), 1-13. DOI: 10.21923/jesd.367367
- Kalınkara, V., & Sarı İ. (2019). Yaşlılarda sosyal ağ kullanımı ve yalnızlık ilişkisinin belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(1), 8-19.
- Kapıkıran, Ş. (2016). Yaşlılarda yalnızlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişki: Sosyal desteğin aracılık rolünün sınanması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 13-25.
- Karavidas, M., Lim, N. K., & Katsikas, S. L. (2005). The effects of computers on older adult users. *Computers in Human Behavior*, 21(5), 697-711.
- Korkmaz, Ö., Usta, E., & Kurt, İ. (2014). Sanal ortam yalnızlık ölçeği (SOYÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 144-159.
- Lissitsa, S. & Chachashvili-Bolotin, S. (2016). İnternet çağında yaşam doyumu - Son on yılda meydana gelen değişiklikler. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 54, 197-206.
- Moody, E. J. (2001). Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 393-401.
- Nowland, R., Necka, E. A., & Cacioppo, J. T. (2018). Loneliness and social internet use: Pathways to reconnection in a digital world? *Perspectives on Psychological Science*, 13(1), 70-87.
- Stepanikova, I., Nie, N. H., & He, X. (2010). Time on the internet at home, loneliness, and life satisfaction: Evidence from panel time-diary data. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 329-338.
- Sum, S., Mathews, R. M., Hughes, I., & Campbell, A. (2008). Internet use and loneliness in older adults. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 208-211.
- Şahin, D.S., Özer, Ö., & Yanardağ, M.Z. (2019). Perceived social support, quality of life and satisfaction with life in elderly people. *Educational Gerontology*, 45 (1), 69-77, DOI: 10.1080/03601277.2019.1585065
- Şahin, B., & Yıldırım, A. (2019). Yaşlı bireylerde internet kullanımı ile yaşam doyumu, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(2), 97-106.
- Özen, Ü., & Korukçu-Sarıcı, M. B. (2010). Yalnızlık olgusu ve sanal sohbetin yalnızlığın paylaşımına etkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 149-159.
- Şimşek, N., Küçük Öztürk, G., & Kaçmaz, H. Y. (2018). Yaşlılık ve yalnızlık. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 496-499.
- Tekedere, H., & Arpacı, F. (2016). Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 377-392.
- Temel, M., & Şişman, F. N. (2017). İletişim becerileri eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin sanal ve kişilerarası ilişkilerine etkisi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 171-179.
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?sessionid=2xn7pFGQlyhtGTVfhTTZ8WpHtQJ0Xmd1LzQsPCbqg56IT9NrPCgI-1055167819?id=30574>, Erişim Tarihi: 20.05.2020,
- Ümmet, D., & Ekşi, F. (2016). Türkiye'deki genç yetişkinlerde internet bağımlılığı: Yalnızlık ve sanal ortam yalnızlık bağlamında bir inceleme. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 29-53.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. S. (1999). Internet addiction: symptoms, evaluation and treatment. *Innovations In Clinical Practice*, 17, 19-31.

ARAŞTIRMA MAKALE

Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış¹

Arzu CILASUN KUNDURACI^{a,2}, Çiğdem ÇETİN^a, Müge SEVER^a, Selin KARAGÖZLER^a, Fatma GÜNTÜRKÜN^b & Nil TEKİN^c

^aYaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İzmir / Türkiye

^bUTHSC-ORNL, Center for Biomedical Informatics, University of Tennessee Health Science Center, Memphis, TN 38103, USA

^cNarlidere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, İzmir / Türkiye

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-6505-9738>

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-0585-6989>

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-7478-2816>

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-7070-9360>

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-0948-0413>

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-9300-2528>

ÖZET

Tıptaki ilerlemelerle birlikte uzayan yaşam süresi yaşlı nüfusunun genel nüfusa oranının giderek artmasına neden olmaktadır. Değişen toplumsal yapı ile birlikte artan yaşlı nüfusunun barınması ve bakımı toplumsal sorunlardan biri olmaya başlayınca kurumlarca üstlenilen bakım modelleri geliştirilmiştir. Yaşlı bakımının yapıldığı kurumsal bakım tesislerinin sayıları hızla artarken, bu tesislerde sunulan hizmetler gibi tesislerin mekansal niteliği de oldukça önemlidir. Yaşlıların zamanlarının büyük kısmını kapalı/iç mekânlarda geçirdiği göz önüne alındığında, kullanıcılarının ihtiyaç ve beklentisine uygun tasarlanmamış alanlar, yaşam kalitesini düşürür. Doğru tasarlanmış kurumsal bakım alanlarındaysa mekânla kullanıcının etkileşimi sayesinde yaşlı kullanıcılar hem psikolojik hem de sosyolojik yönde desteklenmiş olur. Bu çalışmada İzmir’de örnek olarak seçilen huzurevinde konaklayan toplamda 250 yaşlı ile gerçekleştirilen; psikolojik konfor, görsel konfor, ısı konfor ve yönlendirme konularını kapsayan anket sonuçları değerlendirilmiştir. Katılımcıların hem kaldıkları kurumsal bakım alanını değerlendirdiği hem de beklentilerini ifade ettikleri anket çalışmasının sonuçlarına göre ele alınan tesisten memnuniyet oranı %76 olarak ortaya çıkmıştır. Bu yayında anket sonuçları literatürden edinilen bilgilerle birlikte irdelenmiş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir. Sunulan önerilerin hem yaşlı dostu iç mekânların tasarlanmasında hem de başka yayınların hazırlanmasında katkı sağlaması hedeflenmektedir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 16 Mart 2020
Kabul 05 Haziran 2020

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlı, huzurevi, iç mekân, görsel konfor, ısı konfor, psikolojik konfor, yön bulma

Designing Elderly Friendly Interiors: From Users’ Perspective

ABSTRACT

Due to medical improvements, life expectancy is getting longer and the ratio of elderly population is getting bigger. As world’s population is ageing rapidly and family structure has dramatic changes, problems related to care is increasing. To solve the problem, (public, foundation or privately owned) professional care facilities have established to provide care and fulfill requirements of elderly. The services and care units of these facilities are quite important yet another important thing is the architectural features of these facilities. Since elderly spends most of their time in interior spaces, architecture plays an important role in their daily lives. An architectural design, which meets its users’ expectations, can enrich their life through psychologically and sociologically. Within this study, 250 elderly people who stay in a well-known care facility in Izmir have been chosen for survey study. They were asked for their expectations and evaluations of their facility in terms of psychological comfort, visual comfort, thermal comfort and wayfinding. According to the findings of the questionnaire the facility is 76% user friendly. The findings of this study could be used by further studies to thrive literature on elderly care facilities.

ARTICLE HISTORY

Received 16 March 2020
Accepted 05 June 2020

KEYWORDS

Elderly, care facility, interior space, visual comfort, thermal comfort, psychological comfort, wayfinding

1.GİRİŞ

Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin raporuna göre 2019 yılında her 11 kişiden 1’i 65 yaş üzeri iken, bu sayı 2050 yılında her 6 kişiden biri

olacaktır (United Nations Department of Economic and Social Affairs 2019). 2040 yılında dünyadaki yaşlı nüfusunun 1.3 milyara ulaşmış, toplam nüfusun yaklaşık %14’ünü oluşturması öngörülmektedir. 2008-2040 yılları arasında 80 ve üstü yaş grubunun, diğer yaş

¹ **Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi:** Cilasun Kunduracı, A., Çetin, Ç., Sever, M., Karagözler, S., Güntürkün, F., & Tekin, N. (2020). Yaşlı dostu iç mekânlar yaratmak: Kullanıcı gözünden bakış. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 36-47.

² Sorumlu Yazar e-mail: arzu.cilasun@yasar.edu.tr

gruplarına kıyasla % 160 artacağı tahmin edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Türkiye’de de nüfusun giderek yaşlandığı bilinmektedir. 2012 yılında % 7 olan yaşlı nüfus oranının, 2018 yılında % 8,8’e yükseldiği ve TÜİK verilerine göre 2039’da % 14’e, 2050 yılında % 20,8, 2075 yılında ise % 27,7’e ulaşacağı öngörülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu 2016, 2018). Tüm bu öngörülerden dolayı dünya çapında artan yaşlı nüfusu ve onların beklentilerini karşılamak adına çalışmalar başlatılmıştır ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşlanma, yaşlılık ve yaşlı bakımı kavramları halen belirsiz şekilde görünür değildir (Alaydın 2019).

Dünya üzerinde yaşlı nüfusunun hızla artması, bakımlarıyla ilgili taleplerin de artmasına neden olmuştur. Asıl olan, yaşlının kendi ortamında aktif, bağımsız ve kaliteli yaşaması olsa da, özellikle büyük kentlerdeki yaşlılar kendi evlerinde veya yakınlarının evlerinde kalma konusunda sorunlar yaşamaktadır. Ekonomik zorluklar, mekânsal yetersizlikler (alan darlığı, yaşlı bireyler için uyumsuz fiziksel şartlar, uygun medikal bakımın uygulanamaması), değişen aile yapısı ve yaşlının ev içi yaşama ayak yuduramaması vb. sorunlardan bazılarıdır. Bu sebeple artmakta olan yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına yanıt verecek ve bakım gereksinimlerini karşılayabilecek, kamuya ait ya da özel kurumsal bakım alanlarına (yaşlı bakımevi, huzurevi vb.) ihtiyaç duyulmaktadır. 2050 itibarıyla %11’den % 22’ye çıkması beklenen yaşlı nüfusunun yaklaşık yarısından fazlası kentlerde yaşadığından (Arun 2014) özellikle kentlerde yaşayan yaşlı nüfusuna yönelik bakım hizmetlerinin önemi büyüktür.

Özellikle kentlerde bireyler içinde buldukları sosyo-ekonomik yapının onlara sağladığı imkânlardan ya da getirdiği zorluklardan doğrudan etkilenmektedir. Benzer şekilde yapı ile fiziksel ve psikolojik olarak etkileşimde buldukları da bilinmektedir. Yaşlılar için bu etkileşimler, hastalık edinme ve sonucunda bağımlı kalma risklerinden dolayı daha da kritik bir hal almaktadır. Fiziksel, fizyolojik ve çevresel birçok faktör yaşlılarda hareketsizliğe neden olmaktadır. Mekân tasarımı ve uygulaması bağlamında bakıldığında, aktif ve sağlıklı yaşlanmada yaşlının yaşadığı mekânın iç mekân konfor koşullarının niteliği, yaşlının yaşam kalitesi için son derece önemlidir. Dolayısıyla fiziksel ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyan yaşlı nüfusun birebir etkileşimde olduğu (mevcut ve gelecekte yapılması planlanan) tesislerin tasarımı için kapsamlı analizler yapılmasına ihtiyaç vardır. Türkiye’de yaşayan yaşlı nüfus özelinde kurumsal bakım yapılarında iç mekân tercih ve beklentilerine yönelik veriler ortaya konmalıdır.

İç mekân tasarımı, bileşenlerinin çeşitliliği nedeniyle pek çok alt başlıkla incelense de, bu çalışma kapsamında hepsine yer verilememiştir. Özellikle artan yaş ile birlikte ortaya çıkan duyu kayıplarının bir sonucu olarak gündeme gelen mekânsal algıdaki değişimlerin incelendiği bu çalışmada;

- Evleri dışında bakım hizmeti alan yaşlıların tesisi benimsemesi (güven, aidiyet, mahremiyet, kontrol etme ihtiyacı açısından) *Psikolojik Konfor*

- Artan görme bozuklukları ve sebebiyle: *Görsel Konfor*
- Değişen sıcaklık beklentileri sebebiyle: *Isı Konfor*
- Gerileyen hafıza ile birlikte azalan yön bulma, yer değiştirme isteğini azaltmak için *Yönlendirme ve yer işaretleri* başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmada, huzurevlerinde kalanların iç mekândan memnuniyet ve beklentilerini incelemek için, seçilen kurumsal bakım alanında³ 250 yaşlı ile gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmiştir. Seçilen dört parametreye ilişkin beklenti ve memnuniyet sorularının olduğu anketin sonuçları literatürden edinilen bilgiler ile birlikte değerlendirilip, ilgili başlıklar altında öneriler sunulmuştur.

İç Mekânda Yaşlı Gözüyle Psikolojik Konfor

Yaşlıların mekânsal memnuniyetlerinde fiziksel ve psikolojik etmenlerin birbirleriyle oldukça yakın bir ilişki içinde oldukları görülmektedir (Güç 2010). Yaşlılık süresince yaşanan sıkıntıların, yeti kayıplarının yaşlılar üzerinde oldukça yüksek düzeyde kaygı ve stres yarattığı, dolayısıyla fiziksel ve psikolojik parametrelerin bu stresi azaltıcı yönde mekâna katkı sunması gerektiği savunulmaktadır. Mekân tasarımının strese olan etkisini inceleyen birçok çalışma, konuyu özellikle sağlık iç mekânları özelinde değerlendirmektedir. Bu bağlamda, Wu ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, sağlık iç mekânlarında bireyin içinde bulunduğu belirsizliğin, etrafına karşı duyduğu yabancıliğin strese neden olduğu ancak tasarım faktörleri tarafından bu stresin azaltılabileceği savunulmaktadır (Wu, Robson & Hollis, 2013). Yaşlılarda depresyon, demans ve hafif kognitif bozukluklar başlıkları altında yapılan bir diğer çalışmada (Dokuzcan 2014); bir hizmet merkezinde kalıyor olmak, seveceği bir uğraşla ilgileniyor olmak gibi birçok etkenin yaşlıların psikolojik sağlıkları üzerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Ulrich destekleyici tasarım teorisinde bireyin iyi olma halinin desteklenmesinde bireyin, çevre üzerindeki kontrol hissini, sosyal desteğe ulaşımının ve pozitif dikkat dağıtıcıların öneminden bahsetmektedir (Ulrich 1991). Ulrich’in teorisine paralel başka çalışmalar da, iç mekânda yapılan sanat uygulamaları, renk kullanımları, aydınlatma vb. ile güvenli, ergonomik, doğaya yakın ortamların bireylerin sağlığı üzerinde olumlu etkiler yarattığını ileri sürmektedirler (Dijkstra, Pieterse & Pruyn, 2008; Ghazali & Abbas, 2011; Ulrich, 1991).

İç Mekânda Yaşlı Gözüyle Görsel Konfor

Sağlıklı genç bir göz ile yaşlı bir göz arasında görme yeteneği anlamında önemli farklılıklar söz konusudur. Örneğin 80 yaşındaki ortalama sağlıklı bir gözün iyi bir görüş için, 20 yaşındaki sağlıklı bir gözden yaklaşık 10 kat fazla aydınlık düzeyine ihtiyacı vardır (Figueiro 2001). Aydınlık düzeyine ek olarak, yaşlılarda sıklıkla görülen bir göz rahatsızlığı olan katarakta kısa dalga boylarındaki (mavi) ışıkları görmede zorluk yaşanırken, sarı ve turuncular daha baskın olarak görülür (Dalke, Littlefair, Loe & Camgöz 2004). Özellikle de mavi ve mavimsi yakın renklere olan hassasiyet azalır.

³ Kurumun talebi nedeniyle kurum ismi gizli tutulmuştur.

Ayrıca yaşlı gözler kontrastları daha zor algılar, gözün adaptasyonu ve renk ayrımı zorlaşır (Heiting 2017). Bu gibi görsel sağlık sorunları, yaşlıların yaşayacağı yerlerde aydınlatma tasarımı yapılırken mutlaka göz önüne alınmalıdır.

Günüşiği ise insanlarda görme eylemine ek olarak foto-biyolojik olarak salgılanan hormonlar sayesinde senkronize olmayı (sirkadiyen ritmin kurulmasını) sağlayarak zaman dilimlerinin anlamakta yardımcı olup, uyku düzenini etkilediği bilinmektedir (Brawley, 2009; Noell-Waggoner, 2006; White, Israel & Wilson 2013). Sirkadiyen ritim ile senkronize olmanın sekteye uğradığı durumlarda Alzheimer, Parkinson ve Huntington gibi nörodejeneratif hastalıklar, kronik iltihap, kanser ve metabolik hastalıkların daha sık yaşandığı bilinmektedir (Duffy, Zitting & Chinoy 2016; Hood & Amir 2017). Dolayısıyla özellikle yaşlıların konakladığı alanlarda gün ışığının varlığı önem kazanmaktadır.

Yaşlı kullanıcılarda gözler sağlıklı olsa bile kullanıcının başka sağlık sorunları da aydınlatma tasarım kararlarında önemli rol oynayabilir. Örneğin işitme engelli bir bireyin iletişime geçtiği kişinin dudaklarını rahatlıkla okuyabilmesi için, karşısındaki kişinin yüzünün doğru aydınlatılması ve ağız çevresinde gölge düşmemesi gereklidir. Aydınlatma elemanlarının ve bileşenlerinin konumu da görsel konforu zedeleyebilir; örneğin, bedensel engelli bireyler, standart yüksekliğe yerleştirilmiş aydınlatma elemanlarını kontrol eden anahtarlara erişmekte zorlanabilir (Savut 2007). Benzer şekilde tekerlekli sandalye kullanıcıları düşünülmeden yerleştirilen aydınlatma elemanları, onların görüş alanı içinde kamaşma ya da istenmeyen yansımaya sebep olabilir. Dolayısıyla yapılan aydınlatma tasarımının farklı ihtiyaçları olan yaşlı kullanıcı profilleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gereklidir.

İç Mekânda Yaşlı Gözüyle Isıl Konfor

Isıl (termal) konfor, ısı çevreden memnun olma durumudur (American Society of Heating 2017). Bireyin iç mekândaki ısı konfor durumunu belirleyen çevreden bağımsız özelliklerden aktivite seviyesi, giysi durumu özelliklerini etkileyen yaş ve cinsiyet parametreleri önem kazanmaktadır. Isıl konfor bireyleri fiziksel, ruhsal ve sağlık açısından etkileyen bir parametre olup, konforsuz hisseden kişilerin mekânda bulunmak istememekte, bulunduğu ise fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etkilenmektedir (Schellen, Lichtenbelt, Loomans & Toftum, 2010). Yapılan çalışmalarda yaşlıların gençlere göre ısı tercihlerinin farklı olduğu (Enomoto-Koshimizu, Isoda & Yanase 1997; Hoof & Hensen, 2006; Schellen et al., 2010), yaşlıların gençlere göre 2K daha yüksek ortam sıcaklığını tercih ettiklerini ortaya konmuştur (Hoof & Hensen 2006). Garssen'in yaptığı çalışmaya göre yaşlılar, soğuk hava ve sıcak hava dalgaları sırasında "ortak" sıcaklık aralığının dışındaki termal çevre koşullarına gençlere göre karşı nispeten hassastırlar (Garssen, Harmsen & De Beer, 2005). Düşük aktivite seviyesine bağlı olarak metabolizma hızının düşmesi ve yaş ile birlikte azalan vücut ısısının kontrolü sebebiyle yaşlıların genel olarak daha sıcak ortamlara ihtiyaç duydukları bilinmektedir.

Günümüzde zamanın yaklaşık % 90'ını iç mekânlarda geçiren bireylerin sağlıklarını ve yaşamlarını etkileyen en önemli konfor parametrelerden biri ısı konfordur.

Yaşlıların ısı konfor koşullarının sağlanamadığı durumları inceleyen çalışmalarda (Bills & Soebarto, 2015; Hoof, Kort, Hensen, Duijnste & Rutten, 2010, 2017; Hwang & Chen, 2010; Mendes, Pereira, Mendes, Aguiar, Neves, Silva, Batterman & Teixeira, 2013, 2015; Yang, Nam & Sohn, 2016) bu durumun hipotermi, hipertermi ve zatürre gibi hastalıklara yol açtığı görülmektedir. Ayrıca birçok yaşlı yaz veya kış aylarındaki aşırı hava koşullarına daha az hassasiyet göstermekte ve bu nedenle daha savunmasız kalıp çeşitli sağlık problemleri yaşamaktadırlar. Yaşlıların hem psikolojik hem de fiziksel açıdan sağlıklı olmaları için ısı konforda hissedecekleri mekânlarda yaşamlarını sürdürmelerini gerekmektedir.

İç Mekânda Yaşlı Gözüyle Yönlendirme ve İşaret Sistemleri

Yönlendirme (yön bulma) ve işaret sistemleri; hastane, bakım evi gibi yoğun kullanım alanları barındıran ve karma fonksiyonlara sahip yapı grupları açısından önemli bir konudur. Passini (1984) yön bulmanın tanımını yaparken yönlendirme ve işaret sistemleri olarak adlandırılan çevresel grafiklerin tasarımında temel kaygının; bir yerden başka bir yere gitmeyi hedefleyen kullanıcının son konuma en kolay şekilde varmasını sağlamak olduğunu belirtir (Passini 1984). Bu çevresel grafikler, kullanıcının kendini bulunduğu alan içinde konumlandırmasını sağlayan ve güzergâhlarını oluşturmalarına yardımcı olan bir dizi işaret ve grafik şemalardan oluşur. İleri yaştaki kullanıcılar için, özellikle karmaşık fonksiyonlu yapılarda, hedefledikleri yerlere varabilmelerinde iyi tasarlanmamış, mekân tasarımı ile bir bütünlüğe sahip olarak çalışmayan yönlendirme ve işaret sistemleri büyük problemlere yol açar.

Özellikle yaşlı kullanıcılar buldukları yerden hedef noktasına giderken harcadıkları çaba minimum olduğunda fiziksel ve psikolojik açıdan kendilerini iyi hissediler. Bilişsel ve duyuşsal kabiliyetlerin ileri yaşla birlikte zayıflaması nedeniyle yaşlı kullanıcılar için yön bulma eylemi zorlu bir probleme dönüşür (Lee, 2010). İleri yaşlı kullanıcıların huzurevi gibi karmaşık yapılarıdaki deneyimlerinde; koridor kesişim noktaları, dikey sirkülasyon araçları (merdiven, asansör gibi), servis mekânları ve acil durum çıkışlarının yönlendirme ve işaret sistemleri tasarımında net bir şekilde ifade edilmemesi bireylerin bu yaşam alanlarındaki konforunu ve hareketliliğini azaltır ve kaybolma korkusu yaşamalarına sebep olur (Brown, Wright & Brown, 1997; Corlett, Manenica & Bishop, 1972; Netten, 1989; O'Neill, 1991).

2.YÖNTEM

Çalışmada; İzmir'de yer alan bir kurumsal bakım alanında kalan yaşlıların iç mekân kalitesinden memnuniyet durumlarını ve beklentilerini anlamak için farklı (açık, kapalı uçlu ve sıralamalı) soru tiplerinden oluşan toplamda 47 sorulu anket gerçekleştirilmiştir. İncelenen huzurevi, İzmir'de en fazla yaşlının konakladığı, farklı oda tiplerinin bulunduğu kamuya ait tesis olduğundan dolayı tercih edilmiştir. Seçilen huzurevinde 2017 yılı içerisinde konaklayan kullanıcıların toplam sayısı üzerinden, kullanıcı memnuniyet oranı 0,5 olarak kabul edilerek uygulanması gereken anket sayısı 250 olarak belirlenmiştir. Yatağa bağımlı, tanısı olan

veya olmayan bilişsel fonksiyon bozukluğu bulunan kullanıcılar çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Hazırlanan anket, bu yayının yazarları ve gönüllü anketörler tarafından seçilen huzurevinde konaklayan katılımcılarla Nisan 2018'de yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Çalışma gizlilik ve mahremiyet esaslarına sadık kalınarak yürütüldüğü için katılımcıların kişisel bilgileri alınmamıştır.

Ayrıca bu çalışma; pilot çalışma niteliği taşıdığından, dâhil edilen katılımcı ve tesis sayısı az tutulmuş, anket

çalışması farklı fiziksel/iklimsel koşullar altında tekrar edilmemiş ve katılımcıların soru sayısı-detayı arttıkça verdiği yanıtların güvenilirliğinin azalmasından dolayı iç mekan parametresi bağlamında da kısıtlamalara gidilmiştir. Anket kapsamında seçilen 4 iç mekân parametresi ve onların alt başlıkları ayrı ayrı incelenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Anket kapsamında ele alınan iç mekân konfor parametreleri ve alt başlıkları

Psikolojik Konfor	Görsel Konfor	Isıl Konfor	Yön Bulma
<ul style="list-style-type: none"> •Aidiyet •Güven •Kontrol Etme İsteği •Mahremiyet 	<ul style="list-style-type: none"> •Günüşiği •Yapay Aydınlatma •Kontrol 	<ul style="list-style-type: none"> •Sıcaklık •Nem •Hava kalitesi 	<ul style="list-style-type: none"> •Tasarım •Konumlandırma •İçerik

Yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler lisanslı istatistik programı SPSS 22'e girilerek değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle çalışma kapsamında geliştirilen anketin güvenilirliğinin test edilmesinde Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Cinsiyet, eğitim düzeyi, bağımlılık durumu, hastalık durumu vb. arka plan değişkenlerin memnuniyet faktörleri üzerindeki etkisini incelemek adına geleneksel istatistiksel yöntemlerden faydalanılmıştır.

3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Psikolojik Konfor

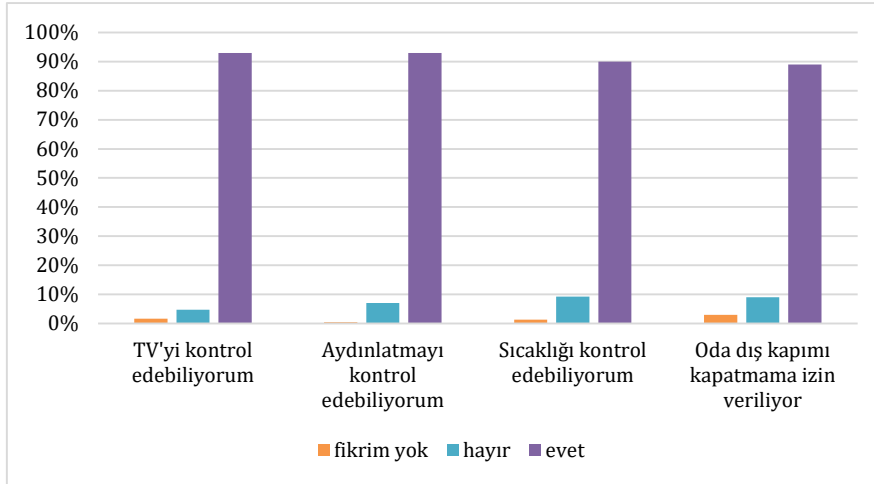
Kişisel eşyalarının odalarında olmasının *aidiyet* duygusunu artırıp kaygıları azalttığı bilindiği için (Hoof, Janssen, Heesakkers, van Kersbergen, Severijns, Willems, Marston, Janssen & Nieboer, 2016), yaşlılara günlük yaşamlarında kullandıkları özel eşyalarını (saat, resim çerçevesi gibi) odaya ve sosyal alana koyup koymadıkları sorulmuş; alınan cevaplara göre % 80'inin bu konuda herhangi bir sorun yaşamadığı ve tesise olan aidiyet duygularının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşadıkları yerdeki aidiyet duygusunu pekiştirmek için yaşlılara özel eşyalarını koyabilecekleri (sehpa, raf, pano gibi) alanların yaratılması önemlidir.

Güven hissi sorulduğunda; yaşlıların % 93'ünün odalarını başkasıyla paylaştıkları takdirde tedirgin hissettikleri görülmüştür. Güven kavramının iç mekân malzeme

seçimleriyle ilişkisine bakıldığında; oda zemin malzemesinden memnun olmayan (% 91), sosyal alan zemin malzemesinden memnun olmayan (% 90), fiziksel engellerin (halı, yükseklik farkı, kablo vb.), tutunma bantlarının/barlarının eksikliğinden kaynaklanan düşme korkusu yaşayan (% 86) katılımcıların aynı zamanda kendilerini tesiste güvende hissetmedikleri anlaşılmıştır. Yaşlıların güvende hissetmesi için malzeme seçimi ve mekân içi düzenlemeleri dikkatlice yapıp, odaların tek kişilik planlanması önemlidir.

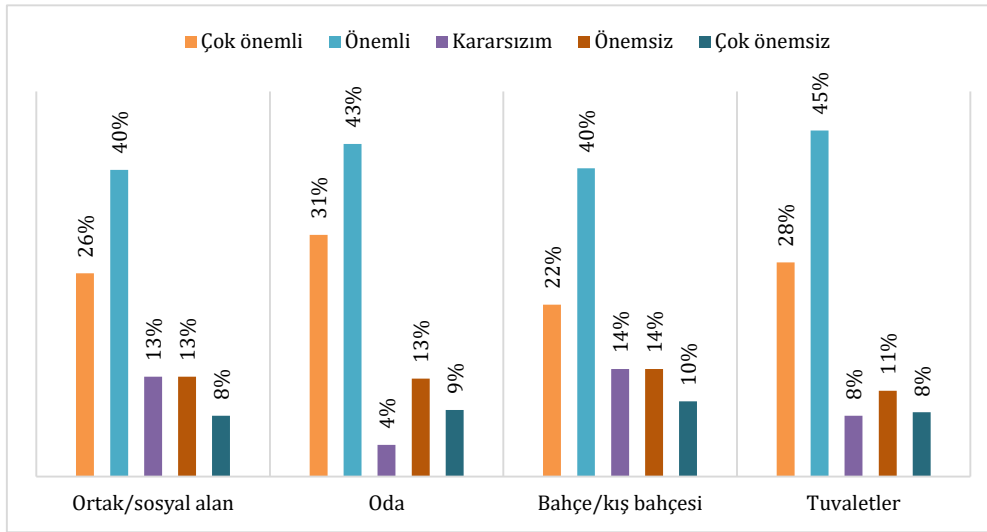
Mahremiyet kavramı ile sosyal destek kavramının ilişkisi bağlamında katılımcıların % 76'sı odalarında, % 73'ü sosyal alanlarda ailesiyle rahatça görüşemediğini ve mahremiyet konusunda sorun yaşadığını belirtmiştir. Yaşlılar için aileleri ziyarete geldiğinde, görüşülen alanlarda görsel ve işitsel mahremiyetin sağlanması mekânsal memnuniyet açısından değerlidir.

Kullanıcıların *kontrol etme* yetisinin mekânsal memnuniyetlerinin artması üzerine etkisini değerlendirmek için sorulan sorularda; kullanıcıların % 93'ünün televizyonu, aydınlatma elemanlarını (% 93), oda içi sıcaklığını (% 90) ve oda dış kapısını (% 89) kontrol edebildikleri görülmüştür (Tablo 2). Yaşın ilerlemesiyle yaşanan kas güçsüzlüğü, ağrı ve acı eşiği düşmesi gibi nedenlerle yaşanan zorluğun olumsuz etkilerinin, çevrelerini kontrol yetilerinin artırılmasıyla azaltılabilir.

Tablo 2. Kontrol etme durumuna dair parametrelerin durum analizi**Görsel Konfor**

Katılımcılardan hangi hacimlerin aydınlatma açısından daha önemli buldukları sorulduğunda, en çok "önemli" ve "çok önemli" seçimini yaptığı alanların odalar (% 74) ve tuvaletler (% 73) olduğu görülmektedir (Tablo 3). Sonuçlar ile paralel olarak Jansen ve arkadaşlarının

(2017) çalışmasında da belirtildiği gibi, gün içinde zamanlarının yaklaşık % 90'ını odaları ve ona bağlı birimlerde geçirdikleri için, odalardaki aydınlatma koşullarının önemsenmesi hem kullanıcı memnuniyeti hem de kazaların önlenmesinde önemli rol oynar (Jansen, Diegelmann, Schnabel, Wahl & Hauer, 2017).

Tablo 3. Mekân aydınlatmasında hacim türünün değerlendirilmesi

Literatürde, aydınlatmanın doğru kullanılmadığı alanlarda kullanıcıların güven, sağlık, konfor ve performanslarında eksikler olduğu görülmüştür (Kamali & Abbas, 2012; Mills, 2016; Vischer, 2004; Zuo & MaloneBeach, 2017). Katılımcılara aydınlatmanın yarattığı olumlu etkiler sorulduğunda; kendilerini iyi ve güvende hissetmelerini sağlaması (% 77 ve % 75), günün hangi saatinde olduğunun anlaşılması (% 69) ve uyku düzenlerinde günışığının etkili olduğunu (% 63) belirtmişlerdir. Yoksunluğunda uyku ve psikolojik problemler yaratan günışığının sirkadiyen ritimle senkronize olmadaki katkılarından dolayı, yaşlıların uzun zaman geçireceği alanlarda mutlaka yeterli miktarda günışığı sağlanması gerekmektedir.

Yaşla birlikte hem görme sorunları, ışığa/kamaşmaya hassasiyet, göz kaslarında bozulma ve gözbebeğinin

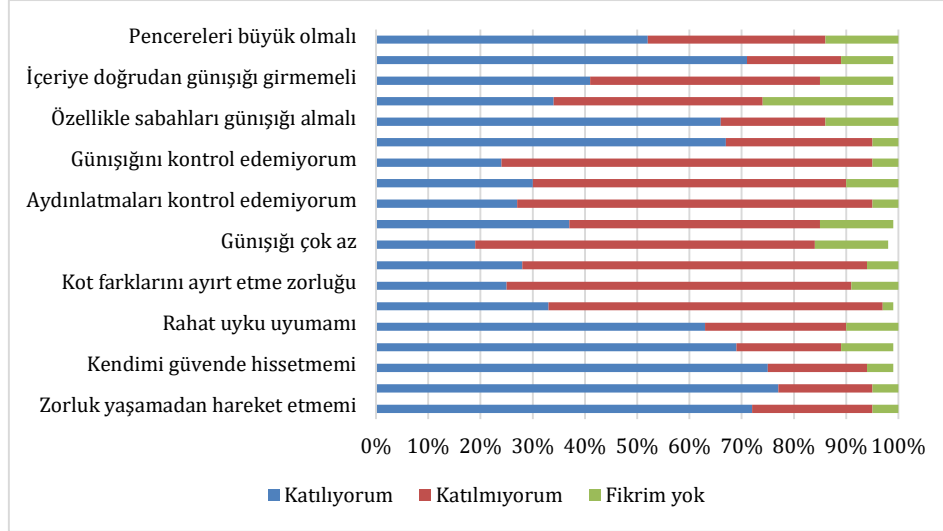
küçülmesinden kaynaklı daha fazla ışık ihtiyacı sıklıkla rastlanan sorunlardır. Ankette aydınlatma kaynaklı görsel konforsuzluklar sorulduğunda katılımcıların % 33'ü yeterince aydınlık bulmadığını, % 37'sinin ise günışığının fazla olduğunu belirtmiştir. Yaşanan diğer başlıca görsel konforsuzluklar ise ışık renklerinden memnuniyetsizlik (%30), kamaşma sorunu (% 28) ve aydınlatmaların kontrol edilememesi olduğu görülmüştür(%27). Dolayısıyla yaşlıların yaşayacağı alanlarda gölgeleme sistemlerinin bulunması ve ihtiyaç halinde kullanıcı tarafından kolaylıkla *kontrol* edilebiliyor olması oldukça önemlidir (Murray Alzheimer Research and Education Program, 2010).

Katılımcılara odalarında *günışığı* ile ilgili beklentileri (yönlenme, pencere boyutu ve gölgeleme durumu) sorulduğunda sırasıyla; odayı tam karartabilme(% 71), tüm gün günışığı alabilme-güney(% 67) ve sabahları

günüşiği alabilmenin-doğu (% 66) en yaygın beklentiler olduğu anlaşılmıştır (Tablo 4). Akşamüstü saatlerinde güneş alan (batı) odalar ise en az tercih edilen seçenek olmuştur. Güneşin geldiği saatler yönlenme ile ilgili olduğu için, bu soru ile dolaylı olarak kullanıcıların

tercih ettikleri yön anlaşılmasına çalışılmıştır. Yapıların yerleşimi yapılırken, istendiğinde tam karartılabilir bir gölgeleme sistemi ile birlikte, odaların yerleştirilmesinde özellikle Doğu ve Güney yönlerinin tercih edilmesi kullanıcı memnuniyetini arttırabilir.

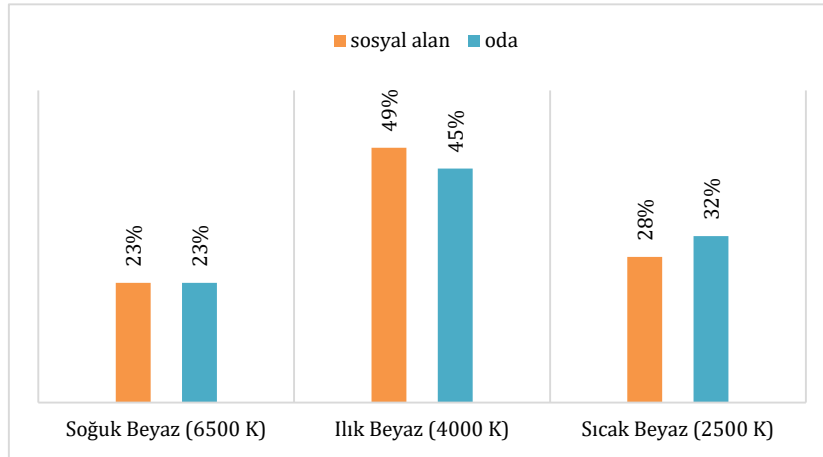
Tablo 4. Huzurevlerinde aydınlatmaya ilişkin beklenti ve memnuniyet analizi

Ortak alanlar ve odaları için *yapay aydınlatma* ışık rengi tercihlerini tespit etmek için kendilerine gösterilen 3 farklı ışık rengi (6500K-soğuk beyaz, 4000K-ılık, 2500K-sıcak beyaz) ile aydınlatılmış görsele bakarak tercihte bulunmaları istenmiştir. Katılımcıların hem

oda hem de sosyal alan için çoğunluğu ılık beyazı tercih ederken, ikinci olarak sıcak beyaz ve en az soğuk beyazı tercih ettikleri görülmüştür (Tablo 5). Işık rengi subjektif bir karar olduğu için, daha çok kullanıcıyı memnun etmek için ılık rengin kullanılması önerilir.

Tablo 5. Katılımcıların ışık rengi tercih dağılımı

Isıl Konfor

Yapılan anketin ısı konfor kısmı için ASHRAE'nin ısı konfor skalası kullanılmıştır (American Society of Heating 2017). Buna göre yapılan anket çalışmasında yaşlı bireylerin 1-7 arası değerler arasında değişen skaladan sıcaklık, nem ve hava hızı parametrelerinin değerlendirilmesi istenmiştir.

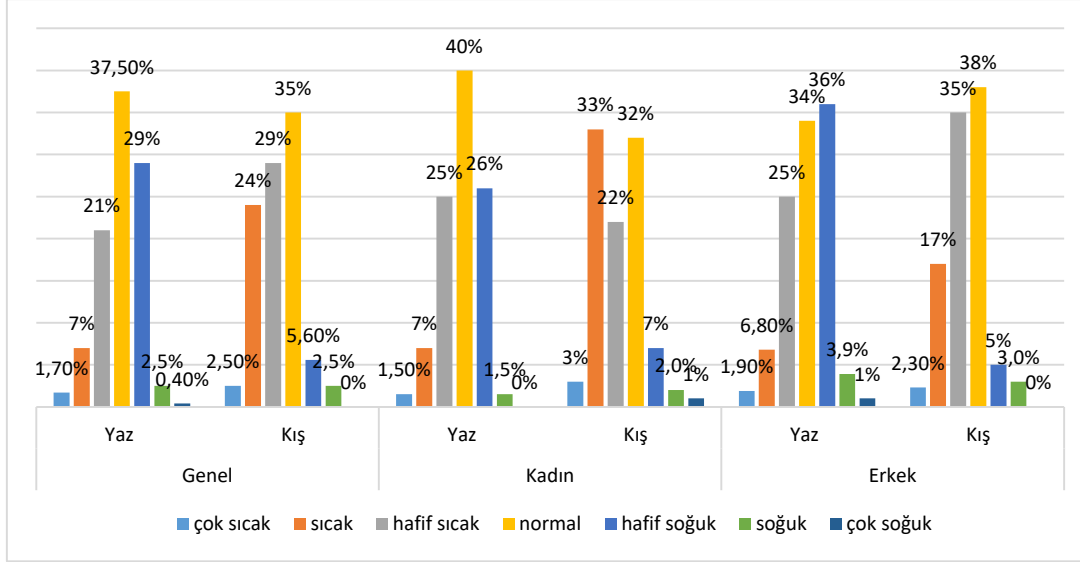
Katılımcıların, İzmir ili için farklı karakterlere sahip olan yaz ve kış aylarındaki iç mekan ortam sıcaklık tercihleri; yaz aylarında % 37,5 nötr ve % 29'ü hafif soğuk iken, kış aylarında ise % 35 nötr, % 29 hafif sıcak ve % 24 sıcak olmuştur (Tablo 6). Katılımcıların yaz ve kış

aylarında iç mekan ortam sıcaklığına yönelik beklentileri/tercihleri, cinsiyetleri ile ilişkilendirildiğinde kadınların % 40'ı yaz aylarında iç mekânın sıcaklığını nötr, % 26'sı ise hafif soğuk tercih etmektedir. Kış aylarında ise % 33'ü sıcak mekânları tercih ederken, % 32'si nötr ortamı tercih etmiştir. Erkeklerin yaz aylarında iç mekân sıcaklığı tercihi % 36 hafif soğuk, % 34 oranında normal olurken, kış aylarında % 38 nötr ve % 35 hafif sıcak mekânı tercih ettikleri görülmektedir. Yaz aylarında genel eğilim nötr olmasına rağmen, erkeklerde hafif soğuk tercih oranı daha yüksektir. Isıtma mevsimi olan kış mevsimindeyse kadınların erkeklerle

göre iç mekân ortam sıcaklığını daha yüksek tercih ettiği görülmektedir (**Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**). Dolayısıyla erkeklerin konakladığı odalar ile kadınların konakladığı odaların aynı sıcaklıkta olmasının

memnuniyet yaratmayacağı bu nedenle yaşlı bakım merkezlerinde zonlamanın yapılabileceği ısıtma-soğutma sistem tercihi ve kullanıcıların istenildiğinde müdahale edebilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

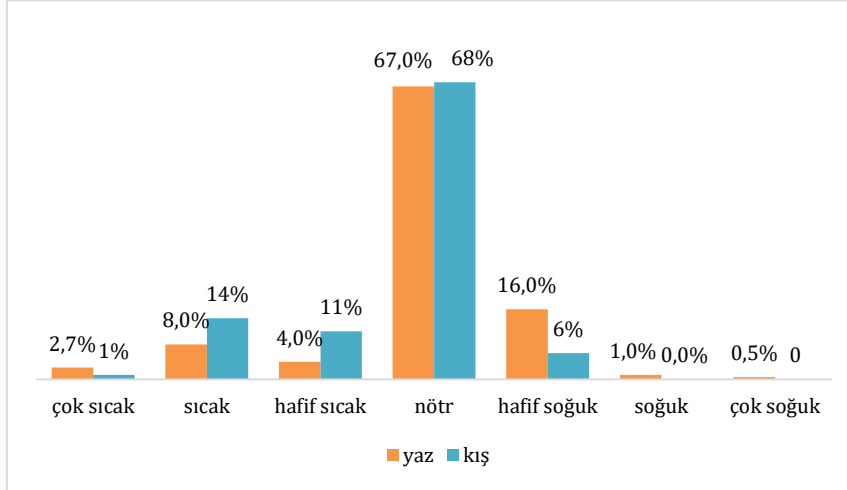
Tablo 6. Yaz ve kış ayları için iç mekân ortam sıcaklık genel ve kadın/erkek tercihleri

Anket çalışmasında katılımcılardan mevcut odalarındaki iç mekân ortam sıcaklıklarını değerlendirmeleri istendiğinde yaz aylarında % 67'si ortam sıcaklığını normal, % 16'sı hafif soğuk, % 8'i sıcak, % 2,7'si ise çok

sıcak bulmuştur. Kış aylarında ise % 14'ü sıcak bulurken, % 68 ise iç ortam sıcaklığını nötr bulmaktadır (Tablo 7). Genel olarak katılımcıların odaların iç ortam sıcaklık değerinden memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların yaz ve kış aylarında yaşadıkları iç mekân ortamı sıcaklık değerlendirmesi

Isıl konfor durumu (cinsiyet, yaş metabolizme, aktivite tipi giysi türü gibi parametrelerin yanı sıra) cephe tasarımı, yönlenme, duvar-pencere oranı, cam tipleri gibi faktörlerden de etkilenmektedir (Hwang & Shu, 2011; Singh, Garg & Jha, 2008). Örneğin anket çalışması farklı yön, büyüklük, cephe ve pencere büyüklüklerine sahip

Odaların genellikle iki ve daha fazla birey tarafından kullanıldığı tesislerde *iç hava kalitesi* daha fazla önem kazanmaktadır. Yapılan değerlendirmeye göre **yaz aylarında** iç ortam *nem* parametresinin % 85 oranında

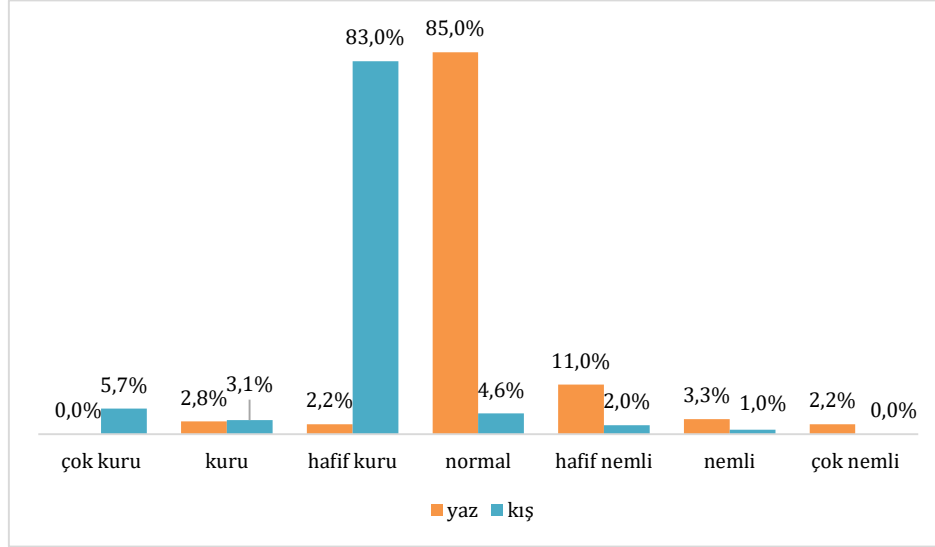
odalarda yaşayan bireylerle yapıldığından, çalışmada yaz aylarını sıcak (% 8) ve çok sıcak (% 2.7), kış aylarını sıcak (% 14) ve hafif soğuk (% 6) olarak değerlendiren katılımcıların olduğu görülmüştür. Bu farklı değerlendirmelerde, mimari tasarımın da sonucu etkilediği düşünüldüğünden odaların mimari özelliklerinin ısı konforuna olan etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. nötr olduğu sonucu çıkarken, **kış aylarında** % 83 oranında *hafif kuruluk* hissedildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 8). Yazın katılımcıların % 30'u havasızlık hissetmemelerine rağmen, alışkanlıklarından odalarını havalandırdıklarını belirtmiştir. Kış aylarında ise katılımcıların %

29,8'i alışkanlıkları yüzünden havalandırıldığını, % 37'ü sabah havalandırıldığını ve % 17,4'ü ise soğuk havalarda bile belirli aralıklarla havalandırdıklarını belirtmiştir.

Tablo 8'de verilen değerlere bakıldığında, kış aylarında hissedilen kuruluğun (% 83) nedenlerinden biri

de bakım merkezindeki ısıtma-soğutma sisteminin kışın havayı ısıtırken, nem ile dengelememesi, iç ortamdaki havayı kurutması olarak düşünülebilir. Ek olarak iç hava kalitesi sağlık açısından da kullanıcıları negatif olarak etkileyebileceği için hissedilen nemsizliğin giderilmesi, mekanik sistem seçimiyle nem dengesinin sağlanması gerekmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların yaz ve kış ayları için yaşadıkları iç mekân ortamı nem seviyesi değerlendirilmesi

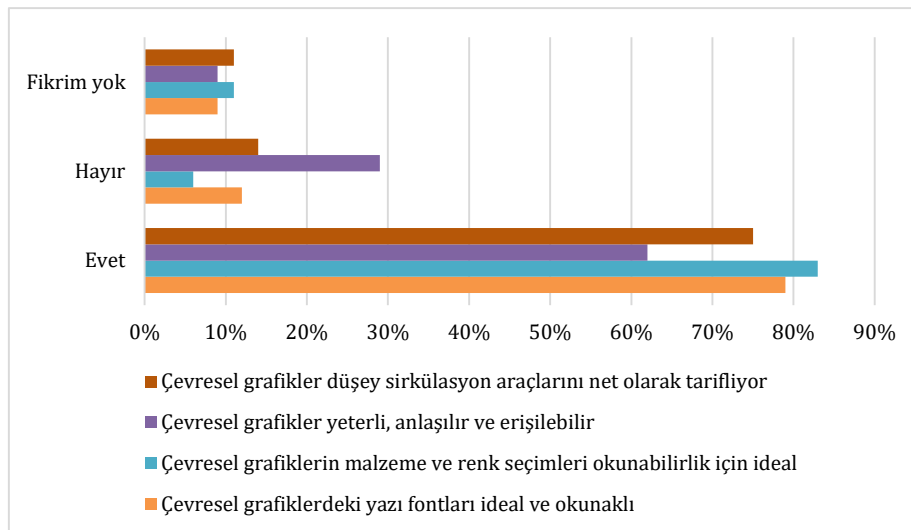
Yönlendirme ve İşaret Sistemleri

İyi bir yönlendirme ve işaret sisteminin tasarım, konumlandırma ve içerik açısından literatürde (Corlett, Manenica & Bishop, 1972; Hoof, Janssen, Heesakkers, Kersbergen, Severijns, Willems, Marston, Janssen & Nieboer, 2016; Lee, 2010; Netten, 1989; O'Neill, 1991; Singh, Garg & Jha, 2008) bahsedilen, tesis içinde doğru konumlandırılması, içerik açısından net bilgiler vermesi ve her mesafeden ve açıdan okunabilir malzeme, font tipi ve büyüklüğü gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda hazırlanan yönlendirme so-

ularında katılımcıların % 50'sinin huzurevine ilk geldiklerinde gideceği alanı bulmak için yönlendirmeleri kullandığı ve % 57'sinin yönlendirmeden memnun olduğu görülmüştür.

Tesisteki yönlendirmeler tasarım ve içerik açısından değerlendirildiğinde; katılımcıların % 79'u yazı fontlarını, % 83'ü malzeme ve renk seçimlerini okunabilirlik açısından ideal bulmuştur. Katılımcıların % 62'si huzurevindeki çevresel grafikleri yeterli, anlaşılır ve erişilebilir noktalarda bulurken, % 75'i düzey sirkülasyon araçlarını tabelalar yardımıyla bulduklarını belirtmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Katılımcıların tesiste kullanılan çevresel grafiklerin tasarım ve içeriklerini okunabilirlik ve erişilebilirlik bağlamında değerlendirilmesi

Fiziksel engeli bulunmayan katılımcıların % 82'si, günlük yaşamlarında tekerlekli sandalye kullananların ise % 75'i yönlendirmelerin huzurevindeki konumlarını doğru bulduğunu ifade etmiştir.

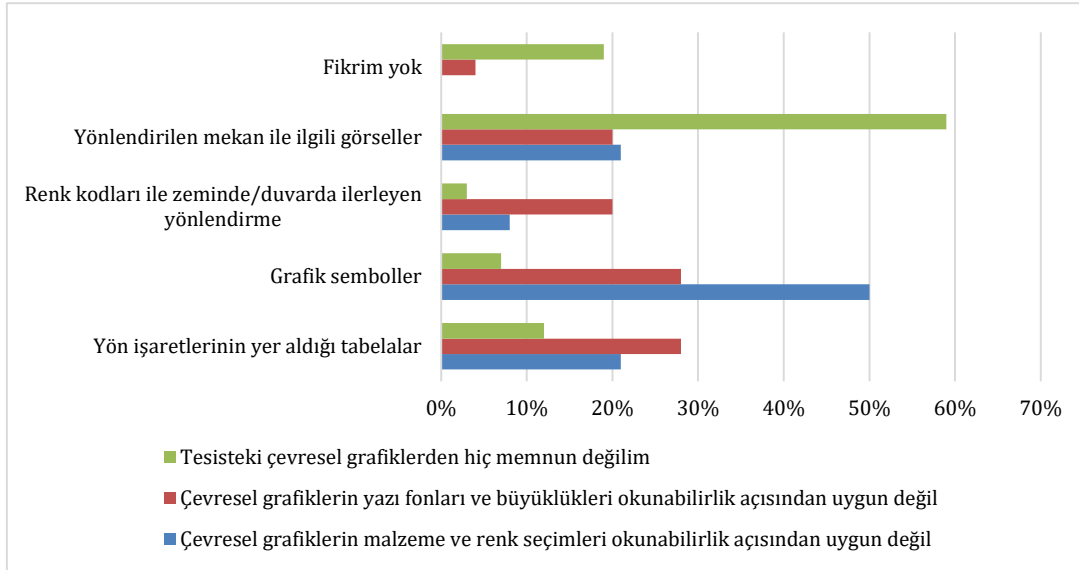
Katılımcılara beklentileri sorulduğunda % 29'u güzergahlarını işitme cihazı ile bulmak istediklerini belirt-

miştir. İşitme cihazı ile ve birden çok fonksiyonun keştiği toplanma alanlarında konumlanan haritalar gibi farklı yönlendirme ve işaret sistemleri seçenekleri de değerlendirilebilir. Ayrıca Şekil 1'de sunulan alternatif yönlendirme işaret sistemlerinden; fiziksel engeli bulunmayan katılımcıların % 32'si ve tekerlekli sandalye kullananların % 62'si A şıkında sunulan yön işaretlerinin yer aldığı grafikleri daha anlaşılır bulunmuştur.

Şekil 1. Alternatif yönlendirme işaret sistemleri tasarımları⁴

Tablo 10. Tesis çevresel grafiklerinden memnun olmayanların beklentilerinin değerlendirilmesi

Tasarım ve içerik açısından değerlendirmenin önemli bir parçası olan malzeme ve renk seçimini tesiste doğru bulmayan katılımcıların % 50'si grafik sembollerden ve yazı fontunu okunabilirlik açısından olumsuz bulanların % 28'i yön işaretlerinden veya grafik sembollerden oluşan yönlendirmeleri seçtiği görülmüştür. Yönlendirmelerden hiç memnun olmayan katılımcıların % 59'u ise yönlendirilen mekân ile ilgili görselleri içeren çevresel grafikleri tercih etmiştir (Tablo 10). Bu

bağlamda; yönlendirme sistemlerinde yön işaretleri kullanılan huzurevinde, yönlendirmeden farklı sebeplerle memnun olmayan katılımcılar tarafından, alternatifler arasında, görsellerin ve grafik sembollerin tercih edilmesinin sebebi akılda kalıcılığı ve mekânla özdeşleştirme kolaylığıdır denebilir.

Anket kapsamında ele alınan dört parametreden "memnuniyeti ölçülebilir" olan üç parametreye ilişkin

⁴ 1*<https://images.app.goo.gl/RMj9uiSkwTFd84sUA>

2*<http://producoes-frigorificas.blogspot.com>

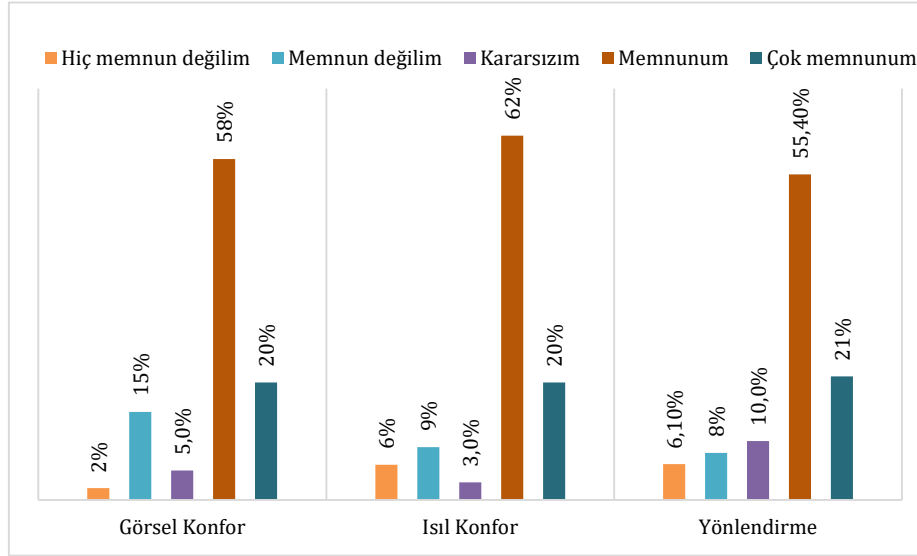
3* <https://www.travelwayfinding.com/colour-coding-signage/>

4* <https://tr.pinterest.com/pin/305681893450675248/>

(görsel, işitsel konfor ve yönlendirme) memnuniyetleri sorulduğunda, her 3 parametre için de % 76 ve üstü

oranında (-memnun ve çok memnun-) olduğu görülmüştür (Tablo 11).

Tablo 11. Tesis genelinde aydınlatma, ısı konfor ve yönlendirme açısından genel memnuniyet dağılımı

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Ulusal ve uluslararası verilere bakıldığında dünya nüfusunun hızla yaşlandığı görülmektedir. Beklenen yaşam süresinin uzaması ile hayatlarımıza eklenmiş olan yılların ulaşılacak en yüksek kalitede yaşanması önemlidir. Bu anlamda yaşlılara yönelik kurumsal bakım alanlarında kullanıcı memnuniyeti için yapıların sunduğu bakım hizmetleri kadar iç mekân koşullarının da beklentileri karşılması beklenir. Bu amaçla çalışmada seçilen kurumsal bakım alanı, yaşlı kullanıcıları tarafından ele alınan psikolojik konfor, görsel konfor, ısı konfor ve yönlendirme parametreleri açısından literatür, beklenti ve memnuniyetleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Yapılan anket sonuçlarına dayanarak öneriler geliştirilmiştir. İncelenen tesiste kalan yaşlıların genel memnuniyet oranlarının %76 ve üstü olduğu görülmüş ve çalışma sonucunda tesisin “Yaşlı Dostu” olarak adlandırılabilceği kanaatine varılmıştır.

İncelenen tesis % 76 oranında kullanıcı dostu bulunmasına rağmen görsel konforu arttırmak için; kullanıcıların güneş ışığından etkin olarak faydalanacağı şekilde odaların doğu veya güney yönüne yerleştirilmesini ve gölgeleme elemanlarının bulunması önerilmektedir. Yapay aydınlatmada ise ılık (3000-5000K) renkli lambaların tercih edilmesi gerekmektedir. Isıl konfor açısından iklimlendirme sisteminin mekanik havalandırma ile desteklenmesinin ve odalarda bölgelere ayırma (zonlama) yapılmasının önemi öne çıkmaktadır. İşaret ve yönlendirmelerin de okunabilirlik ve erişilebilirlik odaklı olması, görsel dayalı yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Tasarımcıların mekânları şekillendirirken kullanıcı deneyimi ve etkileşiminden faydalanması önemlidir. Bu ve benzeri çalışmalarla elde edilen bulguların, kullanıcı deneyimlerinin ve beklentilerinin anlaşılmasının yaşlı dostu bakım alanlarının tasarlanmasına rehberlik etmesi beklenmektedir.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

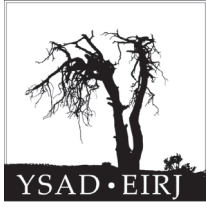
Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir / No conflict of interest was declared by the authors.

KAYNAKÇA

- Alaydın, N. N. (2019). Türkiye’de Lisansüstü Tezlerde Yaşlılık Çalışmaları : Bir İçerik Analizi Çalışması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(1), 60-72. <http://dergipark.gov.tr/yasad>.
- American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers. (2017). *Thermal Environmental Conditions for Human Occupancy: ANSI/ASHRAE Standard 55-2017 (Supersedes ANSI/ASHRAE Standard 55-2013) Includes ANSI/ASHRAE Addenda Listed in Appendix N. ASHRAE*.
- Arun, Ö. (2014). ‘Que Vadis’ Türkiye ? 2050 ‘ye Doğru Yaşlanan Türkiye’yi Bekleyen Riskler Que Vadis Turkey ? *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-12.
- Bills, R., & Soebarto, V. (2015). Understanding the Changing Thermal Comfort Requirements and Preferences of Older Australians. *Living and Learning: Research for a Better Built Environment, 49th International Conference of the Architectural Science Association*: 1203-12.
- Brawley, E. C. (2009). Enriching Lighting Design. *NeuroRehabilitation*, 25, 189-99.
- Brown, B., Wright, H., & Brown, C. (1997). A Post-Occupancy Evaluation of Wayfinding in a Pediatric Hospital: Research Findings and Implications for Instruction. *Journal of Architectural and Planning Research* 14(1): 35-51. <http://www.jstor.org/stable/43029243>.

- Corlett, E. N., Manenica, I., & Bishop, R. P. (1972). The design of direction finding systems in buildings. *Applied Ergonomics*, 3(2), 66–69. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0003687072900543>.
- Dalke, H., Littlefair, P., Loe, D., & Camgöz, N. (2004). *Lighting and Colour for Hospital Design*. London.
- Dijkstra, K., Pieterse, M. E., & Pruyn. (2008). Stress-reducing effects of indoor plants in the built healthcare environment: The mediating role of perceived attractiveness. *Preventive Medicine*, 47(3), 279–283.
- Dokuzcan, A. D. (2014). *Bir Yaşlı Hizmet Merkezine Kayıtlı Yaşlılarda Depresyon Demans ve Hafif Kognitif Bozukluk Durumları ve Etkili Faktörler*. Ankara Üniversitesi. Tez No:359585
- Duffy, J. F., Zitting, K.-M., & Chinoy ED. (2016). Aging and Circadian Rhythms. *Sleep Med Clin*. 10(4), 423–34.
- Enomoto-Koshimizu, H., Isoda, N., & Yanase, T. (1997). Effect of the Radiant Heating on the Elderly. *13th Triennial Congress of the International Ergonomics Association*, Tampere Finland, 433–35.
- Figueiro, M. G. (2001). Lighting Research Center *Lighting the Way: A Key to Independence*. Rensselaer Polytechnic Institute. 2001. <http://www.lrc.rpi.edu/programs/lightHealth/AARP/>.
- Garssen, J., Harmsen, C., & de Beer, J. (2005). The Effect of the Summer 2003 Heat Wave on Mortality in the Netherlands. *Euro surveillance: Bulletin européen sur les maladies transmissibles = European communicable disease bulletin* 10: 165–68.
- Ghazali, R., & Abbas, M. Y. (2011). Paediatric wards: Healing environment assessment. *Asian Journal of Environment-Behaviour Studies*, 2(4), 63–76.
- Güç, B. (2010). *Hastane Dolaşım Mekanlarının Kullanıcı Üzerindeki Etkileri: Süleyman Demirel Üniversitesi Hastanesi Örneği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Tez No:Dt782
- Heiting, G. (2017). How Your Vision Changes as You Age. *All About Vision*. <http://www.allabout-vision.com/over60/vision-changes.htm>.
- Hood, S., & Amir, S. (2017). The Aging clock: Circadian rhythms and later life. *The Journal of Clinical Investigation*, 127(2), 437–46.
- Hoof, J., Kort, H. S. M., Hensen, J., Duijnste, M. S. H., & Rutten, P. G. S. (2010). Thermal Comfort and the Integrated Design of Homes for Older People with Dementia. *Building and Environment* 45(2): 358–70. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360132309001565>.
- Hoof, J., Janssen, M. L., Heesakkers, C. M. C., van Kersbergen, W., Severijns, L. E. J., Willems, L. A. G., Marston, H. R., Janssen, B. M., & Nieboer, M. E. (2016). The importance of personal possessions for the development of a sense of home of nursing home residents. *Journal of Housing For the Elderly*, 30(1), 35–51. <https://doi.org/10.1080/02763893.2015.1129381>.
- Hoof, J., Schellen, L., Soebarto, V., Wong, J. K. W., & Kazak, J. K. (2017). Ten questions concerning thermal comfort and ageing. *Building and Environment*, 120, 123–133.
- Hoof, J., & Hensen, J. (2006). Thermal comfort and older adults. *Gerontechnology*, 4, 223–28.
- Hwang, R. L., & Chen, C. P. (2010). Field study on behaviors and adaptation of elderly people and their thermal comfort requirements in residential environments. *Indoor Air*, 20(3), 235–45.
- Hwang, R., & Shu, S. (2011). Building envelope regulations on thermal comfort in glass facade buildings and energy-saving potential for PMV-based comfort control. *Building and Environment*, 46(4), 824–34.
- Jansen, C., Diegelmann, M., Schnabel, E., Wahl, H., & Haurer, K. (2017). Life-space and movement behavior in nursing home residents: Results of a new sensor-based assessment and associated factors. *BMC Geriatrics*, 17(1), 36. <https://doi.org/10.1186/s12877-017-0430-7>.
- Kamali, N. J., & Abbas, M. Y. (2012). Healing environment: Enhancing nurses' performance through proper lighting design. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 35(Dec. 2011), 205–12. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812003928>.
- Lee, S. (2010). Understanding way finding for the elderly using VR. *Proceedings - VRCAI 2010, ACM SIGGRAPH Conference on Virtual-Reality Continuum and Its Application to Industry*.
- Mendes, A., Pereira, C., Mendes, D., Aguiar, L., Neves, P., Silva, S., Batterman, S., & Teixeira, J. P. (2013). Indoor air quality and thermal comfort—results of a pilot study in elderly care centers in Portugal. *Journal of Toxicology and Environmental Health, Part A* 76(4–5), 333–44.
- Mendes, A., Bonassi, S., Aguiar, L., Pereira, C., Neves, P., Silva, S., Mendes, D., Guimarães, L., Moroni, R., & Teixeira, J.P. (2015). Indoor air quality and thermal comfort in elderly care centers. *Urban Climate*, 14, 486–501.
- Mills, E. (2016). Identifying and reducing the health and safety impacts of fuel-based lighting. *Energy for Sustainable Development*, 30(1), 39–50. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S097308261500109X>.
- Murray Alzheimer Research and Education Program. (2010). Demantia-Friendly design considerations.: 1–9. <https://uwaterloo.ca/murray-alzheimer-research-and-education-program/>.
- Netten, A. (1989). The Effect of design of residential homes in creating dependency among confused elderly residents: A study of elderly demented residents and their ability to find their way around homes for the elderly. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 4(3), 143–53.
- Noell-Waggoner, E. (2006). Lighting in nursing homes - the unmet need. *International Commission on Illumination Publication: CIE 031:2006 Proceedings of the 2nd CIE Expert Symposium Lighting and Health*, 1–6. <http://www.centerofdesign.org/pdf/LightingNursingHomeUnmetNeed.pdf>.

- O'Neill, M. J. (1991). Effects of signage and floor plan configuration on wayfinding accuracy. *Environment and Behavior*, 23(5), 553-74. <https://doi.org/10.1177/0013916591235002>.
- Passini, R. (1984). Spatial representations, a wayfinding perspective. *Journal of Environmental Psychology*, 4(2), 153-64. <http://www.science-direct.com/science/article/pii/S0272494484800316>.
- Savut, Y. (2007). *Tasarım ve Özgürlük: Engelli İnsanlar ve Herkes İçin Tasarım. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi* 46(4).
- Schellen, L., Lichtenbelt, M. W. D. M., Loomans, M. G. L. C., Toftum, J., & Wit, M. H. (2010). Differences between young adults and elderly in thermal comfort, productivity, and thermal physiology in response to a moderate temperature drift and a steady-state condition. *Indoor Air*, 20(4), 273-83. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0668.2010.00657.x>
- Singh, M. C., Garg, S. N., & Jha, R. (2008). Different glazing systems and their impact on human thermal comfort—Indian scenario. *Building and Environment*, 43(10), 1596-1602.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Yaşlılar, 2016. *Haber Bülteni* 24644. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644> (July 10, 2017).
- T. C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2018). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2018*. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2018.pdf.
- Ulrich, R. S. (1991). Effects of Interior Design on Wellness: Theory and Recent Scientific Research. *Journal of Healthcare Interior Design: Proceedings from the Annual Symposium on Health Care Interior Design. Symposium on Health Care Interior Design* 3(October): 97-109. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10123-973>.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). *World Population Ageing 2019*. New York, New York, USA. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/World_PopulationAgeing2019-Highlights.pdf.
- Vischer, J. C. (2004). Designing the work environment for worker health and productivity. *Design & Health Journal*, 85-93. <http://www.design-andhealth.com/uploaded/documents/Publications/Papers/Jacqueline-Vischer-WCDH-2003.pdf>.
- White, M. D., Ancoli-Israel, S., & Wilson R.R. (2013). Senior living environments: Evidence-based lighting design strategies. *Meta-Analysis*, 7(1), 60-78. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/193758671300700106> (June 1, 2017).
- Wu, Z., Robson, S., & Hollis, B. (2013). The application of hospitality elements in hospitals. *Journal of Healthcare Management*, 58(1), 47-62. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=buh&AN=8520-9414&site=ehost-live>.
- Yang, J, Nam I, & Sohn, J. R. (2016). The influence of seasonal characteristics in elderly thermal comfort in Korea. *Energy and Buildings*, 128, 583-591.
- Zuo, Q., & MaloneBeach, E. E. (2017). Assessing staff satisfaction with indoor environmental quality in assisted living facilities. *Journal of Interior Design*, 42(1), 67-84.

ARAŞTIRMA MAKALE

Y kuşağı gençliğinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları: Nevşehir örneği¹

Hamza KURTKAPAN²

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Nevşehir, Türkiye

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-9815-7337/>

ÖZET

Türkiye’de yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı hızla artmaktadır. 2060 yılında, Türkiye’de yaşayan her beş kişiden birinin yaşlı olacağı ön görülmektedir. Günümüzde 20’li yaşlarını deneyimleyen gençler, 2060’lı yıllarda yaşlılığa adım atacaktadırlar. Türkiye’nin 21. yy.’ın ikinci yarısına ilişkin yaşlılık politikaları, bu dönemde yaşlılığa adım atacak olan Y kuşağının özellikleri ve tutumları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Türkiye’de Y kuşağı ile ilgili pek çok çalışma yapılmış ancak onların yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili tutumlarına yeteri kadar bakılmamıştır. Bu çalışma, Y kuşağına mensup 19-24 yaş grubundaki gençlerin, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde 2018-2019 Eğitim ve Öğretim Yılı Bahar Güz Dönemine kayıtlı lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada, araştırmaya katılan gençlerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin görece olumsuz bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının cinsiyet, yaşanan yer, aile tipi ve büyük ebeveynler ile birlikte yaşama değişkenlerine göre anlamlı bir düzeyde değişmediği görülmüştür. Ancak büyük ebeveynler ile geçirilen sürenin, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumu olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Çalışmada, yaşlanmaya ilişkin olumlu tutumun, yaşlı bireyler ile ileride çalışma arkadaşı olma isteğine olumlu yansıdığı belirlenmiştir. Ayrıca yaşlı bakımında devlet yerine aileye öncelik veren katılımcılarda, daha olumlu bir yaşlılık ve yaşlanma tutumu tespit edilmiştir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 19 Şubat 2020
Kabul 15 Haziran 2020

ANAHTAR KELİMELELER

Yaşlılık sosyolojisi, yaş tabakalaşması, Y kuşağı, tutum ölçeği

Attitudes of generation Y towards old age and aging: The case of Nevşehir

ABSTRACT

The rate in the general population, the elderly population is increasing rapidly in Turkey. In 2060, it is estimated that one out of every five elderly people will be living in Turkey. Young people who experience their 20s today will step into old age in the 2060s. Aging policy regarding Turkey in the second half of the 21st century should be made by taking into consideration characteristics and attitudes of Generation Y who will step into old age during this period. A lot of work related to Generation Y made in Turkey, but not considered enough on their attitudes about their old age and aging. This study aims to determine the attitudes of young people in the Y generation between the ages of 19-24 regarding aging and aging. The population of the research consists of undergraduate students enrolled in Nevşehir Hacı Bektaş Veli University in the 2018-2019 Academic Year Fall Semester. In the study, it was determined that the young people participating in the research had a relatively negative attitude towards old age and aging. It was observed that the attitudes of the participants regarding old age and aging did not change significantly according to the variables of gender, place of residence, family type and living with grandparents. However, it was found that the time spent with grandparents negatively affected the attitude towards old age and aging. In the study, it was determined that the positive attitude towards aging reflected positively on the desire to become a colleague with older individuals in the future. In addition, a more positive old age and aging attitude was determined in the participants who prioritize the family rather than the state in elderly care.

ARTICLE HISTORY

Received 19 Feb. 2020
Accepted 15 June 2020

KEYWORDS

Sociology of aging, age stratification, generation Y, attitude scale

1. GİRİŞ

Ulusal ve uluslararası kuruluşların raporlarına göre, Türkiye’de nüfus giderek yaşlanmaktadır (United Nati-

ons Department of Economic and Social Affairs [UN-DESA], 2015; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018). Türkiye’de 2000 yılında 3,6 milyon olan 65 yaş ve üzeri nüfus, 2018 verilerine göre 7 milyonu aşmıştır. 2060

¹ Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi: Kurtkapan, H. (2020). Y kuşağı gençliğinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları: Nevşehir örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1), 48-55.

² Sorumlu Yazar e-mail: hamzakurtkapan@nevsehir.edu.tr

yılında ise bu sayının 24 milyona ulaşacağı ön görülmektedir. Böylece nüfusun beşte birinden fazlasının 65 yaş ve üzeri bireylerden oluşacağı hesaplanmaktadır. Ayrıca 2055-2065 yılları arasındaki bu dönemde toplam nüfus içerisinde 65 ve üzeri yaşta bulunanların oranının, ilk defa 0-14 yaş grubundaki çocukların oranından fazla olacağı ön görülmektedir³ (TÜİK, 2019). 65 yaş ve üzeri nüfusun bu dönem için beklenen sayısal ve oransal fazlalığı, geliştirilecek sosyal politika için de belirleyici olmalıdır. 2055-2065 yılları arasında yaşlılığı deneyimleyecek nüfusa yönelik özel bir çalışma yapılması gereklidir. Böylesi bir çalışmanın hazırlığı olarak ise 21. yüzyılın ortalarında yaşlılığa adım atacak olan Y kuşağı⁴ mercek altına alınmalıdır.

Türkiye'nin 2060'larda deneyimleyeceği nüfus oranı dağılımına çoğu gelişmiş ülke 2010'lu yıllarda ulaşmıştır. Örneğin, Kanada'da ilk defa 2015 yılında yaşlıların toplam nüfus içerisindeki oranı, 15 yaş altı çocuklarınınkini geçmiştir. Gelişmiş ülkelerde bu duruma hazırlık olarak, söz konusu nüfus dağılımına ulaşılmadan önce 2010'lu yıllarda yaşlılığa adım atacak olan "baby boomer" kuşağı hakkında çalışmalar yapılmıştır. Bundan dolayı gelişmiş ülkelerde, yaşlılık sosyolojisinin çeyrek yüzyıllık tarihinde yaşlılık araştırmalarının merkezinde "baby boomer" kuşakla ilgili çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin 2000'li yılların başında yaşadıkları bu tarihsel evreyi, Türkiye'nin 21. yy.'ın ikinci yarısında yaşayacağı ön görülmektedir (TÜİK, 2018). Bundan dolayı gelişmiş ülkelerde "baby boomer" kuşağına gösterilen ilginin Türkiye'de 2060'lı yıllarda yaşlılığa ilk adımı atacak olan "Y kuşağına" gösterilmesi gereklidir. 1990-99 yılları arasında doğan ve günümüz gençlerini oluşturan bu kuşak Türkiye'de kritik bir tarihsel evrede yaşlılığa başlamış olacaktır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Türkiye'de 2060 yılına gelmeden yaşlıların nüfus içerisindeki oranı, çocukların oranından fazla olacağı ön görülmektedir.

Bu çerçevede Türkiye'de 1990'lı yıllarda doğan ve Y kuşağı olarak adlandırılan gençlerin yaşlılığa ilişkin beklenti, istek ve tutumlarına bakmak gerekmektedir (Kurtkapan, 2019:168). Bu gençlerin yaşlılıkla ilgili sosyal meseleleri nasıl algıladıkları ve yaşlıların sosyal yaşamdaki konumları hakkındaki görüşleri önemlidir. Yaşlılık sosyolojisindeki, "yaş tabakalaşması" kuramına göre, her dönemin yaşlılarının özellik, beklenti, tutum ve algıları önceki dönemlerin yaşlılarından farklıdır. Riley tarafından, 1971 yılında geliştirilen "yaş tabakalaşması" kuramına göre, belli bir yaş grubuna mensup bireyler toplumdaki önemli sosyal ve ekonomik etkilere aynı yaşlarda maruz kalmakta ve bu da onların ortak özelliklere sahip olmalarına neden olmaktadır. Örneğin, bir ekonomik krizden, bu krizi onlu yaşlarında yaşayanlar ile otuzlu yaşlarında yaşayanlar farklı

Araştırma evrenini Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde 2018-2019 güz dönemine kayıtlı, 19-24 yaş

biçimde etkilenmektedir. Benzer deneyimleri aynı yaşlarında yaşayanlar arasında benzer alışkanlık ve özellikler gelişmektedir. Bu durum, kimi zaman aynı kuşakta bir alt kültür oluşturacak kadar önemli seviyelere çıkabilmektedir. Örneğin, küreselleşmenin sık sık dile geldiği bir dönemde doğan ve büyüyen Y kuşağında da kendine özgü bir alt kültür geliştiği görülmektedir.

Bu kuşak; küresel iklim, tüketim kültürü, küresel çevre kirliliği gibi etkenler ile büyümektedir. Bu etkenler, Y kuşağına mensup olan gençlerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları üzerinde de etkili olmaktadır. Yaşlılık ve yaşlanma algısı her ne kadar kişisel bir durumu ifade etse de sosyalleşme süreçlerinden bağımsız değildir (Kurtkapan, 2018). Bundan dolayı yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumu belirleyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler de önemli olmaktadır. 1980'li yıllar, neo-liberal politikaların egemen olduğu ve sosyal devletin küçüldüğü, girişimciliğin önemsendiği bir dönemdir (Kökalan-Çımrın, 2009: 199). Bu faktörlerin yaşlılık ve emeklilik politikaları üzerindeki yansımaları bu dönemde doğup büyüyen Y kuşağının yaşlılık ve yaşlanma algısı üzerinde etkili olmaktadır.

Bilgisayar, internet ve cep telefonu teknolojilerinin içine doğan Y kuşağı için küreselleşme, google, msn, cep telefonu önemli belirleyicilerdir. Bayhan (2014)'a göre Y kuşağının temel özelliği "sorgulayıcı" ve "yaratıcı" olmalarıdır. Bu kuşağı mensup bireylerin hayatlarında rahatlık önemlidir. Çalışmayı severler ancak hayatı sadece işten ibaret görmek istemezler (Bayhan, 2014: 14). Bu özellikler onların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını da belirlemektedir. Zira teknoloji ve iletişim olanakları, onları önceki kuşaklardan daha fazla *bireyci* yapmaktadır. Buna *rahatlığı sevmeleri* de eklenince yaşlılara karşı daha az tahammülleri olmaktadır. Bu özellikler, onların yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı bakımı gibi pek çok konuda daha olumsuz bir tutum geliştirmelerine sebep olmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada, 19-24 yaş aralığındaki bir grup gencin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Gençlerin tutumları üzerinde etkisi olabilecek demografik ve sosyal değişkenlere bakılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan gençlerin meslek yaşamlarında yaşlılar ile birlikte çalışmayı isteyip istememeleri ve yaşlı bakımına ilişkin görüşleri çalışmaya dahil edilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Nicel araştırma yöntemi kullanılan bu kesitsel çalışmada, gençlerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları sosyal ve demografik faktörler dikkate alınarak incelenmektedir. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde var olan bir durum olduğu gibi betimlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 1998). aralığındaki lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan 639 katılımcı,

³ Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2060 yılında 107.095.998'e ulaşması ön görülen toplam nüfus içerisinde, 0-14 yaş grubundakilerin sayısı 18.126.086 (%16,9), 65 ve üzeri yaş grubundakilerin sayısı ise 24.242.787 (%22,6) olarak ön görülmektedir (TÜİK, 2019).

⁴ Dünya literatüründe 1980-2000 yılları arasında doğanlar Y kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Ancak Bayhan, Türkiye'de teknoloji ve iletişim araçları ile geç tanışmanın bir sonucu olarak, bu kuşağın 1990- 2000 yılları arasında doğanları kapsaması gerektiğini belirtmektedir (Bayhan, 2014:14).

basit rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgiler, Tablo-1'de gösterilmektedir.

Tablo1. Katılımcıların demografik özellikleri (N= 639)

Cinsiyet	f	%
Kadın	451	70,6
Erkek	188	29,4
Doğduğu, büyüdüğü yer		
Kır	217	34,0
Kent	417	64,3
Cevap yok	5	0,8
Ailenin aylık ortalama geliri		
0-1700 TL	138	21,6
1701- 2200 TL	132	20,7
2201-3250 TL	136	21,3
3250+ TL	139	21,8
Cevap yok	94	14,6
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	554	86,7
Geniş Aile	73	11,4
Cevap yok	12	1,9
Büyük ebeveynler ile aynı evde birlikte yaşama durumu		
Evet	301	47,1
Hayır	333	52,1
Cevap yok	5	0,8
Büyük ebeveynler ile birlikte yaşama süresi (N=301)		
1- 5 yıl	90	29,9
6-23 yıl	126	41,9
Cevap yok	85	28,2
60 Yaş Üstü Bireyle Birlikte Çalışmayı İsteme Durumu		
Evet	318	49,8
Hayır	316	49,5
Cevap yok	5	0,7
Yaşlı Bakımı Kimin Sorumluluğunda Olmalı		
Devlet	128	20,0
Aile	371	58,1
Cevap yok	140	21,9

Tablo 1'de görüleceği üzere, araştırmaya katılanların % 70,6'sı kadın, % 29,4'ü erkektir. Katılımcıların % 64,3'ü kent, % 34,0'ü ise kır/köy doğumludur. Katılımcıların % 42,3'ü ailelerinin ortalama aylık gelirinin 2201 TL'den düşük olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 86,7'si çekirdek ailede, % 11,4'ü ise geniş ailede doğup büyüdüklerini ifade etmiştir. Katılımcıların % 47,1'i ise yaşamlarında altı aydan fazla bir süre büyük ebeveynler ile birlikte aynı evde yaşadıklarını belirtmiştir.

2.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı olan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde ise *Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Tutum Ölçeği [YYTÖ]* yer almaktadır. Ankette, katılımcıların yaşını, cinsiyetini, gelir düzeyini belirlemeye yönelik soruların yanında, gençlerin ailelerine ilişkin sorular da bulunmaktadır. Araştırmanın verileri sınıf

ortamında, araştırmacının gözetiminde, katılımcılar tarafından anket formunun doldurulması şeklinde elde edilmiştir.

2.2. Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeği [YYTÖ]

Ankette, Otrar'ın geliştirdiği 45 maddeden oluşan "*Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeği (YYTÖ)*" kullanılmıştır (2016). Bu ölçek, 18 yaş üzeri bireylerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlayan, 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeği kullanabilmek için ölçeği geliştiren araştırmacıdan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Otrar, ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısını 0,97 olarak hesaplamıştır (Otrar, 2016: 527). Bu araştırmada, benzer biçimde, ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,92 olarak hesaplanmıştır. YYTÖ ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 45 iken, en yüksek puan 225'tir. Ölçek toplamda 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci alt boyut olan "Yaşlılığı Kabullenme Zorluğu"ndan (12 Madde) en düşük 12, en yüksek 60 puan alınabilmektedir. İkinci alt boyut olan "Sosyal Yıpranma Algısı"ndan (15 madde) en düşük 15, en yüksek 75 puan alınabilmektedir. Üçüncü alt boyut "Yaşama Baş Etme Zorluğu"ndan (10 madde) en düşük 10, en yüksek 50 puan alınabilmektedir. "Olumsuz İmge" (8 madde) olarak isimlendirilmiş olan dördüncü alt boyuttan ise 8 ile 40 arasında puan alınabilmektedir (Otrar, 2016:536). Ölçekten elde edilen genel toplam puanın yükselmesi genel olarak olumsuz tutumun yükseldiği, puanın düşmesi ise yaşlılığa ilişkin olumlu tutum ve algının yükseldiği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca katılımcının ölçeğin alt boyutlarından aldığı puan yükseldikçe, ilgili tutum da *olumsuz yönde güçleniyor* şeklinde yorumlanmaktadır (Otrar, 2016: 535). Örneğin, katılımcının "yaşlılığı kabullenme zorluğu" alt boyutundan yüksek puan alması, onun yaşlılığı kabullemede zorluk yaşadığını göstermektedir.

2.3. Anket Formunun Uygulanması

Araştırma öncesinde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Kurulundan 16.01.2019/1 karar numaralı onay raporu alınmıştır. Ayrıca araştırmanın yapıldığı Fakülte yönetimleri ve katılımcılardan gerekli izinler alınmıştır. Anketin işlerliğini test etmek üzere, 15 gönüllüyle pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrası ankette gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anket, 15 Şubat-10 Mart 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Verilerin analizinde, SPSS 25.0 programından yararlanılmıştır. Ölçekte yer alan 30., 32. ve 43. maddeler ters çevrilerek yeniden kodlanmıştır (Otrar, 2016). Verilerin değerlendirilme aşamasında tanımlayıcı istatistik metotlarından yararlanılmıştır. İstatistiksel veriler değerlendirilirken frekans ve bağımsız gruplar t-Testi analizlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, %95 güven aralığında değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, 19-24 yaş arası 639 katılımcıya uygulanan anketten elde edilen verilerin analizlerine yer verilmektedir. Öncelikle, katılımcıların *Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeği*'nden (YYTÖ) aldıkları puanlar analiz edilmiştir. Sonrasında katılımcıların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını etkileyen cinsiyet, aile tipi, yerleşim yeri ve büyük ebeveynleri ile birlikte aynı evde yaşama durumları, gruplar homojen dağılım gösterdikleri için bağımsız gruplar t-Testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcıların yaşlı çalışanlar ve yaşlı

bakımı hakkındaki görüşleri de analize dahil edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların YYTÖ ölçek puanları ile yaşlı ile çalışmayı isteyip/istememe durumları ve yaşlı bakımı sorumlusuna ilişkin görüşleri arasındaki ilişki, bağımsız gruplar t-Testi ile analiz edilmiştir.

3.1. Katılımcıların Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumları

Tablo 2. Katılımcıların Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeği [YYTÖ] ve bu ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları (N=639)

Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeğinin [YYTÖ] Alt Boyutları	N	Ort.	Ss.	Min	Max.
Yaşlılığı kabullenme zorluğu	639	32,53	8,47	12	57
Sosyal yıpranma algısı	639	41,51	8,38	17	68
Yaşamla baş etme zorluğu	639	31,12	7,10	10	50
Olumsuz imge	639	23,13	4,92	10	39

Tablo 2’de görüleceği üzere katılımcıların, YYTÖ’den ortalama $128,39 \pm 25,28$ puan aldıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutum ölçeğinin “Yaşlılığı Kabullenme Zorluğu” alt boyutunun ortalaması $32,53 \pm 8,47$ iken, “Sosyal Yıpranma Algısı” alt boyutunun ortalaması $41,51 \pm 8,38$ ’dir. “Yaşamla Baş Etme Zorluğu” alt boyutunun puan ortalaması $31,12 \pm 7,10$ iken, “Olumsuz İmge” alt boyutunun puan ortalaması $23,13 \pm 4,92$ ’dir. Bu çalışmada 19-24 yaş grubundaki gençlerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin orta düzeyin bir miktar üzerinde olumsuz bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.2. Katılımcıların Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Tablo 3. Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeğinin (YYTÖ) katılımcıların cinsiyet, aile tipi, doğduğu ve büyüdüğü yerleşim yeri (kır/kent), büyük ebeveynleri ile aynı evde birlikte yaşama durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t- testi sonuçları

	Değişkenler	N	$\bar{X}$	Ss	Sx	t Testi		
						t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	451	128,2	24,36	1,14	-0,214	637	0,81
	Erkek	188	128,7	27,41	1,99			
Aile Tipi	Çekirdek Aile	554	127,9	25,74	1,09	-1,33	625	0,18
	Geniş Aile	73	132,1	22,75	2,66			
Yerleşim Yeri	Kır	217	130,3	25,89	1,75	-1,60	632	0,10
	Kent	417	127,0	24,79	1,21			
Büyük ebeveynler ile birlikte aynı evde yaşama durumu	Evet	301	128,5	24,78	1,42	0,95	632	0,92
	Hayır	333	128,3	25,53	1,39			
Büyük ebeveynler ile birlikte aynı evde yaşama süresi	1- 5 yıl	90	125,0	25,97	2,73	-2,16	214	0,032*
	6-23 yıl	126	132,4	24,01	2,13			

* p<0,05

Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların YYTÖ ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar t-Testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-

Katılımcıların YYTÖ’den ve bu ölçeğin “Yaşlılığı Kabullenme Zorluğu”, “Sosyal Yıpranma Algısı”, “Yaşamla Baş Etme Zorluğu” ve “Olumsuz İmge” alt boyutlarından aldıkları ortalama, minimum ve maksimum puanlar hesaplanmış ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

3.2.1. Analiz 1. Katılımcıların Cinsiyet, Aile Tipi, Doğduğu Büyüdüğü Yerleşim Yeri, Büyük Ebeveynleri ile Aynı Evde Birlikte Yaşama ve Bu Birlikteliğin Süresi Değişkenlerine göre Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumları

Gençlerin YYTÖ ölçeğinden aldıkları puanın cinsiyet, yaş, aile tipi, doğduğu büyüdüğü yerleşim yeri (kır/kent), büyük ebeveynleri ile aynı evde birlikte yaşama ve bu birlikteliğin süresi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız gruplar t-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

0,214; p= 0,81; p> 0,05). Ancak erkeklerin, geniş ailede yaşayanların kırsal kesimde oturanların büyük ebeveynleri ile birlikte yaşayanların ortalamaları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde katılımcıların yetiştikleri aile türü (geniş-çekirdek aile) (t=-1,33; p=0,18; p>0,05), kır ya da kent doğumlu olmaları (t=-1,60; p=0,10; p>0,05) ve büyük ebeveynler ile

aynı evde birlikte yaşamaları ($t=0,95$; $p=0,92$ $p>0,05$), onların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Diğer taraftan katılımcıların büyük ebeveynleri ile geçirdikleri süre ile yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t= -2,16$; $p<0,05$). Büyük ebeveynler ile aynı evde birlikte yaşanan sürenin artması, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumu da olumsuz etkilemektedir.

Tablo 4. YYTÖ Ölçeğinin, yaşamla baş etme zorluğu ve olumsuz imge alt boyutlarının katılımcıların aile tipi, doğduğu ve büyüdüğü yerleşim yeri (kır/kent) değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t- testi sonuçları

	Değişkenler	N	$\bar{X}$	Ss	Sx	t Testi		
						t	Sd	p
YYTÖ Ölçeğinin "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" Alt Boyutu								
Aile Tipi	Çekirdek Aile	554	31,00	7,22	0,39	-2,30	100,3	0,023*
	Geniş Aile	73	32,79	6,12	0,71			
Yerleşim Yeri	Kır/köy	217	32,01	7,16	0,48	-2,23	632	0,026*
	Kent	417	30,69	7,02	0,34			
YYTÖ Ölçeğinin "Olumsuz İmge" Alt Boyutu								
Aile Tipi	Çekirdek Aile	554	23,00	4,91	0,20	-2,25	625	0,024*
	Geniş Aile	73	24,38	4,92	0,57			
Yerleşim Yeri	Kır/Köy	217	23,33	5,07	0,34	-0,87	632	0,382
	Kent	417	22,97	4,83	0,23			

* $p<0,05$

Tablo 4'de görüldüğü üzere, çekirdek ailede büyüyen katılımcılar ile geniş ailede büyüyen katılımcıların, YYTÖ ölçeğinin hem "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" alt boyutu hem de "Olumsuz İmge" alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Geleneksel geniş ailede yetişen katılımcıların "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" tutumlarının, çekirdek ailede yetişen katılımcılara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,30$; $p=0,023$; $p<0,05$). Benzer şekilde geniş ailede büyüyen katılımcıların yaşlılığa ilişkin "Olumsuz İmge" tutumları, çekirdek ailede doğmuş ve büyümüş katılımcılara oranla daha yüksektir ($t=-2,25$; $p=0,024$; $p<0,05$).

Ayrıca yerleşim yerleri kır/köy olan katılımcılar ile doğma büyüme kentli olan katılımcıların "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" alt boyutundan aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlılık göstermektedir ($t= -2,23$; $p=0,026$; $P<0,05$). Kır/köyde yaşayan katılımcıların kente yaşayan katılımcılara oranla "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" alt boyutunda, daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile kır/köyde yaşayan katılımcıların kente yaşayan katılımcılara oranla daha olumsuz bir yaşamla baş etme zorluğu tutumuna sahip oldukları belirlenmiştir.

3.2.3. Analiz 3: Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumun Sosyal Yansımaları

Yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin olumsuz tutumun temelinde bir takım sosyal yansımaları olmaktadır. Buna dair bulgular için katılımcıların okul sonrası çalışma yaşamlarında, yaşlı meslektaşları ile birlikte çalışmayı

3.2.2. Analiz 2. Katılımcıların Aile Tipi ve Doğup Büyüdükleri Yerleşim Yeri Değişkenlerine Göre, YYTÖ Ölçeğinin "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" ve "Olumsuz İmge" Alt Boyutlarına İlişkin Tutumları

Katılımcıların YYTÖ ölçeğinin "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" ve "Olumsuz İmge" alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının aile tipine ve doğup büyüdüğü yerleşim yerlerine göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'de gösterilmiştir.

isteyip istememe eğilimlerine bakılmıştır. Ayrıca katılımcıların yaşlı bakımı sorumluluğunun hangi kurumda olması gerektiğine ilişkin cevapları da analiz edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların verdikleri cevaplar ile onların YYTÖ ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması arasındaki fark, bağımsız gruplar t-Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5'de görüleceği üzere, örnekleme oluşturan gençlerin YYTÖ ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, okul sonrası meslek yaşamında 60 yaş ve üzeri bireyler ile çalışma arkadaşı olmayı isteyip istememe değişkenine göre analiz edilmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen bağımsız gruplar t-Testi sonucunda gruplar arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-2,16$; $p=0,031$; $p<0,05$). Meslek yaşamında 60 yaş üstü bireyler ile çalışma arkadaşı olmak istemiyorum cevabı verenler daha yüksek bir puan ortalamasına sahiptir. Başka bir ifadeyle, meslek yaşamında yaşlılar ile birlikte çalışmak istiyorum cevabını verenlerin, istemiyorum cevabını verenlere oranla daha *olumlu* bir yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca katılımcıların YYTÖ ölçeği puan ortalamalarının, yaşlı bakımında devlet ya da aile kurumlarından hangisinin sorumlu olması gerektiği sorusuna verdikleri cevaplara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Tablo 5'de görüleceği üzere, bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bağımsız gruplar t-Testi sonucuna göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,21$;

p=0,027; p<0,05). Yaşlı bakımında sorumluluğun devlet kurumunda olması gerektiğini belirten katılımcıların, bu sorumluluğun aile kurumunda olması gerekti-

ğini belirten katılımcılara oranla daha *olumsuz* bir yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. YTTÖ Ölçeğinden alınan puanların, katılımcıların meslek yaşamında 60 yaş üstü bireyler ile çalışmayı isteyip istemedikleri ve yaşlı bakımı sorumluluğunun kimde olması gerektiği değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları

Puan	Değişkenler	N	$\bar{X}$	Ss	Sx	t Testi			
						t	Sd	p	
Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeği (YYTÖ)	60 Yaş Üstü Bireyle Birlikte Çalışmayı İsteyip, İstememe Durumu (N=634)								
	Evet	318	126,2	26,67	1,50	-2,16	621,7	0,031*	
	Hayır	316	130,6	23,45	1,31				
	Yaşlı Bakımı Kimin Sorumluluğunda Olmalı (N=499)								
	Devlet	128	132,7	25,15	2,22	2,21	626	0,027*	
	Aile	371	131,0	23,89	1,24				

*p<0,05

4. TARTIŞMA

Çalışmada 19-24 yaş aralığındaki bir grup Y kuşağına mensup gencin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumu tespit edilmiştir. Katılımcıların *Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutum Ölçeğinden (YYTÖ)* ve bu ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına bakılmıştır. Katılımcıların YTTÖ ölçeğinden aldıkları puanların, cinsiyet, yaşam yeri, aile tipi, büyük ebeveynler ile yaşama durumu, meslek yaşamında yaşlılar ile çalışmayı isteme durumu ve yaşlı bakımı sorumluluğunun kimde olması gerektiğine ilişkin düşüncelerine göre değişiklik gösterip/göstermediğine bakılmıştır.

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, araştırmaya katılanların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin kısmen *olumsuz* bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Şahin ve Demirel (2018)'in gençlerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını ölçen çalışmasında da benzer sonuca ulaşılmıştır. Gençlerdeki bu olumsuz tutumun çeşitli nedenleri olabilir. Bu durum yaşlıların modern dönemde kaybettiikleri sosyal statü ile açıklanabilir (Şentürk & Ceylan, 2015). Zira yaşlıların, modern dönemde toplumdaki statüleri zayıflamaktadır. Modern dönemde genç kalma ve üretken olabilme yüceltilmektedir. Gençliğin antitezi olarak görülen yaşlılık olumsuz kavramlar ile inşa edilmektedir. Yaşlılığın sosyal inşası kuramına göre, yaşlılık her dönem sosyal ve kültürel faktörler ile inşa edilir. Modern dönemde yaşlılığa karşı geliştirilen fiziksel ve zihinsel yetersizlik algısında, bu inşa süreci etkilidir.

Parsons, *Growing Old* kitabına yazdığı önsözde, modern dönemde gençliğin yüceltildiğini, yaşlıların ise yetersizliklerinin ön plana çıkartıldığını belirtmektedir. Ayrıca kozmetik endüstrisi, yaşlı olmanın kötü ve istenmeyen bir durum olduğu fikrini sürekli canlı tutmaktadır. Müftüler (2018)'e göre günümüzde yaşlıların toplumsal imajları giderek kötüye gitmektedir. Modern dönemde inşa edilen bu genel *olumsuz yaşlı imajının*, bireylerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin algılarını da olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. 20. yüzyılın sonlarında doğan Y kuşağı da şüphesiz modern döneme hâkim olan olumsuz yaşlılık algısından etkilenmektedir. Bundan dolayı, Y kuşağına mensup bireylerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının kendilerinden önceki kuşaklara göre bir miktar daha olumsuz

olduğu söylenebilir. Diğer taraftan literatürde Türkiye'deki gençlerin yaşlılara karşı olumlu tutuma sahip olduğunu belirten çalışmalar da yer almaktadır (Kağan, vd. 2018: 13; Adıbelli vd., 2013).

Bu çalışmada katılımcıların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde benzer şekilde yaşlılara ilişkin olumsuz tutumların cinsiyete göre değişmediğini belirten çalışmalar yer almaktadır (Soyuer vd., 2010: 24; Özbek-Yazıcı, vd, 2015: 84; Çilingir vd., 2017: 139). Üniversite gençlerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının cinsiyete göre değişmemesinde gençlerin zorunlu eğitim sürecinde eşit formasyona tabi olmalarının etkisinden söz edilebilir. Diğer taraftan literatürde, yaşlılara karşı tutumun cinsiyete göre değiştiğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Güven vd., 2012; Ünsar vd., 2015; Altay & Aydın, 2015; Dinçer vd., 2016; Ceylan & Öksüz, 2015; Salman, vd., 2018; Kalınkara vd., 2019: 80).

Çalışmada katılımcıların sahip oldukları aile tipinin çekirdek ya da geniş aile olmasının yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlar üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile katılımcıların sahip olduğu ailenin geniş ya da çekirdek aile olması yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını etkilememektedir. Benzer şekilde literatürde aile türünün yaşlılığa ve yaşlılara yönelik tutumları etkilemediğini bulgulayan çalışmalara rastlanmıştır (Köse vd, 2015: 149; Altay ve Aydın, 2015; Salman, vd., 2018). Diğer taraftan katılımcıların aile türü ile YTTÖ ölçeğinin "Yaşamla Baş Etme Zorluğu" ve "Olumsuz İmge" alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Her iki alt boyuttan alınan puan ortalamaları, geleneksel geniş aile içinde doğan ve büyüyen katılımcılarda, çekirdek aile içinde doğup büyüyenlere göre daha yüksektir.

Çalışmada, katılımcıların doğup büyüdükleri yerleşim bölgesinin kır/köy ya da kent olmasının onların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını etkilemediği görülmektedir. Literatürde benzer şekilde yaşam yeri bölgesinin yaşlılara ilişkin tutumu etkilemediğini belirten çalışmalar yer almaktadır (Çilingir vd., 2017; Özbek-Yazıcı vd., 2015; Dinçer vd., 2016; Boz vd., 2017; Sal-

man, vd., 2018). Kitle iletişim araçları ve internet teknolojileri, kır ve kent yaşam yeri farklılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Toplumdaki ana kültürün kır ve kent yerleşim bölgelerini kapsadığı ve bu bölgelerde benzerlik oluşturduğu söylenebilir. Benzer yaşam biçimlerinin kırdan ya da kentte yaşayan gençlerdeki yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları da eşitlediği söylenebilir. Bu bulgu, yaşlılara kırdan kente oranla daha fazla saygı duyulduğu ön kabulü ile çelişmektedir.

Bu çalışmada, ölçeğin “Yaşamla Baş Etme Zorluğu” alt boyutunun puan ortalamasının köy/kırdan yaşayan katılımcılarda, kentte yaşayan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun anlamı, kırsal yaşamın zorluğu ile “Yaşamla Baş Etme Zorluğu” arasında bir ilişki olabileceğidir. Ayrıca kırdaki olumsuzlukların gençlerin algısını etkilediği düşünülebilir. Kente göre köy/kırdan yaşamın daha zor olmasının, yaşlılık, yaşlanma ve yaşamla baş edebilme zorluğu arasındaki ilişkiye dair algıyı pekiştirdiği söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların büyük ebeveynler ile aynı evde yaşayıp yaşamama durumlarının, onların yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarını etkilemediği tespit edilmiştir. Literatürde benzer biçimde, büyük ebeveynleri ile aynı evde yaşamının yaşlılığa dair tutumu etkilemediğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Özbek-Yazıcı vd., 2015; Ceylan ve Öksüz, 2015; Köse vd., 2015; Salman, vd., 2018). Diğer taraftan büyük ebeveynler ile birlikte yaşamının yaşlılara dair tutumları olumsuz etkilediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Dinçer vd., 2016; Yılmaz ve Özkan, 2010; Çilingir vd., 2017).

Ayrıca bu çalışmada, büyük ebeveynler ile birlikte aynı evde geçirilen sürenin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumu etkilediği tespit edilmiştir. Büyük ebeveynler ile aynı evde yaşama süresi arttıkça yaşlılığa ve yaşlanmaya ilişkin olumsuz tutum da artmaktadır.

Çalışmada, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip olan katılımcıların diğerlerine göre yaşlılar ile daha fazla çalışma arkadaşı olmak istedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, yaşlı bakımının kimin sorumluluğunda olması gerektiği sorusuna devlet cevabını verenlerin, aile cevabı verenlere oranla yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇ

2060’lı yılların yaşlıları olacak Y kuşağı bireylerin yaşlı bakımı ile ilgili düşünce ve tutumları önemlidir. Kamunun sosyal politika anlayışı, yaşlı bakımında ailenin sorumluluğunun devam etmesi yönündedir. Ancak gençlerde yaşlı bakımı sorumluluğunun ailede olması gerektiği algısı ile yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin olumlu tutum doğru orantılıdır. Yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutum olumsuz olduğu oranda bireyler yaşlı bakımında devletten daha fazla beklentiye girmektedir/girecektir. Bu çerçevede çalışmaya katılan gençlerde özellikle yaşlılara yönelik bir miktar olumsuz tutum dikkat çekicidir. Modernleşme sonrası inşa edilen genel *olumsuz yaşlı imajının*, 20. yüzyılın sonlarında doğan Y kuşağına mensup bu bireylerin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin algılarını da olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Bu durumun başta yaşlı bakımında devletten beklentiler olmak üzere pek çok sosyal politika alanına etkisinin olacağı söylenebilir. Türkiye’de demografik yapıda

yaşlıların oranının yüksek olacağı ön görülen 2050 ve sonrası dönemde yaşlı bakımı daha önemli bir hal almaktadır.

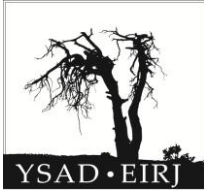
Bütün bu noktalar dikkate alınarak, Türkiye’nin 21. yüzyılın ikinci yarısına dönük yaşlı bakımı ihtiyacı, nesnel veriler ile ortaya konulmalı ve söz konusu zaman dilimi için gerekli personel ve altyapı ihtiyacına dönük şimdiden hazırlıklar yapılmalıdır. Ayrıca Türkiye’de Y kuşağı bireylerin değer haritaları ile hayata ve yaşlılığa bakışları üzerine daha fazla çalışma yapmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu kuşağın yaşlılık algılarını daha olumluya dönüştürme sosyal politikanın temel gündemlerinden biri olmalıdır. Bunun için çeşitli eğitim ve seminer programları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, D., Türkoğlu, N., & Kılıç, D. (2013). Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılığa karşı tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(1), 2-8.
- Altay, B., & Aydın, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12 (1), 11-18.
- Bayhan, V. (2014). Milenyum veya (Y) kuşağı gençliğinin sosyolojik bağlamı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 3, 8-25.
- Boz, H., Gökçe, N., Özüstün Kırıl, A., Mutlu, E., Selvi, N., Ünlü, D., & Yılmaz, G. (2017). Sağlık Bilimleri Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Kastamonu Sağlık Akademisi Dergisi*, 2(1), 32-54.
- Ceylan, H., & Öksüz, M. (2015). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(39), 459-466.
- Çilingir, D., Bulut, E., & Hindistan, S. (2017). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(3), 137-143.
- Cockerham, W. C. (1991). *This Aging Society*. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice Hall.
- Cumming, E., & Henry, W. E. (1961). *Growing Old, the Process of Disengagement*, New York: Basic Books.
- Dinçer, Y., Usta, E., & Bulduk, S. (2016). Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-38.
- Güven, Ş. D., Uçakan-Muz, G., & Efe-Ertürk, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 99-105.
- Kaçan, H., Dibekli, E., & Akkan K. (2018). Toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutum düzeylerinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(2), 8-15.
- Kalınkara, V., Günay, G., Boylu, A. A., Şahin, H., Arpacı, F., Ay, F., vd., (2019). Farklı alanlarda öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(2), 73-83.

- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kökalan-Çımrın, F. (2009). Küreselleşme, neoliberalizm ve refah devleti ilişkisi üzerine, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 195-203.
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., & Hatipoğlu, S. (2015). Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 57, 145-151.
- Kurtkapan, H. (2018). *Kentte Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurtkapan, H. (2019). Ünal Şentürk, yaşlılık sosyolojisi, yaşlılığın toplumsal yörüngeleri. *İnsan ve Toplum Dergisi* 9(4), 166-168.
- Moody, H. R., & Sasser, J. R. (2012). *Aging: Concepts and Controversies*, 7th ed. Los Angeles, Sage.
- Morgan, L. A., & Kunkel, S. (2007). *Aging: Society and the Life Course*. 3rd ed. New York: Springer.
- Müftüler, H. G. (2018). Modern toplumda yaş ve yaşlı ayrımcılığı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 181-184.
- Otrar, M. (2016). Yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutum ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Sosyoloji Dergisi*, 36 (2), 527-550.
- Özbek-Yazıcı, S., Kalaycı, I., Kaya, E., & Tekin, A. (2015). Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Yaşlı Sorunlarını Araştırma Dergisi*, (2), 77-87.
- Phillipson, C. & Baars, J. (2007). Social teory and social ageing, ageing. in (eds.) Bond, J., Peace, s., Dittmann-Kohli, F. & Westerhof, G. *Society: European Perspectives on Gerontology*, (pp. 68-84), 3rd edition, Los Angeles: Sage.
- Riley. M. W. (1976). Social gerontology and the age stratification of society. in (eds.) Atchley, R. C. & Seltzer, M. M, *The Sociology of Aging: Selected Readings*, Belmont, Calif: Wadsworth Pub. Co.
- Salman, M., Gülçek, E., Aylaz, R., & Polat, F. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11 (2), 1-7.
- Şahin, H., & Demirel, B. (2018). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (59), 1114- 1120.
- Şentürk M., & Ceylan, H. (2015). *İstanbul'da Yaşlanmak ve Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım Kitapevi.
- Soyuer, F., Ünal, D., Güleser, N., & Elmalı, F. (2010). Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 20-25.
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*. (Çev.) Tatlıcan, Ü., İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK), (2018). Nüfus projeksiyonları, 2018-2080, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBul-tenleri.do?id=30567> adresinden 19.08.2019 tarihinde erişilmiştir.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs [UNDESA] (2015). *World Population Ageing 2015 (ST/ESA/SER.A/390)*. New York: United Nations.
- Ünsar, S., Erol, Ö., Kurt, S., Türüng, F., Dinlegör Sekmen, I., Sak, C., & Türksen, S. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 4(2), 61-67.
- Victor, C. R. (2005). *The Social Context of Aging*. New York, Routledge, 2005.
- Westerhof, G. J., & Tulle, E. (2007). Meaning of ageing and old age: Discursive contexts, social attitudes and personal identities. in (eds.) Bond, J., Peace & S., Dittmann-Kohli, F., *Ageing in Society: European Perspectives on Gerontology*, (pp. s. 235-254), 3rd ed., Gerben Westerhof, Los Angeles: Sage.
- Yılmaz, E., & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 3(2), 35-53.

DERLEME MAKALE

Geriatrik bireylerde düşme riskinin değerlendirilmesi¹

Dilek DORUK KONDAKCI^{a2} & Ashı KILAVUZ^b

^aTrakya Üniversitesi, Keşan Hakkı Yörük Sağlık Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Keşan - Edirne / Türkiye ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-9752-3833>

^bEge Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları AD, Bornova - İzmir / Türkiye ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-0474-9911>

ÖZET

Düşmeler yaşlılarda sık karşılaşılan önemli geriatrik sorunlar arasında yer almaktadır. Düşme; bireyin bulunduğu yerden, dengesini yitirerek yukardan aşağıya inmesi olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı bireylerde kapsamlı geriatrik değerlendirme yapılması büyük önem taşımaktadır. Sağlık personellerinde yaşlı bireylerin maruz kaldığı düşmelerin yaşlılığa bağlı gerçekleşen bir durum olmadığı konusunda farkındalık geliştirilmelidir. Yaşlılarda düşme risk faktörleri; ileri yaş, bilişsel ve duyuşsal bozukluklar, alt ekstremitelerde güç kaybı, yürüme ve denge sorunları, düşme öyküsü, çoklu ilaç kullanımı ve çevresel etkenlerin değerlendirilmesi önem taşıyan durumlarıdır. Düşme riskleri değerlendirilirken farklı ölçekler kullanılmaktadır. Düşmelerin önlenmesine yönelik koruyucu önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Bu derlemenin amacı yaşlılarda düşmelerin önlenmesi için risk faktörlerine ve bunların değerlendirilmesine vurgu yapmaktır.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 17 Nisan 2020
Kabul 29 Haziran 2020

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlı, düşme, düşme riski

Evaluation of fall risk in the elderly

ABSTRACT

Falls are among the most important geriatric problems encountered in the elderly. Fall; It is defined as where the individual loses his balance and goes from top to bottom. Comprehensive geriatric assessment is of great importance for older individuals. Awareness should be raised in health personnel that the falls to which elderly individuals are exposed are not a situation related to aging. Fall risk factors in the elderly; advanced age, cognitive and sensory disorders, loss of strength in the lower extremities, walking and balance problems, fall history, multiple drug use and environmental factors are important conditions. Different scales are used when evaluating the fall risks. It is of great importance to take protective measures to prevent falls. In this article, the evaluation of the fall risks of elderly individuals in the group with high fall risk and the tools used in the evaluation are discussed. The purpose of this review is to emphasize the risk factors and their evaluation in order to prevent falls in the elderly.

ARTICLE HISTORY

Received 17 April 2020
Accepted 29 June 2020

KEYWORDS

Elderly, fall, fall risk

1.GİRİŞ

Dünyada yaşam beklentisinin artması ile birlikte yaşlı nüfusu artan toplumlar oluşmaya başlamıştır (Ofori-Asenso, Chin, Mazidi, Zomer, Ilomaki, Zullo, Gasevic, vd., 2019). Yaşlanan toplumlarda; kronik hastalıklarda artış, fonksiyonel bağımlılık, düşme korkusu, yaşam kalitesinde azalma, başkalarına bağımlılık ve erken ölümler gibi sonuçlardan dolayı düşmeler önemli bir halk sağlığı sorunudur (Perell, Nelson, Goldman, Luther, Prieto-Lewis, & Rubenstein, 2001; Hausdorff, Rios & Edelberg, 2001; Rhyn & Barwick, 2019; Rasche, Nitsch, Rentemeister, Coburn, Buecking, Blimel, Bollheimer, Pape & Knobe 2019).

Düşmeler dünya çapında kazara veya kasıtsız yaralanmalara bağlı ölümlerde önde gelen nedenler

arasında yer almaktadır (Vakili, Taghipour, Farkhani, Bahrami, Beygi & Pirizadeh, 2019). Düşmeler yaşlı bireylerin sürekli karşılaştıkları en ciddi sorunlardan olup, 65 yaş ve üstü her üç yaşlıdan biri ve 85 yaş ve üstü yaşlıların yarısı yılda en az bir kez düşmektedir (Monagle, 2002; Rubenstein, Stevens & Scott, 2008; Gale, Cooper & Sayer, 2016). Dünya Sağlık Örgütü raporlarına göre, bir kazanın neden olduğu ölümlerin %40'ının düşmelerden kaynaklandığı bildirilmektedir (Yoo, Kim, Yim & Jeon, 2019). Yaşlılarda düşmeler birden fazla etiyolojiye sahiptir (Vakili vd, 2019). Düşme nedenlerinin belirlenen sebepleri; denge ve yürüme bozuklukları, polifarmasi, kırılgnalık, bilişsel sorunlar, görme sorunları ve daha önce düşme öyküsüdür (Ambrose, Paul & Hausdorff, 2013; Jin, 2018). Yaşlı bireylerde fiziksel işlevlerin yaşa bağlı

¹ **Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi:** Doruk Kondakçı, D., & Kılavuz, A. (2020). Geriatrik bireylerde düşme riskinin değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(1),56-63.

² Sorumlu Yazar e-mail: ddkondakci@gmail.com

değişimler (kas gücü kaybı, esneklik ve direncin azalması) nedeniyle azalması düşme riskini arttırmaktadır (Yoo, Kim, Yim & Jeon, 2019). Araştırmalar düşmeye bağlı birçok travma ve ölümün önlenbilir olduğunu göstermektedir (Stevens, 2013). Literatürde yaş bireylerde ölüme neden olan sorunlar arasında yer almakta ve yıllar içinde ileri yaş gruplarında düşmeye bağlı ölüm oranlarında artış görülmektedir (Burns & Kakara, 2018).

Yaşlı sağlığını korumak için öncelikli konulardan biri düşmelerin önlenmesidir (Vakili vd., 2019). Yaşlanan toplumlarda yaşlıların sağlığını korumak için etkin yürütülen halk sağlığı programları gereklidir (Carlson, York & Primomo, 2011). Önleyici programların geliştirilmesi için yaşlılarda tekrarlayan düşmelere neden olan faktörler belirlenmelidir (Yoo, Kim, Yim & Jeon, 2019).

Bu derlemenin amacı yaşlılarda görülen geriatrik sendromlardan biri olan düşmelerin önlenmesi için düşme ile ilişkili risk faktörlerine ve bunların değerlendirilmesine vurgu yapmaktır.

2. YAŞLILARDA DÜŞMELERİN EPİDEMİYOLOJİSİ

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2015 yılı raporuna göre; 65 yaş ve üstü yaşlıların %30'u, 85 yaş ve üstü yaşlıların %50'si yılda en az bir kez düşme riski ile karşılaşmaktadır (WHO, 2015; Rhyn & Barwick, 2019). Bakım kurumlarında kalanların yarısı yılda bir kez düşmektedir (Perell vd., 2001). Ülkemizde yapılan çalışmalar yaşlı bireylerde düşme sıklığının %35,6-62,0 arasında olduğunu göstermiştir (Aktürk & İster, 2019). Telatar ve ark. Türkiye'nin en yüksek yaşlı popülasyonuna sahip olan ili Sinop'ta yaptıkları çalışmada düşme riskini %36,4 olarak bulmuşlardır (Telatar, Üner, Özcebe, Biçer & Sarı, 2020). Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise yaşlıların %48,7'sinin daha önce düştüğü, %53,9'unun birden fazla düştüğü, düşme sonucu %31,8'inde kırıkların görüldüğü ve %51,1'inin düşme korkusu yaşadığı bildirilmiştir (Usta Yeşilbalkan, Ö. & Karadakovan, 2005). Başka bir çalışmada altmış beş ve üzeri yaş grubunda 6 aylık ev içi ve dışı düşme oranının %4,9 olduğu saptanmıştır (Kaymak Karataş & Maral, 2001). Kaya ve ark.'nın yapmış olduğu prospektif bir çalışmada düşme insidansı %33,9 olduğu ve yaşlıların %35'inin düşme korkusu yaşadığı belirlenmiştir (Apaydın Kaya, Kırımlı, Kalaça, Çifçili, Cöbek Ünalın & Kalaça, 2012). Okuyan ve ark.'nın çalışmasında, huzurevinde yaşayan yaşlıların %65,3'ü düşme korkusu yaşadığı, %49,2'si son bir yıl içinde düştüğünü, son bir yıl içinde düşenlerin %75,4'ü en az bir kez düştüğünü belirtilmiştir (Birimoğlu Okuyan & Bilgili, 2018).

Dünya Sağlık Örgütü 2017 yılında düşmeyi; "plansız ve ani gerçekleşen, yere, zemine veya diğer alt seviyelere gelerek, fiziksel yaralanmaya neden olan durum" olarak tanımlamaktadır (Asiri, Alshahrani, Aseeri, Alam, Ataalla, Almohiza & Abdulhamed, 2018; Rhyn & Barwick, 2019; Aktürk & İster, 2019). Düşme nedeniyle meydana gelen yaralanmalar yaşlılarda önemli bir ölüm nedenidir (Perell vd., 2001). Düşmeler, dünya genelinde trafik kazalarından sonra ölüme neden olan kazalar arasında yer almaktadır (Saftari & Kwon, 2018). Altmış beş yaş ve üstü bireylerde acil servise başvuru nedenleri arasında düşmeler önemli yer tutmaktadır (Barker, Cameron, Flicker, Arendts, Brand,

Etherton-Ber, Forbes, vd., 2019). Her yıl 1,9 milyondan fazla yaşlı düşmeye bağlı yaralanmalar nedeniyle acil servislere başvuru yapmaktadır (Moncana, 2011). Dünya genelinde yaşlıların acil servislere hizmet almaları sorun yaratmaktadır (Barker vd., 2019). Ülkemizde acil servise başvuran yaşlı hastaların Tanrıku ve Sarı'nın çalışmasında %58,3'ünün, Erdem ve Atay'ın çalışmasında %95,5'inin yüksek düşme risk grubunda olduğu saptanmıştır (Tanrıku & Sarı, 2017; Erdem & Atay, 2018). Güner ve ark. çalışmasında yaşlıların %33-36 oranında düştüğü ve hastanede yatan yaşlıların %50'sinin düşme riski olduğu bildirilmiştir (Güner & Nural, 2017).

Düşen yaşlı bireylerin her on tanesinden birinde ciddi yaralanma (kalça kırığı, subdural hematoma, ciddi yumuşak doku yaralanmaları, kafa yaralanmaları vb.) gelişmekte ve bireyin hastaneye yatışı gerekebilmektedir (Baig, Gholamhosseini & Connolly, 2016; Rhyn & Barwick, 2019). Gökçek ve ark.'nın çalışmasında; düşme sonrası hastaların %21,6'sında femur kırığı meydana gelmiştir (Gökçek, Gökçek, Yılmaz, Kasım, Yılmaz & Özkara, 2019). Koparan ve ark.'ları ile Kundakçı ve ark.'larının çalışmalarında yaşlı bireylerde düşme sonrası kırıkların ilk sırada yer aldığı saptanmıştır (Koparan, 2012; Kundakçı, Yılmaz & Sönmez, 2018).

Düşmeye bağlı ölümler son yıllarda %42 artış göstermiştir (Moncada, 2011). Yaşlı ölümlerinin %23-40'ı düşmelere bağlı olarak gerçekleşmektedir (WHO, 2015). Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallıkta 60 yaş ve üstü bireylerin düşme nedeniyle hastaneye başvuru oranı, yılda 10,000 nüfus başına 1,6-3,0 arasındadır (Baig vd., 2016). Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 2001 yılında acil servislere düşmeye bağlı 1,6 milyon, 2012 yılında 2,4 milyon kişi tedavi edilmiştir (Barker vd., 2019). Batı Avustralya ve Birleşik Krallıkta 60 yaş ve üstü grubun acil servis ziyaretleri ile sonuçlanan düşme yaralanma oranları yılda 10,000 nüfus için 5,5-8,9 olarak gerçekleşmektedir (Baig vd., 2016). Amerika Birleşik Devletleri'nde ise her 15 saniyede bir hasta düşme nedeniyle acil servise başvurmakta, her 30 dakikada bir yaşlı düşme nedeniyle hayatını kaybetmektedir (Asiri vd., 2018). Ülkemizde Taymaz'ın çalışmasında (2011) acil servise ayaktan başvuran hastaların %16,9'u, yatan hastalarında %13,9'u düşmeye bağlı olarak gerçekleşmiştir (Taymaz, 2011).

Avustralya'da sağlık harcamalarının %1,5'i düşmeler nedeniyle ortaya çıkan sağlık sorunlarına harcanmaktadır (Nunan, Wilson, Henwood & Parker, 2018). Hızla artan yaşlı nüfusla birlikte düşmelere bağlı harcamalarında artması beklenmekte ve ABD'de düşmelere bağlı harcama oranını 2030 yılında 5,7 milyon olacağı öngörülmektedir (Rhyn & Barwick, 2019; Barker vd., 2019). Türkiye'de düşme nedeniyle yapılan sağlık harcamalarına yönelik sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Ülkemizde yapılan bir çalışmada düşme nedeniyle hastaneye başvuran bir kişinin ortalama tedavi maliyeti (2016) 1.197,86±4.318,06 TL olarak bildirilmiştir (Yağcı Şentürk, 2020).

3. YAŞLILARDA DÜŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Düşme ile meydana gelen fiziksel yaralanmalar yanında psikolojik ve sosyal sorunlarda ortaya çıkmaktadır. Düşme korkusu ve düşme sonrası kaygı sendromu en sık karşılaşılan sorunlardır (Baig vd.,

2016). Düşmeler yaşlı popülasyonunda yaygın olarak görülmesi ve yaralanmalara neden olmasına rağmen yaşlanma sürecinin bir parçası olarak görülmemelidir (Moncada, 2011). Yaşlı popülasyonda bireylerin düşme risklerinin tespit edilmesi zordur, düşmenin yaş ilerledikçe kaçınılmaz olması ve düşmenin normal bir durum olarak algılanması durumunun önemsizmemesine neden olabilmektedir (Pape, Schemmann, Foerster & Knobe, 2015; Rhyn & Barwick, 2019; Rasche vd., 2019).

Amerikan Geriatri Derneği, 65 yaş ve üstü bireylerin yıllık düşme sayısı, düşme riski ve denge bozukluğu açısından değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Moncada, 2011). Düşmeler, düşmeye bağlı yaralanma ve ölümler; düşmeye neden olan risklerin uygun araçlarla değerlendirilmesi ile önlenebilir (Moncada, 2011; Asiri vd., 2018). Düşmelerin çoğu çoklu risk faktörlerinin etkileşiminden kaynaklanmaktadır (Clemson, Mackenzie, Roberts, Poulos, Tan, Lovarini, Sherrington vd., 2018). Literatürde düşmeler ile risk faktörleri arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir (Pape vd., 2015).

Düşmeler; bireye ve çevreye bağlı risk faktörlerinden kaynaklanmaktadır (Barker vd., 2019; Aktürk & İster, 2019).

Düşme riskini arttıran bireysel (değiştirilemeyen risk) faktörler;

- İlerlemiş yaş (80 yaş üzerinde olmak),
- Cinsiyet (Kadın olmak),
- Baş dönmesi,
- Nörolojik rahatsızlıklar (Parkinson, demans),
- Kronik hastalıklar (diyabet, artrit, inme),
- Kas gücünün azalması,
- Yürüme ve denge sorunları (örn: Yürürken veya kaldırma çıkarken kararsızlık),
- Son bir ay içinde hastaneden taburcu olma,
- Bireyin kullandığı ilaçlar (bireyin kullandığı ilaçların 4 ve üstünde olması),
- Yalnız yaşam,
- Düşme öyküsü,
- Düşme korkusu,
- Azalmış motor beceriler,
- Ortostatik hipotansiyon,
- Yardımcı araçların yanlış kullanımı (Baston, Yürüteç vb),
- İşitme ve görme bozukluğu, lens kullanımıdır (Moncada, 2011; Pape vd., 2015; Clemson vd., 2018, Aktürk & İster, 2019).

Çevresel risk faktörleri;

- Islak zemin,
- Banyo ve tuvalette tutunacak yerlerin olmaması,
- Zeminde ve çevresindeki sabitlememiş nesnelerin varlığı,
- Kapı eşiği,
- Yetersiz aydınlatma,
- Uygun olmayan ayakkabıların kullanılmasıdır (Clemson vd., 2018; Aktürk & İster, 2019).

Bazı çalışmalar risk faktörlerinin sayısı arttıkça buna

paralel olarak düşme riskinin de önemli oranda arttığını göstermektedir (Baig vd., 2016; Clemson vd., 2018). Düşme riskinin erken tanımlanması düşmelerin öngörülmesi açısından önem arz etmektedir (Baig vd., 2016). Düşmeleri önlemek için kanıta dayalı yöntemlerin kullanılması önemlidir (Moncada, 2011). Literatüre göre yaşlılara uygun ve zamanında müdahale ile düşmelerin önlenebileceğine dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır (Rhyn & Barwick, 2019). Bu nedenle düşme riski erken yaşta (50 yaş ve üstü) tanımlanmalı ve bireyler izlenmelidir (Rasche vd., 2017).

Yaş; düşme nedenleri arasında yer alan önemli bir faktördür. İlerleyen yaşla birlikte düşme sayısında ve sıklığında artış görülmektedir (Aktürk & İster, 2019). Yetmiş beş yaş ve üstü bireylerin %70'i kazara düşmeye bağlı olarak hayatını kaybetmektedir (Ghahramani, 2016).

Düşük vücut ağırlığı, yürüme ve denge sorunları, görme bozukluğu ve psikoaktif ilaç kullanımı gibi risk faktörleri değiştirilerek düşme riski azaltılabilir (Baig vd., 2016). Yürüme ve denge sorunlarının egzersiz, denge, kuvvet ve yürüyüş eğitimleri ile düşme riskini azaltılabileceğine ilişkin A düzeyi kanıtlar bulunmaktadır. Düşme risk grubu içinde bulunan yaşlıların çok yönlü risk değerlendirilmesi yapılmalı ve gereksinimleri doğrultusunda uygun müdahaleler gerçekleştirilmesi A kanıt düzeyindedir (Moncada, 2011).

Literatürde düşme risklerini öngören ve yaşlı popülasyonda düşme olasılığını değerlendiren bazı değerlendirme araçları vardır (Asiri vd., 2018). Vlaeyen ve ark. video tabanlı ev analizi yaparak yeni bilgiler elde etmişlerdir (Vlaeyen, Deschodt, Debar, Dejager, Boonen, Goedeme, Vanrumste & Milisen, 2013). Evde bakım profesyonellerine evde bakım alan yaşlıların düşme riskini değerlendirmek için kanıta dayalı bir yöntem olan MAHC-10 bu değerlendirmelerden biridir (Asiri vd., 2018).

Daha önceki düşmenin değerlendirilmesi

Bireyin daha önce düşme öyküsünün varlığı gelecekte meydana gelebilecek düşmelerin belirlenmesinde önem taşımaktadır (Yılmaz Demir, 2011). Bireyin daha önce kaç kez düştüğü, tekrarlayan ve nedeni açıklanamayan düşmelerinin olup olmadığı, düşmeye bağlı herhangi bir semptom varlığı, yardımcı araç kullanımı, düştükten sonra yürüme ve denge sorunları ile ilgili bilgiler düşmeyi önleme ve yönetim için önemli göstergelerdir (Phelan, Mahoney, Voit & Stevens, 2015; Moncada & Mire, 2017). Bireyin düşme öyküsünün varlığı gelecekteki düşme riskini 1,27 oranında arttırmaktadır (Usta Yeşilbalkan & Üstündağ, 2019).

İlaç öyküsünün değerlendirilmesi

Düşmelerde ilaç kullanım durumu üzerinde önemle durulması gereken ve en önlenemez ancak en değişken konulardan biridir (Naharcı & Doruk, 2009; Phelan vd., 2019). Bazı ilaçların kullanımı düşme riskini arttırmaktadır (Phelan vd., 2015). Bu nedenle hastalar ve bakım verenler çoklu ilaç kullanımı ve düşme riskini arttıran ilaçlar (benzodiazepinler, opioidler ve uyku ilaçları) konusunda eğitilmelidir (Moncada & Mire, 2017; Abit Kocaman, 2019; Yılmaz & Khorshid, 2019).

ilaçlara ait kanıtlarda; psikotrop ilaçların doktor tarafından azaltılması ile düşmelerin %66 oranında azaldığı, düşmeye neden olabilecek ilaçların azaltılması ile %52 oranında azaldığı bildirilmiştir (Clemson vd., 2018). İlaçların (psikotrop veya diğer) azaltılması veya sonlandırılmasının düşme riski üzerindeki etkisi B düzeyi kanıttır (Moncada, 2011).

Ortostatik Hipotansiyon

Ortostatik hipotansiyon yaşlıların yaklaşık %30'unu etkilemektedir. Ortostatik hipotansiyonu olan birey yürümede güçlük çeker ve düşmeye eğilimlidir (Phelan, Mahoney, Voit & Stevens 2015).

Denge ve yürümenin değerlendirilmesi

Denge; ağırlık merkezini destek tabanı üzerinde tutarak düşmeyi önlemeye yardımcı olmaktadır (Ghahramani, 2016). Çalışmalar basit denge testinin düşme riskini belli düzeyde değerlendirebildiğini göstermektedir (Rasche vd., 2017). Bozulmuş denge ve yürüyüş düşme için en güçlü risk faktörüdür. Yaşlı bireylerde yaşa bağlı meydana gelen değişimlerin etkilendiği; motor refleksler, kas kuvveti ve tonüsü, adım uzunluğunun azalması gibi etkenlerle yürüme şekli değişmektedir (Yılmaz & Khorshid, 2019).

Çevredeki tehlikelerin değerlendirilmesi

Çevresel değerlendirme, evdeki yürüme alanları veya merdivenlerdeki engelleri tehlikeyi ortadan kaldıracak şekilde gerekli düzenleme yapılmalıdır. Yaşlı için en riskli alanlar mobilyalar ve kaldırımlardır. Düşmenin en fazla görüldüğü alan ise ıslak zemin ve kaymaya bağlı gerçekleşen banyodur (Yılmaz & Khorshid, 2019). Yaşlılarda periyodik göz muayeneleri oldukça önemlidir. Gözde meydana gelen değişimler; görme keskinliği, alanını ve derinlik algısını etkilemektedir. Katarakt cerrahisi ile görme yetisinde iyileşme sağlanabilir (Naharcı & Doruk, 2009; Yılmaz & Khorshid, 2019; Abit Kocaman, 2019). Literatürde görmeye yönelik olarak riskin azaltılmasında katarakt ameliyatı ile düşmelerin %34 azaldığı görülmektedir (Clemson vd., 2018).

D vitamini eksikliği tanılanmış olan tüm yaşlıların, günde en az 800 IU D vitamini desteği almaları gerekmektedir (Kant A) (Moncada, 2011).

Genel olarak bilişsel bozulma, kronik hastalıklar ve fonksiyonel güç kaybı da düşmeye neden olmaktadır (Perell vd., 2001). Stevens ve ark. tarafından belirtildiği gibi Parkinson hastalığı, deliryum, felç ve artrit gibi bazı kronik hastalıkların semptomlarını belirlemek ve tedavi etmek düşme riskini azaltabilir (Baig vd., 2016). Ayrıca bilişsel bozuklukların düşmeleri üç kat arttırdığına yönelik kanıtlar da bulunmaktadır (Clemson vd., 2018).

Düşmeler yaşlı bireyin yaşam kalitesini, günlük yaşam aktivitelerini bağımsız olarak gerçekleştirme yani bireyin fonksiyonelliği son derecede önem taşıyan faktörlerdendir (Ghahramani, 2016; Asiri vd., 2018). Düşme sıklığı ile günlük yaşam aktivitelerini bağımsız gerçekleştirme arasında ilişki olduğu savunulmaktadır. Yürümeye yardımcı araç kullanan yaşlılar daha sık düşmektedir (Aktürk & İster, 2019).

Düşmelerin etkileri ve düşmeye müdahalelerin maliyetinin yüksek olması, düşme riski yüksek olan

kişilerin belirlenmesinin önemini ortaya koymaktadır (Hausdorff, Rios & Edelberg, 2001). Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya yaşlılarda düşme riskinin rutin olarak değerlendirildiği ülkelerdir (Perell vd., 2001).

Düşme riskini araştıran çalışmalar genellikle sağlık kuruluşlarında (örneğin; hastaneler ve bakım evleri vb.) yapılmaktadır (Pape vd., 2015). Dünya Sağlık Örgütü tarafından da yaşlı bakım kurumlarında 65 yaş üstü bireylerin %50'den fazlasının düştüğü belirtilmektedir (WHO, 2018). Bu durum diğer literatür bilgileri ile uyum göstermektedir (Nunan, Wilson, Henwood & Parker, 2018).

Yaşlı bireyler ev dışında pek çok riskle karşı karşıya kalmaktadır (Pape vd., 2015). Asiri ve ark.'nın çalışmasında düşmelerin % 56'sının sokakta veya halka açık bir yerde olduğu yani ev dışında gerçekleştiği bildirilmektedir. Ev içinde meydana gelen düşmeler ise genellikle yatak odası veya yemek odasında gerçekleşmektedir (Asiri vd., 2018). Ev güvenliğinin sağlanması ile düşmelerin %41 oranında azaltılabileceğine yönelik kanıtlar bulunmaktadır (Clemson vd., 2018).

Hastanede kalış süreci içinde meydana gelen düşmeler dünya çapında sorun oluşturmada olan en yaygın karşılaşılan durumlardan biridir (Baig vd., 2016; Said, Churilo & Shaw, 2017). Avustralya hastanelerindeki akreditasyon standartlarından biri de düşmelerden kaynaklanan zararların önlenmesidir (Said vd., 2017). Hastane düşmeleri hasta güvenliği olaylarında Birleşik Krallık'ta %41, Avustralya'da %38 yer tutmaktadır (Hemsley vd., 2019). Hastane ortamında meydana gelen düşme sonrası bireyin hastanede kalış süresi 8-12 gün uzamakta ve bakım maliyetinin %61,4 artacağı öngörülmektedir (Kafantogia, Katsafourou, Tassiou & Nikoletta, 2017; Hemsley vd., 2019).

Uzun dönem bakım evleri, yaşlı bireylerin daha sık düştüğü yerler olup daha fazla risk oluşturduğundan öncelikli alanlar kabul edilmelidir (Nunan vd., 2018). Bir kez düşmüş olan yaşlı bireyler daha fazla düşme riski altındadır ve %52'si düşme sonrasındaki 12 ay içinde tekrar düşmektedir (Ghahramani, 2016). Yaşlıların ikincil düşmesini önlemeye yönelik çok az kanıt bulunmaktadır (Barker vd., 2019).

Günümüzde düşme riski değerlendirme algoritmaları hastane ortamında ve sağlık profesyonelleri tarafından uygulanmaktadır (Rasche vd., 2017). Klinik uygulamalarda sürdürülebilir düşmeyi önleme yollarının oluşturulması aciliyet gerektiren konular arasında yer almaktadır (Rhyn & Barwick, 2019). Düşme riski değerlendirme araçlarının kullanımı düşmelerin önlenmesine, düşmeye yönelik stratejilerin belirlenmesine ve düşmelerin azaltılmasına yardımcı olacaktır (Nunan vd., 2018).

Hastanede meydana gelen düşmelerin önlenmesinde ve risklerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçekler; Downton Düşme Riski Değerlendirme Ölçeği, Thomas Risk Değerlendirme Ölçeği (STRATIFY) ve Morse Düşme Ölçeği'dir (Hemsley vd., 2019). Ülkemizde kullanılan düşme ölçekleri; İtali Düşme Ölçeği, Harizmi düşme ölçeği, Morse Düşme Ölçeği ve Hendrich II Düşme Ölçeği'dir (Ürkmez, Özel, Sertoğlu, Çevik, Koç, Demirey & Cebeci, 2015).

Hendrich II Düşme Risk Ölçeği; 1995 yılında

geliştirilmiş ve 2005 yılında revize edilmiştir (Özden, Karagözoğlu & Kurukız, 2012). Ölçek yedi faktör içermektedir. Bu faktörler konfüzyon/dezoryantasyon, depresyon, emilimde değişim, baş dönmesi, cinsiyet, antiöpileptik/benzodiyazepin kullanımı ve kalkma yürüme testidir. Ölçekte beş ve üzeri puan alan ve son üç ayda düşmüş hastalar yüksek riskli olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz Demir, 2011).

STRATIFY (St Thomas Risk Değerlendirme Aracı), yatarak tedavi gören düşme için risk taşıyan yaşlı hastalara kullanılmaktadır. Bu araçta yer alan faktörler; düşme hikayesinin bir şikayet biçiminde sunulması, mental durumda konfüzyon, dezoryantasyon ve ajitasyonun bulunması, görme bozukluğu, sık tualete gitme ihtiyacı, transfer ve yürüyüştür. Her madde bir puanla değerlendirilmektedir. Eğer hasta ölçekte üç ve üzeri puan alırsa düşmeler yönünden riskli değerlendirilmektedir (Yılmaz Demir, 2011).

FRAT (Düşme Riski Değerlendirme Aracı) ilk kez 1999 yılında Peninsula Sağlık Düşmeleri Önleme Merkezi tarafından oluşturulmuştur. Ölçeğin revize olan son hali üç bölümden oluşmaktadır. Her probleme yönelik riski en aza indirmek için stratejiler belirlenir ve ek stratejilere gereksinim olup olmadığı yönünde değerlendirme gerçekleştirilir (Yılmaz Demir 2011).

Morse Düşme Ölçeği 1987 yılında Janica Morse tarafından yaşlılardaki düşme riski tanılama aracı

olarak geliştirilmiştir (Özden vd., 2012). Ölçek; düşme hikayesinin varlığı, ikincil tanı, mobilizasyon desteği, intravenöz yol varlığı ya da heparin kullanımı, yürüyüş/transfer ve mental duruma yönelik değerlendirilmeleri içermektedir (Yılmaz Demir 2011).

İtali Düşme Riski Ölçeği; 17 yaş ve üzerindeki hastalar için oluşturulmuş olan ölçek, hasta demografik bilgilerini, değerlendirme yapma nedenini, major ve minör risk faktörlerini içermektedir. Ölçekte toplam 19 madde mevcuttur. Ölçek skoru tüm maddelerin aldığı puanlar toplanarak oluşturulur. Toplam skor 0-4 Puan arasında ise; Düşük Risk, 5 puan ve üzerinde ise yüksek risk kabul edilir (Tanıl, Çetinkaya, Sayer, Avşar & İskit, 2014).

Harizmi Düşme Riski Ölçeği; 0-16 yaş arasında hastalar için oluşturulmuş olan ölçekte, hasta demografik bilgileri, değerlendirme yapma nedeni ve 9 madde bulunmaktadır. Ölçek skoru tüm maddelerin aldığı puanlar toplanarak oluşturulur. Toplam skor 0-14 puan arasında ise; Düşük Risk, 15 puan ve üzerinde ise yüksek risk kabul edilir (Tanıl vd., 2014).

Yaşlılara yönelik düşme riski değerlendirme araçları, hasta özelliklerini ve düşmelere katkıda bulunan çevresel faktörler ve ilaç kullanım durumlarının değerlendirilmesine yönelik sonuçları yeterince yansıtılmamaktadır (Yılmaz & Khorshid, 2019).

Tablo 1. Yaşlılarda düşme riskini azaltacak müdahaleler

RİSK FAKTÖRLERİ	MÜDAHALELER
Postural hipotansiyon: Ayakta dururken sistolik kan basıncında ≥ 20 mm Hg düşme veya sistolik kan basıncının < 90 mm Hg olması	Yatak başının kaldırılması gibi önlemler Hipotansiyona katkıda bulunabilecek bir ilacın dozunu azaltma; gerekirse, kesilmesi veya başka bir ilaç ile değiştirilmesi Basınç çorapları Endike ise, kan basıncını arttırmak için fludrocortisone kullanılması (günde iki veya üç kez 0.1 mg)
Bir benzodiazepin veya diğer sedatif-hipnotik bir ilacın kullanımı	Sedatif-hipnotik ilaçların kullanımı hakkında eğitim Uyku sınırlaması gibi uyku problemlerinin farmakolojik olmayan tedavisi İlaçların azaltılması ve kesilmesi
Dört veya daha fazla reçeteli ilaç kullanımı Düşmeye yol açan çevresel tehlikeler	İlaçların gözden geçirilmesi Daha güvenli mobilyaların seçimi (doğru yükseklikte, daha stabil) ve banyolarda tutma çubukları veya merdivenlerde trabzan gibi yapıların montajı gibi uygun değişikliklerle ev güvenliğinin sağlanması
Yürüme bozukluğu	Yürüyüş eğitimi Uygun bir yardımcı cihazın kullanımı
Denge bozukluğu	Gerektiğinde denge veya güçlendirme egzersizleri Denge alıştırmaları Tutma çubukları veya yükseltilmiş klozetlerin takılması gibi çevresel değişiklikler
Bacak veya kol kas kuvveti veya hareket açıklığındaki (kalça, ayak bileği, diz, omuz, el veya dirsek) bozulma	Haftada iki veya üç kez direnç bantlarıyla ve macunla direnç eğitimi egzersizleri

Kaynak: Tinetti, M. E., Baker, D. I., McAyay, G., Claus, E. B., Garrett, P., Gottschalk, M., Koch, M. L., Trainor, K. & Horwitz, R. I. (1994). A multifactorial intervention to reduce the risk of falling among elderly people living in the community. *N Engl J Med*, 331, 821-7.

Düşmelerin önlenmesi

Düşme sebebi belirlenemediğinde veya bir yaşlının düşme riski yüksek olduğunda, düşmeyi önlemek ve düşme oranını azaltmak için çevresel tehlikelerin azaltılması ve kan basıncının, görme problemlerinin ve depresyon dahil olmak üzere ruhsal durum değişikliklerinin değerlendirilmesi ve tedavisi gibi müdahaleler gerekmektedir. Düşmeleri azaltmada başarılı olabilecek müdahaleler Tablo 1'de listelenmiştir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlı bireylerde sık görülen geriatrik sendromlardan biri olan düşmeler önemli sağlık sorunları arasında yer almaktadır. Düşmeye sonucu ortaya çıkan travmaların tedavisi sırasında, genellikle düşme nedeni dikkate alınmamaktadır. Düşme nedeniyle sağlık kuruluşuna başvuran yaşlı bireyin düştüğünü ifade etmemesi, sağlık personelinin öykü alırken düşmeyi yaşlılığın olağan süreci olarak değerlendirmesi nedeniyle yeterli sorgulama gerçekleştirilmemektedir. Yaşlı bireylerde meydana gelen düşmeler ayrıntılı sorgulama ve kapsamlı geriatrik değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle tüm yaşlılarda düşme ile ilişkili risk uygun ölçekler kullanılarak belirlenmeli ve düşmeleri önlemek için gerekli önlemler alınmalıdır. Bireyin durumunu etkileyen fiziksel, psikolojik ve çevresel faktörler tanımlanmalıdır. Tekrarlayan düşmelerin önlenmesi için çeşitli algoritmalar geliştirilmelidir.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir / No conflict of interest was declared by the authors.

KAYNAKÇA

Abit Kocaman, A. (2019). *Düşme Hikayesi Olan Yaşlı Bireylerde Farklı Tip Egzersiz Eğitimlerinin Fonksiyonellik Üzerine Etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programı Doktora Tezi. Ankara

Aktürk, Ü., & İster, E. D. (2019). Some features of hospitalized elderly and effects of fall behavior on fall risk. *Medicine Science*, 8(3), 606-612.

Ambrose, A. F., Paul, G., & Hausdorff, J. M. (2013). Risk factors for falls among older adults: A review of the literature. *Maturitas*, 75(1), 51-61.

Apaydın Kaya, Ç., Kırımlı, E., Kalaça, Ç., Çifçili, S., Cöbek Ünalın, P., & Kalaça, S. (2012). Huzurevlerinde kalan yaşlılarda düşme insidansı ve düşme ile ilişkili faktörler. *Türk Geriatri Dergisi*, 15(1), 40-6. Available from: http://geriatri.dergisi.org/pdf/pdf_TJG_624.

Asiri, F. Y., Alshahrani, A., Aseeri, M. F., Alam, M. M., Ataalla, S. M., Almohiza, M. A., & Abdulhamed, I. A. (2018). Fall risks factors among home-based health care patients in the Aseer province: Observational study. *Biomedical Research*, 29(12), 2640-2645.

Baig, M. M., Gholamhosseini, H., & Connolly, M. J.

(2016). Falls risk assessment for hospitalised older adults: a combination of motion data and vital signs. *Aging Clin Exp Res*, 28(6), 1159-1168.

Barker, A., Cameron, P., Flicker, L., Arendts, I. G., Brand, C., Etherton-Ber, I. C., Forbes, I. A., Haines, I. T., Hill, I. A. M., Hunter, P., Lowthian, J., Nyman, I. S. R., Redrern, I. J., Smit, D. V., Waldron, N., Boyle, E., Macdonald, E., Ayton, D., Morello, R., & Hill, K. (2019). Evaluation of RESPOND, a patient-centred program to prevent falls in older people presenting to the emergency department with a fall: A randomised controlled trial. *PLOS Medicine*, 16(5), e1002807. doi:10.1371/journal.pmed.1002807

Birimoğlu Okuyan, C., & Bilgili, N. (2018). Yaşlılarda mobilite ve düşme davranışları: Bir huzurevi çalışması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(1), 1-8. doi:10.5222/HEAD.2018.001

Burns, E., & Kakara, R. (2018). Deaths from falls among persons aged ≥65 years-United States, 2007-2016. *Centers for Disease Control and Prevention Morbidity and Mortality Weekly Report*, 67(18), 509-514.

Carlson, T., York, S., & Primomo, J. (2011). The utilization of geographic information systems to create a site selection strategy to disseminate an older adult fall prevention program. *The Social Science Journal*, 48(1), 159-174. doi:10.1016/j.sosci.2010.09.002

Clemson, L., Mackenzie, L., Roberts, C., Poulos, R., Tan, A., Lovarini, M., Sherrington, C., Simpson J.M., Willis K., Lam M., Tiedemann A., Pond D., Peiris D., Hilmer S., Pit S.W., Howard K., Lovitt L., White F. (2017). Integrated solutions for sustainable fall prevention in primary care, the iSOLVE project: a type 2 hybrid effectiveness-implementation design. *Implementation Science*, 12(1), 12. doi:10.1186/s13012-016-0529-9

Erdem, Ö., & Atay, S. (2018). Acil servise başvuran bireylerde düşme riski ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(2), 128-137. doi:10.31125/hunhemsire.454362

Gale, C. R., Cooper, C., & Sayer, A. A. (2016). Prevalence and risk factors for falls in older men and women: The English longitudinal study of ageing. *Age and Ageing*, 45, 789-794. doi:10.1093/ageing/afw129

Ghahramani, M. (2016). Fall risk assessment in older people. *The International Journal of Engineering and Science (IJES)*, 5(11), 1-14.

Gökçek, M. B., Gökçek, İ., Yılmaz, T., Kasım, İ., Yılmaz, T. E., & Özkara, A. (2019). Düşme şikayeti ile acil servis başvuran 65 yaş ve üzeri hastaların düşme nedenleri ve risk faktörlerinin araştırılması, *Konuralp Tıp Dergisi*, 11(2), 217-226.

Hausdorff, J. M., Rios, D. A., & Edelberg, H. K. (2001). Gait variability and fall risk in community-living older adults: A 1-Year prospective study. *Arch Phys Med Rehabil*, 82(8), 1050-1056.

Hemsley, B., Stee, J., Worrall, L., Hill, S., Bryant, L., Johnston, L., Georgiou, A., & Balandin, S. (2019).

- A systematic review of falls in hospital for patients with communication disability: Highlighting an invisible population. *Journal of Safety Research*, 68, 89-105.
- Jin, J. (2018). US Preventive Services Task Force. Interventions to prevent falls in community-dwelling older adults. *JAMA*, 319(16), 1696-1704. doi:10.1001/jama.2018.3097
- Kafantogia, K., Katsafourou, P., Tassiou, A., & Vassou, N. (2017). Falls among hospitalized patients. *Journal of Frailty, Sarcopenia and Falls*, 2(3), 53-57.
- Kaymak Karataş, G., & Maral, I. (2001). Ankara-Gölbaşı ilçesinde geriatrik popülasyonda 6 aylık dönemde düşme sıklığı ve düşme için risk faktörleri. *Turkish Journal of Geriatrics*, 4(4), 152-158.
- Koparan, S. (2012). 2000-2010 Yılları Arasında Akdeniz Üniversitesi Hastanesine Düşme Nedeniyle Başvuran 65 Yaş ve Üzeri Hastaların Retrospektif Değerlendirilmesi. Akdeniz Üniversitesi Tıpta Uzmanlık Tezi. Antalya.
- Kundakçı, G. A., Yılmaz M., & Sönmez, M. K. (2018). Yaşlılarda düşme ve düşmeye ilişkin özelliklerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 34(3), 73-88.
- Monagle, S. (2002). Reducing falls in community dwelling elderly: the role of GP care planning. Reprinted from *Australian Family Physician*, 31(12), 1111-1115.
- Moncada, L. V. V. (2011). Management of falls in older persons: A prescription for prevention. *American Family Physician*, 84(11), 1267-1276.
- Moncada, L. V. V., & Mire, L. G. (2017). Preventing falls in older persons. *Am Fam Physician*, 96(4), 240-247.
- Naharcı, M. İ. & Doruk, H. (2009). Yaşlı popülasyonda düşmeye yaklaşım. *TAF Prev Med Bull*, 8(5), 437-444.
- Nunan, S., Wilson, C. B., Henwood, T., & Parker, D. (2018). Fall risk assessment tools for use among older adults in long-term care settings: A systematic review of the literature. *Australasian Journal on Ageing*, 37(1), 23-33.
- Ofori-Asenso, R., Chin, K. L., Mazidi, M., Zomer, E., Ilomaki, J., Zullo, A. R., Gasevic, D., Ademi, Z., Korhonen, M. J., LoGiudice, D., Bell, J., & Liew, D. (2019). Global incidence of frailty and prefrailty among community-dwelling older adults: a systematic review and meta-analysis. *JAMA Network Open*, 2(8), e198398. doi:10.1001/jamanetworkopen.2019.8398
- Özden, D., Karagözoğlu, Ş., & Kurukız, S. (2012). Hastaların iki ölçeğe göre düşme riskinin belirlenmesi ve bu ölçeklerin düşmeyi belirlemedeki duyarlılığı: Pilot çalışma. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 80-88.
- Pape, H., Schemmann, U., Foerster, J., & Knobe, M. (2015). The 'Aachen Falls Prevention Scale'-development of a tool for self-assessment of elderly patients at risk for ground level falls. *Patient Safety in Surgery*, 9(7), 1-6.
- Perell, K. L., Nelson, A., Goldman, R. L., Luther, S. L., Prieto-Lewis, N., & Rubenstein, L. Z. (2001). Fall risk assessment measures: An analytic review. *Journal of Gerontology: Medical Sciences*, 56(12), 761-766.
- Phelan, E. A., Mahoney, J. E., Voit, J. C. & Stevens, J. E. (2015). Assessment and management of fall risk in primary care settings. *Med Clin North Am*, 99(2), 281-293. doi:10.1016/j.mcna.2014.11.004.
- Rasche, P., Mertens, A., Bröhl, C., Theis, S., Seinsch, T., Wille, M., Pape, H., & Knobe M. (2017). The "Aachen fall prevention App"-a Smartphone application app for the self-assessment of elderly patients at risk for ground level falls. *Patient Safety in Surgery*, 11, 14.
- Rasche, P., Nitsch, V., Rentemeister, L., Coburn, M., Buecking, B., Blimel, C., Bollheimer, L.C., Pape, H., & Knobe M. (2019). The Aachen Falls Prevention Scale: Multi-Study evaluation and comparison. *JMIR Aging*, 2(1), e12114. doi:10.2196/12114
- Rhyn, B., & Barwick, A. (2019). Health Practitioners' perceptions of falls and fall prevention in older people: A metasynthesis. *Qualitative Health Research*, 29(1), 69-79. doi: 10.1177/1049732-318805753
- Rubenstein, L. Z., Stevens, J. A., & Scott, V. (2008). Interventions to prevent falls among older adults, *Handbook of Injury and Violence Prevention*. 37-53.
- Saftari, L. N., & Kwon, O. (2018). Ageing vision and falls: A review. *Journal of Physiological Anthropology*, 37, 11. doi: 10.1186/s40101-018-0170-1
- Said, C. M., Churilo, L., & Shaw, K. (2017). Validation and inter-rater reliability of a three item falls risk screening tool. *BMC Geriatrics*, 17(1), 273. doi: 10.1186/s12877-017-0669-z
- Stevens J. A. (2013). The STEADI Tool Kit: A fall prevention resource for health care providers. *IHS Prim Care Provid*. 39(9), 162-166.
- Tanlı, V., Çetinkaya, Y., Sayer, V., Avşar, D., & İskit, Y. (2014). Düşme riskinin değerlendirilmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), 21-26.
- Tanrıku, F., & Sarı, D., (2017). Determining patients' risk of falling in the emergency department. *International Journal of Caring Sciences*, 10(2), 907-914.
- Taymaz, T., (2011). Akademik Geriatri Kongresi, 2011. Kongre Bildiri Kitabı, 132-133. http://www.Akademikgeriatri.org/files/Akademik_Geriatri_2011/geriatriKitap2011.pdf
- Telatar, T. G., Üner, S., Özcebe, H., Biçer, B. K., & Sarı, Ö. Y. (2020). Yaşlılarda düşmeler ve ilişkili risk faktörlerinin yaş ve cinsiyete göre değerlendirilmesi. *Selcuk Med J*, 36(2), 101-108.
- Tinetti, M. E., Baker, D. I., McAyay, G., Claus, E. B., Garrett, P., Gottschalk, M., Koch, M. L., Trainor, K., & Horwitz, R. I. (1994). A multifactorial intervention to reduce the risk of falling among elderly people living in the community. *N Engl J Med*, 331, 821-827.

- Usta Yeşilbalkan, Ö., & Karadakovan, A. (2005). Narlıdere Dinlenme ve Bakımevinde yaşayan yaşlı bireylerdeki düşme sıklığı ve düşmeyi etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Geriatrics*, 8(2), 72-77.
- Usta Yeşilbalkan, Ö., & Üstündağ, S. (2019). Kanserli bireylerde düşmeler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 16(2), 152-159.
- Ürkmez, D. Ö., Özel, H. Ö., Sertoğlu, E., Çevik, L. Ç., Koç, S., Demirey, S., & Cebeci, Z. (2015). Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesinde çalışan hemşirelerin hasta düşmelerine yönelik aldıkları önlemlerin değerlendirilmesi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 31(4), 184-188. doi:10.5222/otd.2015.1016
- Vakili, V., Taghipour, A., Farkhani, E. M., Bahrami, H. R., Beygi, B., & Pirizadeh, E. (2019). Risk factors for falls among elderly people. *Elderly Health Journal*, 5(2), 84-91.
- Vlaeyen, E., Deschodt, M., Debarde, G., Dejager, E., Boonen, S., Goedeme, T., Vanrumste, B., & Milisen, K. (2013). Fall incidents unraveled: A series of 26 video-based real-life fall events in three frail older persons. *BMC Geriatr*, 13, 103. doi:10.1186/1471-2318-13-103
- World Health Organization, (2015). <https://www.who.int/ageing/publications/world-report-2015/en/> adresinden alındı.
- Yağcı Şentürk, A. (2020). Yaşlılarda düşme oranları ve düşme önlemleri. *Anadolu Güncel Tıp Dergisi*, 2(2), 47-52. doi:10.38053/agt.694931
- Yılmaz, S., & Khorshid, L. (2019). Yaşlı hastalarda düşmeler ve risk faktörleri. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(3), 117-121.
- Yılmaz Demir, N. (2011). *Morse Düşme Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması ve Duyarlılık Seçicilik Düzeyinin Belirlenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Yoo, J. S., Kim, C. G., Yim, J. F., & Jeon, M. Y. (2019). Risk factors of repeated falls in the old people. *Korean Society of Exercise Rehabilitation*, 15(2), 275-281.